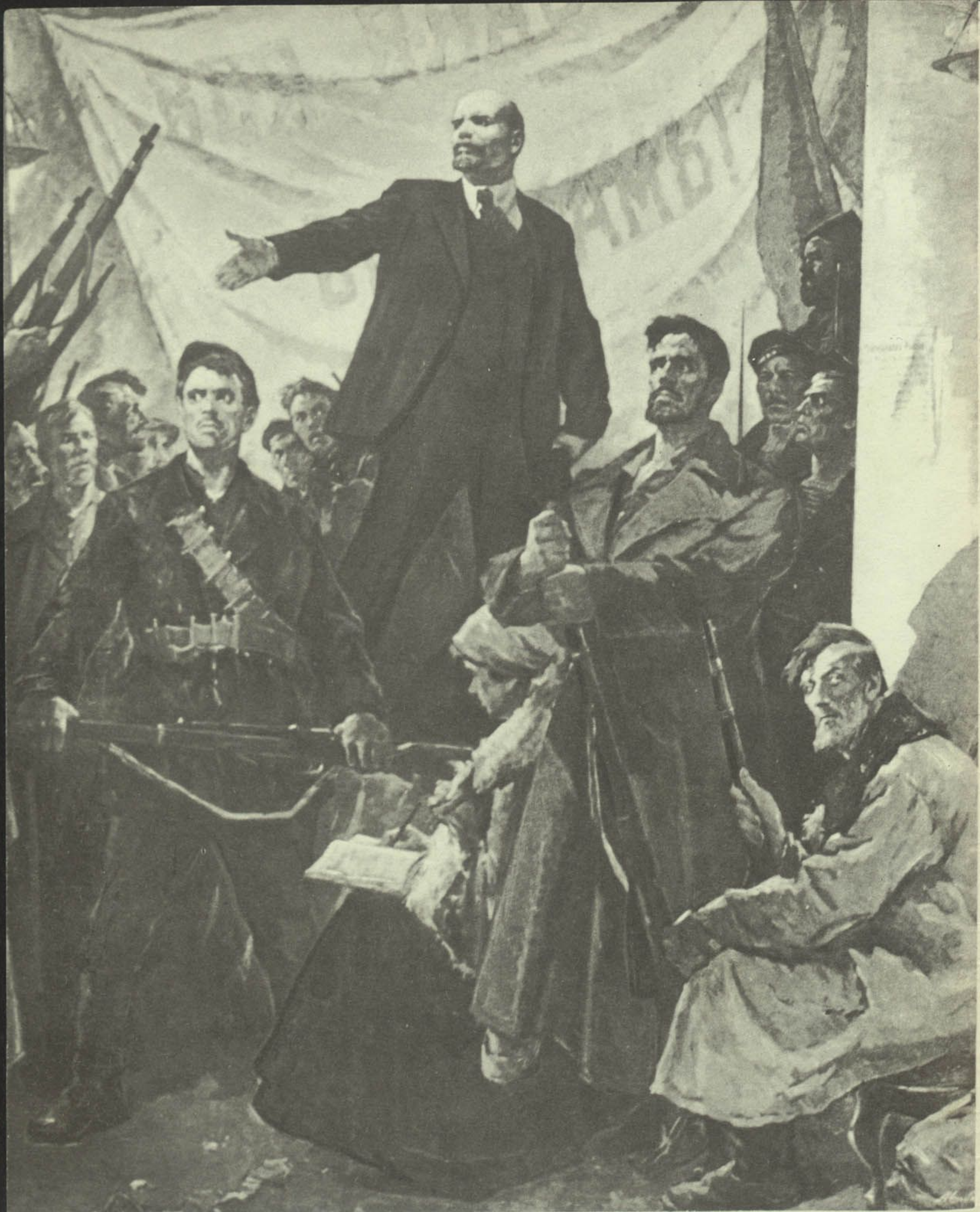

30K1
1844

05
222648

работніца
і сялянка **4** 1974
+ прилож.

«З Леніным». Карціна А. Шыбнёва. Экспанавалася ў Мінскім Палацы мастацтваў на рэспубліканскай выстаўцы «Беларусь сацыялістычная».

БЫЛО гэта ў пачатку 1917 года, у той складаны, напружаны час, калі партыя, бальшавікоў на чале з У. І. Леніным рыхтавалася да сацыялістычнай рэвалюцыі. Уладзімір Ільіч і тады думаў, як уцягнуць жанчын у рэвалюцыйную барацьбу, спадзяваўся на іх дапамогу, высока ацэньваў ролю жанчын у грамадстве.

«Я памятаю,— успамінала пазней Аляксандра Міхайлаўна Калантай,— маю размову з Леніным у красавіку 1917 года, калі ён раіў нам, маленькай актыўнай групе бальшавічак, заняцца ўшчыльную работай з шырокімі масамі салдатак і іншымі групамі жанчын Петраграда. Ленін гаварыў, што ад іх настрою многае залежыць: іх падтрымка рэвалюцыі мае велізарнае значэнне».

Па прапанове У. І. Леніна восенню 1917 года было створана Бюро па рабоце сярод жанчын. Вядомыя рэвалюцыя-

пяхова. Збіраліся ў пакоі гасцініцы «Метраполь», у А. М. Калантай. Потым па распараджэнню Я. М. Свядлова для работы бюро адвялі пусты магазін на першым паверсе 2-га Дома Саветаў.

Памяшканне для з'езда падрыхтавалі на 300 чалавек у 3-м Доме Саветаў. Але колькасць дэлегатак аказалася намнога большая, і пасяджэнне перанеслі ў Калонную залу Дома Саюзаў.

16 лістапада з разгорнутымі сцягамі, спяваючы рэвалюцыйныя песні, рушылі калоны жанчын да Дома Саюзаў. У 5 гадзін адбылося ўрачыстае адкрыццё І Усерасійскага з'езда работніц і сялян. Дэлегаткі выступалі гораха і пераканаўча. Работніцы і сялянкі, у большасці сваёй беспартыйныя, смела выказвалі свае думкі вобразнай, народнай мовай, заўзята абаранялі бальшавіцкую палітыку.

Чакалі Уладзіміра Ільіча. І вось 19 ліс-

РАБОТНИЦЫ СЛУХАЮЦЬ ІЛЬІЧА

неркі Інэса Арманд, Ларыса Рэйснер, Анна Ільінічна Елізарава-Ульянава, Марыя Ільінічна Ульянава і многія іншыя жанчыны-бальшавічкі праводзілі вялікую масава-палітычную работу з салдацкімі і работніцкімі.

Ужо ў першых пастановах Савецкай улады быў увасоблены ў жыццё прынцып аб поўным ураўненні жанчын у правах з мужчынамі. Разам з тым Уладзімір Ільіч падкрэсліваў, што «роўнасць па закону не ёсць яшчэ роўнасць у жыцці». «Нам патрэбна, каб жанчына-работніца дабілася не толькі па законе, але і ў жыцці роўнасці з мужчынам-работнікам».

Надышла восень 1918 года. Савецкая рэспубліка апынулася ў вогненным кальцы варожых сіл. Эканамічныя цяжкасці неймаверныя. Ленін называў агульнае становішча Савецкай рэспублікі «адчайным». Сам ён быў цяжка хворы пасля ранення.

І ў гэты «адчайны» перыяд Уладзімір Ільіч зноў і зноў думае пра далучэнне работніц і сялян да актыўнага жыцця. Цэнтральны Камітэт бальшавіцкай партыі разаслаў жанчын-агітатараў і арганізатараў па розных краях Расіі. Аляксандру Міхайлаўну Калантай паслалі ў тактычныя раёны. Ужо заканчваючы агітацыйную паездку, Калантай у горадзе Кінашме сустрэлася з работніцай-тэкстыльшчыцай Ануцкінай, якая выказала думку: «Добра было б склікаць з'езд работніц і сялян. Пагаварылі б, як жанчынам выкарыстаць свае правы грамадзянкі Савецкай краіны. Праз з'езд уцягнулі б шырокія масы жанчын у сацыялістычнае будаўніцтва. Навучылі б іх на справе, як самім сабе памагчы, як уладу трымаць у руках рабочых і сялян, як белых з зямлі нашай павыбіць».

З гэтай ідэяй Аляксандра Міхайлаўна пайшла да Уладзіміра Ільіча. Ён гораха падтрымаў прапанову. ЦК партыі даручыў Калантай кіраваць падрыхтоўкай да з'езда. У бюро па скліканню з'езда ўвайшлі Вера Голубева, Інэса Арманд, работніцы Падчужава, Адашава, Янсан, Грачова і іншыя масквічкі. У пашыранае бюро ўключылі петраградскіх Клаўдзію Нікалаеву, Канкордзію Самойлаву і Анну Елізараву-Ульянаву. Падрыхтоўка ішла пас-

тапада на з'езд прыйшоў Ленін. Бурнымі апладысмантамі сустрэла яго зала. Затаіўшы дыханне, слухалі Леніна 1147 дэлегатак з Петраграда, Урала, Паволжжа, цэнтральных губерняў, з Украіны, Беларусі, нацыянальных ускраін. Уладзімір Ільіч гаварыў проста і ясна, быццам гутарыў з кожнай паасобку. Яго прамова раскрывала перад дэлегаткамі вялікія перспектывы, ставіла канкрэтныя задачы, паказвала ролю жанчын у поўнай перамозе рэвалюцыі, умацоўвала іх веру ў свае сілы. «Не можа быць сацыялістычнага перавароту, калі велізарная частка працоўных жанчын не прыме ў ім значнага ўдзелу»,— гаварыў Уладзімір Ільіч.

Ён гаварыў: выратаваць жанчыну ад прыніжэння, рабскага становішча можа толькі сацыялізм. Уладзімір Ільіч патрабаваў хутчэйшай ліквідацыі якіх бы там ні было абмежаванняў правоў працоўных жанчын і шырокага ўцягнення іх у справу сацыялістычнага будаўніцтва. «З вопыту ўсіх вызваленых рухаў заўважаю,— гаварыў Ленін на з'ездзе,— што поспех рэвалюцыі залежыць ад таго, на колькі ў ім удзельнічаюць жанчыны. Савецкая ўлада робіць усё, каб жанчына самастойна вяла сваю пралетарскую работу».

Правадыр сусветнага пралетарыату гаварыў з жанчынамі і пра класавыя задачы ў барацьбе з сіламі ўнутранай і знешняй контррэвалюцыі, выказаў упэўненасць, што «рэвалюцыйны рух ахопіць увесь свет... Наша справа непераможная, бо ва ўсіх краінах узнікае неперажывальны рабочы клас. Гэты рух азначае рост непераможнай сацыялістычнай рэвалюцыі».

І слухалі работніцы Ільіча...

...Мінулі дзесяцігоддзі. З гонарам думаем сёння мы, савецкія жанчыны, пра нашу месца ў жыцці краіны, пра нашы правы і магчымасці, па праву радуемся росквіту творчых сіл сваіх сучасніц. А пачыналася ўсё, што маем мы сёння, чаго дасягнулі за гады Савецкай улады, з геніяльнай празарлівасці партыі камуністаў і яе правадыра.

Ганна ГРАБЕНКІНА,
аспірантка Беларускага
політэхнічнага інстытута

Вера ВЯРБА

М а й

Вясёлым часам у стазвонны
Яшчэ не ўдарылі дажджы,
А рушыў май на плятагоны
Бярозавыя капяжы.

Вясновы водар пранікнёны
Крышталіцца блакітам дзён,
Чырвоны колер над зялёным
У пераможнасці відзён.

І першай квецені завая
У ціхім пошуме садоў
Прыносіць думкі і надзеі,
І шчырасць маладых гадоў.

Бяры, вясна, свае разгоны
Шырокім подыхам дарог,
Шумі лістотай у стазвонны,
Шчаслівы месяц перамогі!

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

Ля юначага здымка

Н. К. Крупскай

Здаліся Вы, напэўна,
чарацінкаю
Яму ў сустрэчы дзень.
І праз гады
Ільіч на Вас,
Надзея Канстанцінаўна,
Глядзеў усё паглядам
маладым.
Абапіраўся на плячо
сяброўскае.
Бясстрашную,
падтрымліваў і Вас.
Мне б Вашай павучыцца
стойкасці
І Вашай дабраце —
не напаказ.

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 4 КРАСАВІК
1974

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

© «Работніца і сялянка», 1974 г.

МІР ТАБЕ, ПЛАНЕТА ЗЯМЛЯ!—

гавораць савецкія жанчыны і
працай сваёй, воляй і друж-
бай адстойваюць мір

Кожны год у сталіцы нашай Радзімы Маскве збіраюцца члены Камітэта савецкіх жанчын на пленум Камітэта, каб абмеркаваць самыя надзённыя праблемы жыцця. А сёлета ў канцы лютага на пленум былі запрошаны і шматлікія госці—перадавікі прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і культуры.

Разам з членамі Камітэта М. С. Конанавай, Г. І. Канцавой, Г. К. Вяржбіцкай, А. П. Ус з Беларусі прыехалі электразваршчыца Мінскага трактарнага завода, Герой Сацыялістычнай Працы Г. П. Мягкова, старшыня калгаса імя Леніна Талачынскага раёна Н. Я. Цімафеенкава, даярка калгаса «Камінтэрн» Магілёўскага раёна В. Е. Дзенісенка, доктар філалагічных навук, прафесар Мінскага дзяржаўнага педінстытута замежных моў Л. М. Скрэліна, сакратар Лідскага гаркома КПБ Н. І. Папова.

Два дні працаваў пленум. Ён завяршыўся ўрачыстым пасяджэннем ў Калоннай зале Дома Саюзаў, на якім кандыдат у члены Палітбюро ЦК

КПСС, сакратар ЦК КПСС Б. Н. Панамароў ад імя ЦК нашай партыі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савецкага ўрада павіншаваў усіх савецкіх жанчын з узнагароджаннем Камітэта савецкіх жанчын ордэнам Дружбы народаў. Як вядома, гэтай высокай узнагароды Камітэт удастоены за заслугі савецкіх жанчын у камуністычным будаўніцтве, актыўнасць у міжнародным жаночым руху, развіццё і ўмацаванне дружбы нашага народа з народамі замежных краін. Таварыш Панамароў шчыра падзякаваў слаўным дочкам Краіны Саветаў за іх працу, за іх клопаты аб выхаванні дзяцей, выказаў упэўненасць, што нашы працаўніцы будуць і надалей памнажаць свой уклад у барацьбу за высокія і светлыя ідэалы камунізму, і ўручыў Камітэту савецкіх жанчын высокую ўзнагароду.

І хто б ні выступаў са словам у адказ—старшыня Камітэта, Герой Савецкага Саюза В. У. Нікалаева-Церашкова ці работніца з Азербайджана Р. Г. Гусейнава, дырэктар саўгаса З. Тамшыбаева з Казахстана ці народная артыстка СССР Л. Э. Фрэйммане з Латвіі—кожная запэўняла Камуністычную партыю і Савецкі ўрад, што жанчыны нашай Радзімы сваю творчую працу і душэўную шчодрасць прысвяцяць справе камунізму і міру.

Такая ж упэўненасць гучала і ў выступленнях удзельніц пленума, калі яны абмяркоўвалі даклад старшыні Камітэта савецкіх жанчын В. У. Нікалаевай-Церашковай аб выніках Сусветнага кангрэса міралюбівых сіл і задачах Камітэта па прапагандзе і рэалізацыі рашэнняў Кангрэса...

Мір патрэбен сумленным людзям усёй планеты, каб жыць, спакойна працаваць, выхоўваць дзяцей і ведаць, што ні сёння, ні заўтра, ні праз гды

і ніколі полымя вайны не спяляць усё жывое.

Мір асабліва дарагі савецкім людзям, якія ў час мінулай вайны паклалі на алтар Перамогі 20 мільёнаў чалавечых жыццяў.

Мір вельмі патрэбен жанчыне, якая дае свету жыццё і ўсёй сваёй істотай пратэстуе супраць гібелі гэтага жыцця ў віхуры ваеннага ліхалецця.

Заканамерна, што Камітэт савецкіх жанчын разам з іншымі грамадскімі арганізацыямі прымаў актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні Сусветнага кангрэса міралюбівых сіл, садзейнічаў далучэнню да яго работы шырокіх колаў міжнароднай жаночай грамадскасці. Амаль 600 жанчын з 85 краін свету ўдзельнічалі ў пасяджэннях Кангрэса, яны прадстаўлялі 9 міжнародных і 85 нацыянальных жаночых арганізацый, прафсаюзаў, маладзёжных, кааператывных арганізацый, нацыянальна-вызваленчых руху і палітычных партый.

Удзельніцы Кангрэса ўспрынялі гэты сусветны форум як вялікую падзею міжнароднага значэння, скіраваную ў будучыню. Да сэрца кожнай жанчыны дайшлі словы, сказаныя Генеральным сакратаром ЦК КПСС Л. І. Брэжневым у выступленні на Кангрэсе: «Наша філасофія міру—гэта філасофія гістарычнага аптымізму. Нягледзячы на складанасць і супярэчлівасць сучаснай сітуацыі, мы ўпэўнены ў поспеху шырока разгорнутага цяпер мірнага наступлення».

У авангардзе гэтага наступлення савецкі народ, савецкія жанчыны. Яны натхнёна працуюць над выкананнем рашэнняў XXIV з'езда КПСС, заданых у пяцігодкі. Яны актыўна прапагандуюць матэрыялы Кангрэса. Яны ўмацоўваюць свае інтэрнацыянальныя сувязі, аказваюць дапамогу замежным

сяброўкам. Летась Камітэт савецкіх жанчын накіроўваў прадукты харчавання, дзіцячае адзенне, медыкаменты, школьна-пісьмовыя прылады, швейныя машыны і шмат што іншае жаночым арганізацыям Анголы, Гвінеі-Бісау, Зімбабве, Мазамбіка, іншых краін Афрыкі, арганізацыям Індыі, Бангладэш, арабскіх краін.

У Ханой па ініцыятыве Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын пачынаецца будаўніцтва Цэнтра маці і дзіцяці. Ад імя савецкіх жанчын Камітэт унёс у фонд будаўніцтва 2 мільёны рублёў. Гэтыя грошы атрыманы з Савецкага фонду міру, у папаўненні якога актыўна ўдзельнічаюць нашы жанчыны.

Камітэт прадастаўляе стыпендыі дзяўчатам з краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі па рэкамендацыі жаночых арганізацый. Зараз па гэтых стыпендыях у розных вышэйшых і сярэдніх навучальных установах СССР навучаюцца 250 чалавек з 37 краін.

Як вядома, Арганізацыя Аб'яднаных Нацый на сваёй XXVII сесіі абвясціла 1975 год Міжнародным годам жанчын. Удзельніцы пленума адзначылі, што гэта дае шырокую магчымасць азнаёміць увесь свет з гістарычнымі поспехамі жанчын нашай сацыялістычнай краіны, шырока выкарыстаць гэты год для ўзмацнення барацьбы за раўнапраўе жанчын у несацыялістычнай зоне свету, для яшчэ больш актыўнага іх уключэння ў рух за сацыяльны прагрэс, за мір ва ўсім свеце. Гэтыя задачы ў многім супадаюць з тымі, што паставіў кангрэс міралюбівых сіл.

Ужо зараз міжнародныя і нацыянальныя жаночыя арганізацыі вызначаюць шляхі сумесных дзеянняў па падрыхтоўцы да Міжнароднага года жанчын. Буйнейшай падзеяй у гэтым плане з'явіцца Сусветны кангрэс жанчын. 3 ініцыятывай яго правядзення ў 1975 годзе выступіла МДФЖ. Адбудуцца шматлікія канферэнцыі, семінары, сустрэчы.

Ва ўсім гэтым самы актыўны ўдзел прымае Камітэт савецкіх жанчын. У цесным кантакце з жаночымі арганізацыямі сацыялістычных краін ён імкнецца ўнесці дастойны ўклад ва ўмацаванне справы міру, сацыялістычнай садружнасці, у развіццё і з'яднанне міжнароднага дэмакратычнага жаночага руху.

На пленуме Камітэта прадстаўніцы ўсіх рэспублік нашай шматнацыянальнай краіны (ад імя жанчын Беларусі выступіла першы намеснік міністра народнай асветы БССР Г. І. Канцавая) заявілі аб сваёй гатоўнасці і надалей актыўнай творчай працай мацаваць справу міру, выхоўваць падрастаючае пакаленне ў духу высокіх камуністычных ідэалаў.

В. У. Нікалаева-Церашкова гутарыць з беларускімі жанчынамі (злева направа) Г. П. Мягковай, Н. І. Паповай, Н. Я. Цімафеенкавай, В. Е. Дзенісенка і Г. І. Канцавой.

«МЫ—МАЛАДАЯ ГВАРДЫЯ»

Слова дэлегатам XVII з'езда ВЛКСМ

Ванда ЗУЙКЕВІЧ, зваршчыца пласта-савага цэха № 2 Мінскага завода электрахаладзільнікаў

— Я абрана дэлегатам на XVII з'езд камсамола краіны... Цяжка перадаць тое пачуццё радасці і гордасці, якое ахапіла мяне, калі даведлася пра гэта. У Маскве збіраюцца юнакі і дзяўчаты з усіх канцоў нашай неабсяжнай Радзімы, і разам з імі я — дзяўчына з Белэрусі, работніца. Што магу сказаць ім пра сябе?

Работу сваю люблю. Мне падабаецца штодня сустракацца з сяброўкамі ля заводскай праходной і разам крочыць у цэх. Прыемна абмяняцца з імі апошнімі навінамі, гаспадарскім вокам акінуць свае ўладанні, заняць «капітанскі масток» і пачаць працаваць. На хвілінку ўзнямеш галаву — і бачыш, як хутка мільгаюць рукі дзяўчат. Якая-небудзь з іх перахопіць мой позірк, усміхнецца: «Давай, Ванда, хутчэй, час не чакае!»

За змену кожная работніца павінна зварыць 160 магнітных ушчыльняльнікаў. Робім па 180—190 штук. Наша брыгада — камсамольска-маладзёжная, інакш працаваць нельга.

Такі па-маладзёжнаму хуткі рытм не толькі ў працы. Наша камсамольская група, у якую ўваходзіць шэсць дзяўчат-камсамолак (я — намеснік групкамсорга), вельмі актыўна ўдзельнічае ў жыцці камсамольскай арганізацыі цэха. Ходзім на нядзельнікі, займаемся спортам, мастацкай самадзейнасцю, наведваем гурток эканамічных ведаў, разам адпачываем. Шчыра сябруем, дапамагам адна адной і ў працы, і ў вучобе.

Дзяўчаты ў нас харошыя, пра кожную можна шмат чаго раскажаць. Ліда Крот, Валя Гаварунова і Ніна Таранкова, на-

прыклад, і ў тэхнікуме вучацца, і захапляюцца валеяболам, удзельнічаюць у спаборніцтвах.

Памятаю, як тры гады таму назад прыйшла я на завод: не ўдалося паступіць у інстытут народнай гаспадаркі. У мяне спыталіся, якая спецыяльнасць падабаецца. Тады адказала: мне ўсё роўна. Ішоў час. Я прывыкала да завода, да людзей, асвойвала спецыяльнасць зваршчыцы. Зараз цвёрда магу сказаць: мая работа самая цікавая. Наогул, лічу, што мне вельмі пашанцавала на добрых і чужых людзей: у нас у цэху, калі цяжка, абавязкова дапамогуць. Пашанцавала на цікавую работу: хіба гэта не шчасце? Тут, на заводзе, я сустрэла вельмі добрага і надзейнага сябра і стала яго жонкай. Павел працуе ў адным цэху са мной, ён аператар вакуумна-фармаванай машыны.

Але хіба можна сказаць, што я ўжо ўсёго дасягнула, усім задаволена? Не. Галоўнае — трэба яшчэ шмат вучыцца. Без трывалых, усебаковых ведаў сучаснаму рабочаму цяжка. Буду зноў паступаць у інстытут, па сваёй спецыяльнасці. Працаваць і вучыцца — цяжка, але цікава. Тым больш, калі ў сям'і ёсць добры прыклад: муж мой і працуе і вучыцца.

Марыя КАВАЛЬЧУК, даярка з калгаса «Савецкая Беларусь» Клецкага раёна

— На ферму я прыйшла па пучэйцы райкома камсамола. Стаць даяркай надумалася даўно, яшчэ ў шостым класе, калі выкладчыца біялогіі Надзея Максімаўна Конан прывяла нас на экскурсію на ферму. Потым я часта сюды прыбывала, дапамагала даяркам, прыглядалася, вучылася.

І вось — выпускны вечар, нам уручылі атэстаты сталасці. Мы доўга размаўлялі, хто кім хоча стаць. Адны марылі паехаць вучыцца, другія — працаваць. Я сказала, што застануся ў калгасе. Буду даяркай. Сяброўкі не здзівіліся, бо часта жартавалі з мяне, калі я пасля ўрокаў бегла на ферму: «Хутчэй, Марыйка, твае каровы па табе сумуюць!»

Яны жартавалі і не ведалі, што праўду казалі. Каровы вельмі прывыкаюць да чалавека, які даглядае іх, прывыкаюць да яго голасу, рук. Зараз мне далі групу першацёлак. Вывучыла характар кожнай з іх, ніколі не збытаю Азбуку з Галубкай, Арку з Венерай.

— Ты хутка вершы пачнеш складаць пра сваю ферму, — смяюцца сяброўкі.

А ў нас і сапраўды вельмі цікава. Ферма — камсамольска-маладзёжная, побач працуюць мае аднагодкі Наташа Ждановіч, Дана Кернажыцкая, Марыя Лентнер. Таксама прыйшлі на ферму пасля заканчэння школы. Нам ёсць у каго вучыцца: вопытныя даяркі заўсёды падкажуць, дапамогуць.

Стараюся выходзіць у сваіх піянераў-пяцікласнікаў, у якіх я — важатая, любоў да зямлі, да працы на ёй. Пройдзе час — і, хто ведае, можа маленькія дзяўчаткі, якія пакуль што проста так прыбываюць да мяне на ферму, стануць умелымі даяркамі.

У Маскве, на з'ездзе камсамоліі краіны, абавязкова сустрэнуся і пагутару са сваімі калегамі. Упэўнена, што агульных тэм і размоў для абмеркавання ў нас будзе вельмі шмат: аб працы на ферме, камсамольскіх справах.

Галіна САПЕГА, выкладчыца Жыліцкага саўгаса-тэхнікума Кіраўскага раёна

— Аднойчы прыехала я дадому, расказваю маці пра свае справы ў тэхнікуме, а яна прытуліла да сябе і кажа:

— Зусім дарослая ты стала, дачушка. І сапраўды, час ляціць вельмі хутка. Здаецца, зусім нядаўна бегала я на заняткі ў Жыліцкую школу-дзясяцігодку, з захапленнем слухала настаўнікаў («вось каб мне так!»), баялася, што выклічуць, калі дрэнна ведала ўрок. А зараз сама выкладаю рускую мову і літаратуру. У Жыліцкім саўгасе-тэхнікуме пачала працаваць пасля заканчэння Магілёўскага педагагічнага інстытута.

Я ўваходжу ў аўдыторыю і чую: — Дзень добры, Галіна Фёдарайна! Няўжо гэта да мяне звяртаюцца? Не прывыкла яшчэ, хаця ў тэхнікуме працую ўжо два гады.

Два гады... Многа ці мала? Для мяне яны былі вельмі насычаныя. Падрыхтоўка да лекцый, заняткі ў тэхнікуме, грамадская работа. Хацелася, каб на ўрокі рускай літаратуры навучэнцы ішлі, як на свята. Каб яны разам са мной палюбілі Наташу Растову і П'ера Бязухава, каб

зразумелі Маякоўскага і Дастаеўскага, каб добра ведалі сучасных пісьменнікаў і паэтаў.

Было ўсё: радасці і засмучэнні, пошукі і зрывы. Не заўсёды лекцыі праходзілі так, як мне хацелася. Але я вучыла будучых аграномаў і заатэхнікаў і вучылася сама. Бо ў інстытуце можна атрымаць веды, а вось навука чалавечых адносін спасцігаецца толькі ў час працы.

У гэтым годзе я — класны кіраўнік першакурснікаў агранамічнага аддзялення. Маім падшэфным па 14—15 гадоў. Пераходны ўзрост, калі вельмі патрэбны кантроль старэйшых. Прыбавілася клопатаў: адзін не падрыхтаваўся да заняткаў, другі спазніўся на лекцыю, трэці засумаваў па дому, у чацвёртай не хапіла грошай да стыпендыі... Усе яны сталі мне блізкімі і роднымі. Іхнія радасці і засмучэнні прымаю да сэрца, як свае асабістыя.

Думаю, што малады спецыяліст, асабліва калі ён працуе ў сельскай мясцовасці, не можа абмяжоўвацца выкананнем толькі чыста службовых абавязкаў. Сельскі інтэлігент павінен задаваць тон і ў грамадскім і ў культурным жыцці сваёй вёскі.

Нашы студэнты — будучыя сельскія спецыялісты. Стараемся, каб яны прымалі самы непасрэдны ўдзел у жыцці свайго тэхнікума, каб разам з дыпламам атрымалі азы той ці іншай грамадскай прафесіі.

Гэта датычыць непасрэдна і мяне, бо я — намеснік сакратара камсамольскай арганізацыі тэхнікума па ідэалагічнай рабоце. Спадзяюся, што на з'ездзе ў Маскве абмяняюся вопытам арганізацыі гэтай работы, даведаюся, што новага і цікавага ў дзейнасці камітэтаў камсамола навучальных устаноў, якія рыхтуюць спецыялістаў для вёскі.

Мы, напрыклад, з ліку навучэнцаў старэйшых курсаў стварылі лектарскую групу, лекторыі «З імем Леніна», «Закон і ты», палітгурткі «Наш ленінскі камсамол», «Асновы камуністычнай маралі», «Моладзі — пра партыю». Палітвучоба наладжана так, каб навучэнцы маглі кіраваць адпаведнымі гурткамі.

З сёлетняга года ўведзены курс лекцый па эстэтыцы. Дапаможнікаў, падручнікаў вельмі мала, трэба ездзіць у бібліятэку, па кожнай тэме шукаць і збіраць матэрыял. Але гэтыя лекцыі вельмі спатрэбяцца нашым студэнтам. Задача тэхнікума — не толькі выпусціць добрых спецыялістаў, але і прывіць ім любоў да грамадскай работы, зрабіць іх культурнымі, усебакова развітымі людзьмі.

- СОЛЬ ЗЯМЛІ
- ДАРАГІЯ МАЕ ПАЛАЧАНКІ
- ЗАВОД І Я

Яна і цяпер нічога дрэннага не гаворыць пра свайго мужа. Разышліся — і ўсё. Розныя былі людзі. Піў? Было і гэта. Але не надта. Можна было б і пацярпець. А вось чаго цярынец не захацела — не дазваляў ёй жыць адным жыццём са сваім калектывам. «Што табе больш, чым усім, трэба?» Дзікаваты чалавек, нудны, нецікавы. І было ёй з ім не па дарозе. А яна ж — няўрымслівая, амаль дзяўчынка, толькі ўступіла ў камсамол. Узяла дачку, угаварыла маці, селі на поезд і паехалі з Гуся-Крыштальнага ў Полацк.

— Маці мая была лёгкая на пад'ём, прывыкла некалі вандраваць з бацькам. Ён быў у нас шклодувам, на фронце загінуў. Мама мне і слова супраць не сказала, бо разумела. Сама была на нашым заводзе адной з першых работніц-актывістак.

Вось так і прыкацілі мы ў Полацк, — ледзь-ледзь усміхаецца Антаніна Кузьміна. І за гэтай усмешкай прытоены цен, той даўні, даўні. Не ўсё было так проста, як гаворыцца цяпер, але ці варта ўспамінаць? Гаманілі суседкі: куды гэта вы з маленькім дзіцяткам у такую далячынь? Дачушцы ж толькі год і чатыры месяцы. Дзе вы там жыць будзеце? Хто дапаможа там, у чужых людзях, дзвюм бабам? Хто вас там чакае?

— А нас тут якраз і чакалі. І вельмі. Пачынаў жыццё новы завод. Вось гэты наш — шкло-валакна. Мы з мамай — работ-

ніцы вопытныя, нас прынялі з радасцю.

Зноў усмешка ледзь-ледзь асвятляе твар. Яна расказвае мне пра сваё жыццё роўным, будзённым голасам. Вочы ўвесь час сочаць за складаным і таямнічым працэсам, што адбываецца там, недзе ў глыбіні печы, дзе варыцца шкло. Аператару — а яна, Антаніна Кузьміна, і ёсць аператар гэтай печы — ні на момант нельга адарвацца ад сваёй справы: то замасляльніку дабавіць, то ўбавіць, то фільтры змяніць, то тэмпературу адрэгуляваць, то печ пачысціць. Вельмі адказная работа — варыць шкло, тысячы нябачных ніцей ператвараць у адну, пакуль не стане яна шкловалакном, цудам-матэрыялам. А пачынаецца цуд вось тут, калі аператар загрузіць у печ зеленаватыя шарыкі, падобныя на дзіцячыя цацкі. Я адчуваю, што Антаніна Мікалаеўна ўвогуле не супраць разам са мною прайсціся зноў па сваёй жыццёвай дарозе, але на праяўленне пачуццяў вось тут, ля рабочага месца, разлічваць няма чаго. Толькі зрэдку ўсмешка лёгка падфарбуе сказанае, надасць яму ярчэйшае адценне.

«Мы з мамай — работніцы...» Якая ж усмешка ў гэты момант была на твары Антаніны Мікалаеўны? Думаецца, скажу зараз: гордая, шчаслівая? Не. Усё такая ж, ледзь прыкметная, спакойная і крышачку будзённая. У гэтай жанчыне наогул няма нічога, што прасілася б на гучныя эпітэты, але гаворыць з ёй прыемна, і глядзець на яе, на ўсю яе постаць — сабраную, невысокую, у меру рухавую, — проста асалода. А яна ж не

Тры работніцы. Тры аператары завода. Людзі адказнай прафесіі.
Антаніна Кузьміна, Таіса Вайткевіч, Ларыса Малчанова.

маладая, не вабіць позіркі прынадным характам, не стараецца спадабца. І ўсё-такі—падабаецца. Нават мне, жанчыне, падабаецца як даўня, даўня добрая сяброўка. Думаю, і мужчынскай увагай не крыўдзіла яе жыццё. Але закранаць гэтую тэму... Як бы не зрабіць чалавеку балюча, не паварушыць у душы крыўду, расчараванне. Мы ж прывыклі лічыць, і ўвогуле справядліва, што без сямейнага шчасця няма святла і радасці ў жыцці жанчыны. Яна сама, без майго пытання, адказала на гэта. Адказала проста, натуральна:

— Не склалася ў мяне новая сям'я. Удзвюх з мамай гадалі дачку. А яшчэ завод памагаў нам.

Я ведаю, гэтыя радкі абавязкова прачытае сама Кузьміна. Ведаю, што гэты нумар часопіса чакаюць ужо там, на Полацкім заводзе шкловак. І кожнае слова ўзважваю зараз меркаю таго, хто сам прасябе, пра сваіх таварышаў па калектыву будзе чытаць... Памятаецца, мы з вамі, Антаніна Мікалаеўна, ні разу не сказалі гэтага слова — «шчасце». Ні вы, ні я. Пэўна, не маглі вы і падумаць, што хацелася мне «выпытаць», зразумець: а ці шчаслівая вы?

Вы — работніца. Соль зямлі. Дачка работніцы. Магчыма, маці будучай работніцы. Нам з вамі не трэба ні гучных слоў, ні пахвальбы. Няшчырасць — яна, нібы фальшывы акорд, рэжа вуха. Як яно складвалася, ваша жыццё, далей? Як сёння?

— Кватэру мы атрымалі амаль адразу ж, праз некалькі месяцаў. Пажылі ў аднапакаё-

вай, цяпер завод даў нам на траіх вельмі добрую кватэру — 32 квадратныя метры, двухпакаёвую.

На рабоце як? Ну, вы, пэўна, ведаеце — з планами спраўляюся, у спартыўным таксама не апошняе месца займаю. Лічуся інструктарам вытворчага навучання. Мае вучаніцы? Таіска, падыдзі сюды. І ты, Ларыса, таксама, калі ласка. Дзве толькі на гэтай змене.

Так мы і сфатаграфавалі іх у траіх, Антаніну Кузьміну і яе вучаніц, сёння таксама вопытных аператараў Ларысу Малчанаву і Таісу Вайткевіч.

— Здаецца, усё ішло ў нас добра. Вось толькі дзяўчынка мая часта хварэла. Я кожны год вазіла яе ў санаторый: то ў Сочы, то ў Нальчык. І кожны год мне даваў завод бясплатную пущу для дачкі, а мне самой праезд туды і назад аплатаў. Апрача таго, я і сама кожны год атрымлівала пущу то ў дом адпачынку, то ў прафілакторый. Завод у маім лёсе? Усё, усё! Ад самага малага да самага вялікага. І сённяшні дзень, і мінулы. Я не ўяўляю сябе без завода, без калектыву. Вось праз год трэба ісці на пенсію — у нас у сорок пяць гадоў жанчыны маюць такое права. Што буду рабіць — не ведаю. На здароўе пакуль што не скарджуся. Люблю хадзіць у турыстычныя паходы, з маладымі работніцамі нашага цэха мы ўсю Беларусь аб'ездзілі, у Маскве пабывалі і ў Ленінградзе, па Каўказскіх гарах палазілі. Сама захапляюся гэтым і іншым падавочкаю. Як член цэхкома, між іншым.

Не хачу на пенсію. Ёсць са-

дова-агародны ўчастак, завод нам з мамай выдзеліў, але не ляжыць душа да яго, няма мне жыцця без завода. Няма без яго шчасця.

Адзін толькі раз, вось цяпер, прагучэла слова «шчасце».

Ці не быў гэта адказ на пытанне, якое мяне так цікавіла?

...Ніхто, пэўна, не набярэцца смеласці сказаць, што адразу, ад першай сустрэчы поўнасьцю зразумеў характар суб'екта. Не бярэцца сказаць гэтага і я. Проста расказала пра чалавека, пра яго лёс — што ўбачыла, што пачула.

Былі яшчэ і яшчэ знаёмствы, сустрэчы, размовы. І паступова ўбачыла я, чым стаў ён, гэты завод, у лёсе людзей.

Па заводзе нас вадзіла старшы інжынер-тэхнолаг Людміла Граковіч. Тоненькая, высокая, са светлымі, як струмені паўночных рэк, валасамі і тварам паўночнай мадонны, быццам сышла з тутэйшых полацкіх фрэсак сярэдневяковых майстроў. Праз кожныя два-тры словы яна паўтарала: «Наш завод», «Наш завод...» «Ці ведаеце вы, што наш завод 32 кварталы запар трымаў пераходны сцяг Савета Міністраў СССР і сцяг пераможцы спартыўнага прадпрыемстваў нашай галіны? Ці ведаеце, што 30 краін свету атрымліваюць прадукцыю нашага завода? Усе сацыялістычныя краіны, а яшчэ Англія, Фінляндыя, Турцыя, Францыя, Ліван?»

«Наш завод, наш завод...» Столькі разоў яна паўтарала гэтыя словы з гонарам, з такім добрым, цёплым, зусім не разлічаным на «прэсу» пачуццём, што ўзяла цікавасць: завошта

так любіць чалавек свой завод? І зноў яна не разлічвала, што словы яе трапяць «на пяро», проста адказала на пытанне:

— Я прыйшла сюды зусім маладой дзяўчынай, адразу ж пасля школы. Працавала круцільшчыцай. Завод паслаў вучыцца ў Маскву, у інстытут, завод плаціў мне стыпендыю. Цяпер я — старшы інжынер-тэхнолаг. Але не толькі за гэта дарагі ён мне, мой завод. Наогул...

Яна замаўчала, не знайшла, мабыць, патрэбных слоў. Ці пабаялася занадта гучных.

— Завод у маім лёсе — усё, — сказала сталая работніца Антаніна Кузьміна.

— Завод у маім лёсе — усё, — сказала малады інжынер Людміла Граковіч.

І яшчэ адзін чалавек, адзін лёс, адзін склад характару. Ткачыха Ала Мікалаеўна Шыцікава. Бацька яе да вайны быў сакратаром Ветрынскага райкома партыі. Маці тэлефаністка. Загінуў бацька ў першыя дні акупацыі. Ён заставаўся тут для падпольнай работы, нехта пазнаў яго і выдаў фашыстам. Маці з дзецьмі ўсю вайну была ў партызанскай зоне.

Шаснаццаць гадоў назад, калі завод толькі-толькі запальваў свае агні, яна з мужам пакінула дзяцей у Ветрыне на руках маці і старэнькай бабулі і прыехала сюды, у Полацк. У абодвух не было спецыяльнасці, і сталі яны вучыцца, як школьнікі, маладыя бацькі дваіх дзяцей.

— Я выбрала сабе спецыяльнасць ткачыі. Яна мне даўно падабалася. Саша рашыў стаць аператарам. Так і пайшло наша жыццё. Кватэру атрымалі

А гэта Шыцікавы. Знаёмцеся: уся сям'я.

Фота У. Вяхоткі.
Дырэктар завода Лідзія Іванаўна Грыгор'ева.

...І плешчуцца хвалі басейна. Сёння тут гаспадарыць дзеці рабочых і работніц завода.

ад завода. Дачушак забралі. Спачатку іх прынялі да сябе заводскія яслі, потым садзік, потым кожны год летам у піянерскім лагеры, таксама нашым, заводскім, гадаваліся. Цяпер у нас у сям'і трое рабочых, тры заводскія чалавекі: Наташа таксама на завод пайшла. Толькі мая спецыяльнасць ёй не падабаецца, хоча быць круцільшчыцай. Што ж, няхай. Усё роўна на нашым заводзе. А малодшая дачка, Таня, усё гаворыць: буду, як мама, ткачыхай. Вось такія карэнні пусціла наша сям'я тут.

Поспехі якія? Стараюся аддаць заводу ўсё, што магу. У снежні мы, чатыры ткачыхі, узнялі пачын — перайсці на 8—9 станкоў. Замест шасці. На дванаццаць пакуль не рашыліся, але думаю, з цягам часу... Здаецца, мяне на новую машыну хутка перавядуць, яна яшчэ пакуль разабраная.

Лёс чалавека — лёс завода. Ці трэба перагружаць артыкул новымі прыкладамі? Столькі слоў сказана ад шчырых сэрцаў. Чалавек аддае заводу ўсё, што можа. Завод аддае чалавеку ўсё, што патрэбна чалавеку. Пяць дзіцячых устаноў: яслі, сад, тры камбінаты. На 880 месц. Штомесяц прымае 50 чалавек санаторый-прафілакторый, дзе ёсць усё для лячэння, нават серавадародныя ванны. Адразу ж пасля работы аўтобус вазе людзей у цудоўную мясціну, на бераг возера. Тут жа, побач, дачныя заводскія катэдры на 2—3 сям'і. Адзін рубель і 10 капеек каштуе пучэўка сюды на 10 дзён на аднаго чалавека. А колькі тут грыбоў, ягад, якая рыба ў возеры! Ёсць свая лодачная флатылія. А на тэрыторыі завода выдатны басейн, абліцаваны блакітнай кафляй, дзве спартыўныя залы. Для рабочых, работніц, для іх дзяцей. Свая аранжарэя, кветкі ў цэхах, кветкі да ўрачыстых падзей у сям'ях, кветкі пераможцам спаборніцтваў. Што яшчэ я не сказала: 612 пучэвак за адзін толькі мінулы год у санаторыі і дамы адпачынку. Бясплатныя. 76 ту-

рысцкіх, у тым ліку і за мяжу — у Балгарыю, Чэхаславакію, Румынію, Егіпет. Хто карыстаецца гэтымі пучэўкамі? Назаву толькі некалькі прозвішчаў: круцільшчыца Святлана Хомчанка, размотчыца Людміла Тальвінская, ткачыха Паліна Ягорава, ткачыха Валя Пагоцкая, кантралёр Ларыса Федзіна...

Застаецца расказаць яшчэ пра адну сустрэчу. Яшчэ пра адзін чалавечы лёс. Дырэктар завода Лідзія Іванаўна Грыгор'ева. Яна толькі што вярнулася з абласной партыйнай канферэнцыі, і сустрэліся мы з ёй у суботу. Заўтра ёй ехаць у Маскву. Спраў шмат, трэба падрыхтавацца да выступлення, трэба вырашыць пытанні, што набраліся за два дні. Спяшаецца Лідзія Іванаўна. Але садзімся мы побач, «жаночы часопіс» — «дырэктар-жанчына», і пачынаецца новы расказ. Як вучылася, пра што марыла, як трапіла сюды, у Полацк. Нарадзілася і вырасла Ліда ў сям'і чыгуначнікаў у Абхазіі, вучылася ў Маскве, як і Антаніна Кузьміна, прыехала да нас з Гус-Крыштальнага. Тут, у Полацку, перажыла нялёгкае часіны свайго асабістага жыцця, пахавала мужа, засталася з сынам. Цяпер ён ужо вырас, ужо студэнт, вучыцца на будаўніка, і маці вельмі ганарыцца сваім сынам, хаця «па маёй лініі ён не пайшоў, выбраў сваю». Але не менш ганарыцца яна сваім заводам, яго калектывам, яго сацыяльнымі здабыткамі.

Шаснаццаць гадоў назад быў тут толькі адзін корпус. А цяпер... Усё, што ёсць цяпер, стваралася на яе вачах, пры непасрэдным, безумоўна, яе ўдзеле. Сама маці, сама жанчына — ну як жа было не зразумець ёй усіх патрэб у пераважнасці жаночага калектыву, не зразумець, што работніца будзе ў тысячу разоў лепш працаваць, калі яна спакойная за сваіх дзяцей, калі і яна і яе муж добра адпачнуць, калі будуць адчуваць сябе здаровымі. Вось адсюль і пайшло: і яслі, і прафілакторыі, і дачныя домкі, і кветкі на тэрыторыі завода.

Простая ісціна, але за ёй — глыбокая ўзаемасувязь: добра працуюць людзі — значыць, поспехі завода лепшыя. А добра ідуць справы на заводзе — значыць, расце яго матэрыяльны фонд. Значыць, зноў можна будаваць.

— Вось і будуюць новы Палац культуры. Цудоўны будзе палац, прыязджайце, паглядзіце. Летам адкрыццё.

Вочы ў Лідзіі Іванаўны сінія, сінія. А калі задала я пытанне: «Завод і ваш лёс, Лідзія Іванаўна?» — іх глыбіня стала бяздоннай.

— Завод? Усё мае жыццё... І гэтаму верыш.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Усмешкі вясны

— Пралескі, мамачка, пралескі! —
Хлапчук хвалюецца:

— Зірні! —
Нібы расталыя падлескі
Прышлі з блакітнай цішыні.

Яшчэ над плошчай подых
стыні,

А ўжо вясна ідзе здалёк.
Вось у руках — букецік сіні:
— Трымай

і радуйся, сыноч!

Малы не можа надзівіцца,
На кветкі дыхае свае —
Хаця б тут ім

не застудзіцца!
Ён скача, кружыцца, пяе.

— Хадзем, сыноч,
хадзем дадому! —

А ён на знак вясны
глядзіць,
І захацелася малому
Усіх багаццем надзяліць.

Развязваў нітку асцярожна —
Ах, колькі красак тут было!
Жанчыне кожнай
падарожнай

Падносіў цёплае святло.

У круглым футравым
берэце
Ён выглядаў, як баравік,
І ўсе,
каго б ён ні прывеціў,
Казалі:

— Слаўны сакавік!

А мама — з казкі чараўніца,
Яна смяялася да слёз,
Калі маленькі, добры рыцар
Ёй кветку сіняю паднёс.

Самае светлае...

Самае светлае — гэта
юнацтва:
Сонцу не трэба ніякіх
прыкрас!

Мілай галоўцы
нашто засланяцца
І сівізнай ганарыцца
не ў час!

Русыя косы — пад попелам
шэрым,
Вочы падведзены сіняй
смугой...

Я ж па-ранейшаму думаю,
веру:
Самае лепшае — быць
маладой!

Я — за красу і душы
і адзення,
Толькі не слепа за модай
ісці.

Хай парыкі застануцца
на сцэне,
Будзьце самімі сабой
у жыцці!

Святлана БАСУМАТРАВА

* * *

Ад сасновай калыскі да сасновай труны
Колькі жыць давядзецца, ніхто не ўгадае.
...Сёння ў сэрцы вясновыя звоняць званы —
Я жывая, я дужая, я — маладая!
Зноў з-пад стрэх, як вясною бывае заўжды,
Звонка падаюць кроплі празрыстай вадзіцы.
Бабін певень напіўся чароўнай вады,
Захмялеў і спявае: «Граміцы! Граміцы!»
Будзе новае лета у шчодрым вянцы
З кветак, спелага жыта і вішань на веці...
— Толькі колькі б ні жыць, мне адчуць бы ў канцы,
Што і я пражыла не дарэмна на свеце.

Як прыемна ў хвіліну адпачынку зайсці ў заводскую аранжарэю!
На здымку: размотчыца Галіна Чапляенна (справа) і садоўнік завода Валянціна Рыбачкова.

ЛЁН ЦВІЦЕ

ДВОЙЧЫ

Працягваем размову, якую пачала пад такой рубрыкай «Работніца і сялянка». Слова бяруць работніцы Аршанскага ордэна Леніна льнокамбіната.

Сённяшні дзень патрабуе не толькі большай колькасці прадукцыі, але і лепшай якасці. Мы, тэкстыльшчыкі, таксама стараемся, каб на нашы вырабы не было ніякіх нараканняў. Распрацоўваем новыя тканіны для касцюмаў, сукенак, бялізны. Пяці вырабам нашага ардэнаноснага прадпрыемства прысуджан дзяржаўны Знак якасці. Толькі ў мінулым годзе са Знакам якасці выпушчана 601 тысяча квадратных метраў тканін.

Попыт на прадукцыю аршанскіх тэкстыльшчыкаў расце не толькі ў нашай краіне, але і за рубяжом. У Польшчу, Венгрыю, Японію, Канаду, Фінляндыю адпраўляем прасцінныя палотны—белыя, а таксама з каларовымі прасноўкамі і аблямоўкай, у Манголію—парцьерныя тканіны, на Кубу—льняныя абрусы. Расце попыт на льняны батыст, які выпускаецца на трэцім чарзе камбіната.

Супакойвацца нам яшчэ рана. Вынікі маглі быць лепшымі, калі б паўней выкарыстоўваліся рэзервы і магчымасці. Часам з прадзільных фабрык, асабліва з 2-й, дзе начальнік А. Г. Федзяцоў, паступае ў ткацкія цэхі дрэнная пражы—няроўная, брудная. Справа тут не ў валакне: зрываюцца графікі чысткі абсталявання, парушаецца тэхналогія прадзення.

Ёсць недахопы і ў ткачоў. Не ўвільгатняецца ўток. Аб устаноўцы ўвільгатняльных камер толькі размаўляюць, а спраў пакуль што не відаць. Не заўсёды як трэба фарбуецца ўток, таму часам бываюць розныя адценні тканіны.

У народзе кажуць: лён родзіць двойчы—на полі і на сцелішчы. Хочацца дадаць, што і цвіце ён двойчы: на полі і ў ткацкім цэху. І мы імкнемся, каб беларускі даўгунец хараша зацвіў на палатне. Пастаянна запрашаем начальнікаў цэхаў, майстроў і памочнікаў майстроў на разбракоўку—разам абмяркоўваем, якая лепшая тканіна, якая горшая, што зрабіць, каб яе палепшыць. У спецыяльны журнал запісваем парушэнні тэхналогіі, указваем прозвішчы парушальнікаў і патрабуем ліквідацыі недаробак. Вельмі актыўна дзейнічаюць работніцы тэхнічнага кантролю Лізія Маханькова (яна працуе на

камбінаце 20 гадоў), Вольга Піліпенка, Лілія Улімаева. Гэта нашы дзорныя якасці.

Сёлета абнаўляецца асартымент тканін, мяркуем распрацаваць і ўкараніць у вытворчасць 50 новых малюнкаў і 8 вырабаў. Будуць прадстаўлены да атэстацыі на прысваенне дзяржаўнага Знака якасці яшчэ два вырабы. Усяго ў вызначальным годзе пяцігодкі выпусцім з дзяржаўным Знакам якасці не менш як 703 тысячы квадратных метраў тканін. Усё палатно будзе толькі вышэйшай і першай катэгорый. Словам, будзем старацца, каб другі раз лён зацвіў прыгажэй.

Вольга ВУНЦЭВІЧ,
кантралёр АТК Аршанскага
ордэна Леніна льнокамбіната

З ДУМКАЙ АБ ЯКАСЦІ

Прайшло крыху больш года, як нам перадалі ключы ад трэціх чаргі тэкстыльнага волата на Дняпры. Сёння цэхі і ўчасткі жывуць паўнакроўным жыццём, усё падпарадкавана паспяховаму выкананню абавязальстваў па датэрмінованаму асваенню праектных магутнасцей. Па важнейшых паказчыках мы не толькі выйшлі на праектныя лічбы, але і пераўзышлі іх. У маладым калектыве пануе атмасфера напружанай, самаадданай працы. Ідзе нястомны пошук нявыкарыстаных рэзерваў, пастаяннае працоўнае саперніцтва.

З новай сілай разгарэлася саборніцтва ў чацвёртым, вызначальным годзе дзевятай пяцігодкі. Адказваючы канкрэтнымі справамі на Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа, мы далі слова на два месяцы раней тэрміну асвоіць праектныя магутнасці і выпрацаваць 771 тону высоканумарнай пражы.

Цяпер мы сапернічаем паміж сабой за выпуск апошняга метра тканіны з задання дзевятай пяцігодкі. На гэтым метры будзе выткана прозвішча тых, хто яго будзе выпрацоўваць. Вялікі гонар! Бо метр гэты застанецца ў музеі камбіната. Плануем выпусціць апошні метр 15 лістапада 1975 года. На паўтара месяца раней тэрміну выканаем заданне пяцігодкі.

Усё гэта добра. Але вось што нас хвалюе. Абсталяванне новае, а тонкай пражы пакуль што не выпускаем. Бо ў наш цэх паступае валакно чатырнаццаціга нумара, а трэба—шаснаццаціга і васемнаццаціга. Ды і сарты не тыя, што трэба. Для тонкіх вырабаў найлепшы—«Светач»: ён больш валакністы, мяккі. А мы

маем справу з сартамі «К-6», «Т-10».

Трапаны лён, як вядома, нізкай якасці. Пры яго перапрацоўцы выходзяць са строю машыны. Тонкай ніткі не атрымаеш.

Хочацца, каб работнікі сельскай гаспадаркі больш старанна вырошчвалі лён валакністых сартоў. Ёсць над чым папрацаваць і селекцыянерам рэспублікі.

Мая думка такая: калі жадаецца мець тонкі льняны батыст—вырошчвайце добры лён. А мы, тэкстыльшчыкі, пастараемся выпускаць толькі выдатную прадукцыю.

Вольга ЯРОМЕНКА,
часальшчыца

ЯКОЕ ВАЛАКНО, ТАКОЕ І ПАЛАТНО

Любяць у народзе лён. Нямала песень пра яго складзена, льняное адзенне прыгожае і на свята і ў будні.

Мы, сартыроўшчыцы, першыя маем справу з валакном, што паступае з ільнозаводаў Беларусі. Яго праходзіць праз нашы рукі больш як трыццаць тысяч тон за год. Вельмі старанна робяць сваю работу людзі Нясвіжскага, Дворацкага, Слуцкага, Навагрудскага, Клецкага ільнозаводаў. Сыравіна адтуль паступае аднародная, добрай якасці. Але з Уваравіцкага, Мсціслаўскага, Красненскага, Бешанковіцкага і Бычыхінскага ільнозаводаў прыходзіць да нас валакно дрэнна адсартаванае, не падобнае па якасці, колеру, даўжыні, шмат у ім кастры і іншых прымешак.

Ад чаго найбольш залежыць якасць сыравіны? Перш за ўсё ад таго, як вырошчваюць лён, як яго выцерабілі, расцялілі, як падрыхтавалі трату для здачы на ільнозавод. У многіх гаспадарках саломку не сартыруюць па якасці. Ды і на сцелішчах яна дрэнна вылежваецца. Таму і неаднолькавая па колеру. Я згодна з думкай Вольгі Яроменка: сапраўды, сарты «Светач», «Аршанскі-2» маюць высокія прадзільныя ўласцівасці, з іх атрымліваецца тонкае, моцнае, цягучае валакно, высоканумарная пражы. А ў канчатковым выніку—тонкая льняная тканіна тыпу батысту. Пажадана, каб работнікі сельскай гаспадаркі вырошчвалі больш такога лёну.

Галіна КАНАУКОВА,
сартыроўшчыца

засаду. Тамару я паставіў другім нумарам ля процітанкавага ружжа. Усе схаваліся ў прыдарожным хмызняку і на ўзлесках.

Неўзабаве на павароце дарогі паказаліся першыя аўтамашыны. Яны шпарка набліжаліся. Па сігналу мы адкрылі ўраганны агонь. Адзін з грузавікоў загарэўся. Гітлераўцы саскоквалі з машын і беглі ў лес, але тут іх наганялі партызанскія кулі. Мы памкнуліся праследаваць іх, але нечакана з процілеглага боку дарогі пачуліся кулямётныя чэргі — гэта залёг адзін з фашыстаў. Я кінуў у яго бок гранату, а Тамара хутка перапаўзла па-пластунску дарогу і з нажом кінулася на аглушанага выбухам ворага. Цяпер кулямёт быў наш, і мы павярнулі яго агонь па адступаўшых. Пра гэты поздвіг Тама-

арганізацыі вёскі Сярэдняе Зоя Рудкевіч.

Сельская моладзь пад кіраўніцтвам падпольных раённага і абласнога камітэтаў ЛКСМБ актыўна змагалася ў радах партызан з ненавісным ворагам. Многія дзяўчаты былі нашымі разведчыцамі, надзейнымі сувязнымі. Любую справу мы заўсёды маглі даверыць Зой Рудкевіч. Яна добра ведала навакольныя лясы, па глухих сцежках, мінаючы фашысцкія засады, праводзіла партызанскія групы. Разам з вернымі сяброўкамі збірала і прыносіла ў лясны лагер боепрыпасы, прадукты, медыкаменты, адзенне.

У Пружанах, вёсках Казіброд, Шэні і іншых населеных пунктах здабывала Зоя паперу. А ўначы пры цьмяным святле

у Пружанскай раённай бальніцы, дзе працуе і зараз. Сотні пружанцаў памятаюць яе добрае сэрца і ласкавыя рукі, яе душэўны клопат.

Усё гэта памятаем і мы, былыя лясныя байцы: нас у неймаверна складаных умовах ратавала тады зусім яшчэ маладзенькая Таня. У чорныя дні акупацыі па заданню падпольнай антыфашысцкай арганізацыі яна па-ранейшаму працавала ў бальніцы, употай выносіла медыкаменты і інструментарый, перавязачныя матэрыялы, праз сувязных перапраўляла ў партызанскую брыгаду імя Пана-марэнкі.

Гітлераўскія шпікі пранюхалі, што патрыёты маюць «свайго чалавека» ў бальніцы, і пачалі сачыць за медыкамі. Падпольшчыкі дапамаглі Тані выбрацца з горада, а партызанскія праваднікі прывялі ў кіраўскі атрад. Гэта было ў лістападзе сорок трэцяга.

Кволая на выгляд сястрычка, як мы яе ласкава называлі, адразу звярнула на сябе ўвагу сваёй энергічнасцю, спагадлівасцю, імкненнем прынесці як мага больш карысці ва ўсім, што б ёй ні даручалі. Баявыя дзеянні партызан з карнікамі забірала жыцці многіх нашых таварышаў, дзесяткі байцоў пасля ранення трапілі ў лагery пад апеку медработнікаў. Пад адкрытым небам або, у лепшым выпадку, у цеснай зямлянцы ратавалі людзей, як маглі, партызанскія лекары.

Не толькі кулі касілі тады людзей, але і прастудныя хваробы, і эпідэмічныя. У час успышкі тыфу ўдалося ўберагчы атрад ад распаўсюджвання заразнай хваробы. Дзякуй за гэта медыкам — абаранілі ад бяды. Таня не ведала тады ні сну, ні адпачынку. Разам з добраахвотнымі памочнікамі наводзіла на тэрыторыі партызанскай зоны ўзорны санітарны парадак, вучыла жанчын, як аказваць пацярпеўшым першую дапамогу, збірала з імі лекавыя травы, сачыла за прыгатаваннем ежы.

Байцы, якіх вярнула ў строй Таццяна Пацяруха, зноў ішлі граміць ненавіснага ворага.

* *

Нароўні з мужчынамі дзялілі нашы маці, жонкі, сёстры ўсе нястачы ваенных гадоў, мужа ішлі ў бой разам з намі, як маглі згладжвалі неўладкаванасць партызанскага жыцця. Напярэдадні 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў добрым словам хацелася б успомніць былых сувязных Вольгу Кузьмінічну Несцяровіч, Ганну Данілаўну Юркевіч, Кацярыну Мікалаеўну Бартош, Кацярыну Мікалаеўну Нічыпаровіч, удзельніцу разгрому гарнізона ў Адамкаве Эсфір Саламонаўну Хазан, машыністку-наборшчыцу друккарні абласнога антыфашысцкага камітэта Ніну Віктараўну Лапіну, настаўніцу партызанскай лясной школы Ганну Рыгораўну Рудую, паварых атрада Аляксандру Антонаўну Барысевіч, Дору Самуйлаўну Чарнагалаву (Лінкоўскую) і многіх іншых слаўных савецкіх патрыётак — нашых баявых сябровак.

А. САМУЙЛІК,
былы камандзір
партызанскага атрада імя Кірава
Брэсцкага злучэння

З. Рудкевіч.

Т. Пацяруха.

ры Садоўнікавай пісала наша партызанская газета. Мы ўручылі дзяўчыне аўтамат, і яна не расставалася з ім.

Калі савецкія войскі ачысцілі ад ворага Прыбужжа, Садоўнікава зноў прыйшла з заявай у райваенкамат. З часцямі нашай пераможнай арміі дайшла да Берліна. Змоўклі гарматы, студэнтка вярнулася ў свой інстытут. На яе грудзях ззялі баявыя ўзнагароды Радзімы.

Жыве Тамара Мікалаеўна ў Ленінградзе, зараз яе прозвішча па мужу — Арсеньева.

БЫЛА З НАМІ ЗОЯ

Напярэдадні 1 Мая 1943 года трое смельчакоў узнялі чырвоны сцяг на трыганаметрычнай вышцы недалёка ад Пружан. Ён лунаў тут некалькі дзён. Паліцаі баяліся лезці наверх: надпіс ля падножжа вышкі папярэджваў: «Асцярожна — замінаравана!» У гэтай смелай аперацыі ўдзельнічала сувязная партызанскіх атрадаў імя Кірава і імя Чкалава, сакратар падпольнай камсамольскай

лучыны або газоўкі перапісвала зводкі Саўінфармбюро, лістоўкі з заклікам супраціўляцца ворагу, знішчаць фашысцкіх акупантаў і здраднікаў-паліцаёў.

Рукапісныя выданні распаўсюджваліся ў Пружанах, Шарашове, Засімавічах, Шэнях, Шакунах, Кацялках. Іх расклеівалі на платах, апускалі ў паштовыя скрыні, непрыкметна падкідалі на рынках у сумкі і на падводы.

Людзі чуйна прыслуховаліся да слова партыі камуністаў, да слова праўды. Чыталі і перачытвалі весткі з Вялікай зямлі, радаваліся перамогам нашай арміі, папаўнялі рады народных мсціўцаў.

Зоя Рафаілаўна Майсеенкава (Рудкевіч) зараз працуе загадчыцай навучальнай часткі Каменскай сярэдняй школы Арцызскага раёна Адэскай вобласці, настаўнікі-камуністы выбралі яе сакратаром пярвічнай партыйнай арганізацыі.

СЯСТРЫЧКА

Пружаны — горад невялікі, старажылы тут добра ведаюць адзін аднаго. Заўсёды ветліва вітаюцца людзі з Таццянай Еўдакімаўнай Пацяруха. 34 гады назад выпускніца Мазырскай школы медыцынскіх сясцёр пачала свой працоўны шлях

ЦІ БА — па-в'етнамску старэйшая сястра. Ці ба Моніка — так называюць у В'етнаме польскую пісьменніцу і журналістку Моніку Варненску.

Намеснік старшыні Саюза жанчын ДРВ Ле Тхі Суэн у прадмове да падарожнага дзённіка М. Варненскай «Чацвёртая зона», звяртаючыся да савецкага чытача, пісала: «Ці ба Моніка была разам з намі ў самы цяжкі час нашай барацьбы супраць амерыканскіх імперыялістаў і на Поўначы і на Поўдні В'етнама. Разам з нашымі байцамі Моніка была на фронце. У паходах яна дзяліла ўсе цяжкасці вайны нароўні з салдатамі Поўдня і Поўначы...

Дзякуючы ўсяму гэтаму яна выдатна разумее в'етнамскіх людзей, яна падзяляе думкі і пачуцці нашага байца, рабочага, селяніна, маці і жонкі. Нам яна вельмі дарагая, мы лічым яе роднай сястрой».

Такія словы любові і паварі — зайздросная ўзнагарода і вышэйшае прызнанне.

...З Монікай Варненскай я сустрэлася мінулай восенню ў час паездкі ў Польскую Народную Рэспубліку. Мы сядзелі ў кафэ варшаўскага Дома літаратара ў ціхім Старым Месце. За акном быў залаты верасень. Мы пілі каву, і я ўважліва слухала сваю субяседніцу:

— Пяць разоў, — расказвала яна, — я ездзіла, а правільней кажучы, лятала ў В'етнам. Чатыры разы ехала на сустрэчу з вайной. Была сведкай таго, як амерыканскія лётчыкі расстрэльвалі з паветра мірных жыхароў, бачыла, як гераічна абараняўся народ Поўначы, як адважна дапамагалі старэйшым дзеці, колькі самаадданасці было ў патрыятычных учынках в'етнамскіх жанчын.

Моніцы Варненскай першай з журналістаў сацыялістычных краін удалося прайсці па вызваленых раёнах Поўдня В'етнама і нават пранікнуць у Сайгон, куды наглуха былі зачынены дзверы не толькі журналістам сацыялістычных краін, але і карэспандэнтам прагрэсіўных заходніх газет. Яна пайшла на рызыку. Пранікла ў Сайгон, дзе панавалі гвалт і самавольства марыянетачнага рэжыму і дзе ішло шырокае супраціўленне захопнікам. А потым у сваіх артыкулах выкрывала «брудную вайну», злачынствы інтэрвентаў і іх сатэлітаў, паказала ўвесь драматызм становішча на Поўдні. Разам з тым кожны яе рэпартаж — гэта расказ пра гераізм і барацьбу патрыётаў, пра смелыя аперацыі байцоў Нацыянальнага фронту вызвалення. І ў кожным рэпартажы — непакісная вера ў перамогу справядливой справы.

— В'етнамскі народ, — гаворыць Моніка Варненска, — змагаўся за сваю незалежнасць і свабоду — за самую простую і вялікую праўду, дзе ля якой варта жыць і памерці. Мне, чалавеку, які зведаў кашмар гітле-

раўскай акупацыі, былі блізкія і зразумелыя спадзяванні, воля і рашучасць гэтага народа. І я дала сабе клятву: пакуль б'ецца маё сэрца і піша рука, не будзе для мяне больш важнай і неадкладнай справы, чым асвятленне справядливай барацьбы народа В'етнама — гэтай Іспаніі нашага пакалення...

Гэта словы публіцыста-байца, рэпартажы якога заклікалі сусветную думку ўстаць сцяною на абарону в'етнамскага народа.

Моніка Варненска некалькі разоў наведла Лаос. У выніку з'явіліся яе рэпартажы, якія паказваюць гнісную ролю ЦРУ — амерыканскай разведкі ў распальванні грамадзянскай вайны ў Лаосе. Кніга «Бамбук шуміць уначы» прысвечана мужным народам Лаоса, у ёй пісьменніца выказвае захапленне іх гераізмам і стойкасцю.

А паміж працай пісьменніцы і журналіста была вялікая грамадская дзейнасць: даклады на стагольмскіх кангрэсах, на канферэнцыях у Хельсінкі, Ленінградзе, Парыжы, выступленні з цыклам лекцый аб мужным В'етнаме ў гарадах Заходняй Еўропы, прамовы і заклікі ў абарону В'етнама па тэлебачанні ПНР, СССР, ГДР, Швейцарыі. Кандыдат у члены бюро Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын, прэс-аташэ Міжнароднай камісіі па нагляду і кантролю ў Індакітай, Варненска заўсёды на пераднім краі барацьбы за мір, за перамогу гуманых ідэй. Міжнародная арганізацыя журналістаў у 1969 годзе прысудзіла Моніцы Варненскай «Гран Пры». Пісьменніца ўдасцоена ганаровага звання «Заслужаны дзеяч культуры ПНР». Сярод іншых яе ўзнагарод — «Залаты медаль Яна Красніцкага» і Ленінскі юбілейны медаль.

Савецкі чытач палюбіў кнігі Монікі Варненскай «Хлопцы з горада Лодзі», «Шукаю Балтазара Куяўскага», яе кнігі аб В'етнаме «Мост на рацэ Бенхай», «Трывога на рысавых палях», «Вайна ў джунглях», «Чацвёртая зона». Нядаўна ў выдавецтве «Прогресс» выйшла новая работа М. Варненскай «Рэпартаж з Сайгона» — значная з'ява ў сучаснай публіцыстыцы.

...Мая субяседніца не мае шмат часу — заўтра пачынаецца яе новая творчая камандзіроўка.

— Я рада, — гаворыць яна, — што зраблю цікавае падарожжа па Краіне Саветаў: Масква — Ленінград — Казань — Новасібірск — Іркуцк — Брацк — Хабараўск — Находка... Я не ўпершыню еду ў Савецкі Саюз, але заўсёды з вялікай радасцю.

З прыемнасцю ўспамінае Моніка Варненска і дні свайго знаходжання ў Беларусі, у час збірання матэрыялаў для кнігі пра Адама Міцкевіча. На памяць яна дорыць нашым чытачам свой здымак.

А. ШЫЛАВА

Моніка Варненска з лаоскімі сябрамі.

Прапануем нашым чытачам урывак з кнігі М. Варненскай «Рэпартаж з Сайгона» ў перакладзе А. Шылавай.

...Такім чынам, я зноў у Сайгоне. «Эге! Значыць, ты пабывала ўжо ў гэтым горадзе?» — могуць спытаць мяне чытачы.

Як вам сназаць, сябры? І так і не!.. Я памятаю цёмную, бяззорную ноч у самы разгар сезона трапічных дажджоў. Толькі што ўціхамірыліся бурныя парывы мусону. Даждзю размылі дарогі. Джунглі напоўніліся вострымі пахамі сырой зеляніны і гнілага лісця. Начныя птушкі вялі паміж сабой звонкія бясконцыя размовы... Як толькі прыпыніўся дождж, цынады пачалі свой прарэзлівы канцэрт. З цемры даносілася далёкая артылерыйская кананада. Час ад часу ў гэты глухі гул урываўся разрыв авіяцыйных бомбаў...

Мы адзін за адным ішлі па сцежках, якія зігзагамі перасякаюць непраходныя джунглі. Уплаў перабіраліся цераз бурныя патокі. Мыралі ў змрочныя тунелі, высечаныя ў непразных зарасніках нейкага невядомага мне хмызняку. Спускаліся ў лабірынты равоў, сховішчаў і хадоў зносін, гадзінамі плетучыся або прабіраючыся паўзком па зямлі. Як доўга мы пераадольвалі гэты цяжкі шлях, я пакуль што не маю права гаварыць — ваенная тайна. Прыгадаю толькі, што ў сваёй кнізе «Вайна ў джунглях» я пісала так:

«Гэта ноч здаецца мне больш цёмнай, чым усе папярэднія. Нават лепей, што хмары так шчыльна завалялі неба і ўвесь час імжыць наданучлівы дождж. Мы ідзем у апраметнай цемры, захоўваючы максімальную цішыню, толькі зрэдку, ды і то ў крайніх выпадках, перагаворваемся здаўленым шэптам. У такіх выпадках, як зараз, нельга выдаваць свай прысутнасці: мы праходзім пад самым носам у ворага.

Марш. Кароткі прывал. Марш. Кароткі прывал. Сілуэты людзей, расплыўстыя, як вячэрнія цені, імгненна знікаюць у змрону. Хоанг злёгку дакранаецца да майго пляча і моўчкі падае мне знак. Мы выдатна разумеем адзін аднаго без слоў. Я ўгадваю імгненне, калі трэба спыніцца і перакачаць некалькі мінут, калі неабходна прыпасці да зямлі і затаіць дыханне. Вочы прывыклі да цемры: я адрозніваю дрэвы, кусты, нейкія калматыя расліны з велізарнымі лістамі. Пад нагамі то цвёрды грунт, то гразь. Няўжо мы са-

¹ На рускай мове выпушчана ў 1970 годзе выдавецтвам «Наука».

МОНІКА-СТАРАЙШАЯ

праўды ідзем у напрамку да вялікага горада?..

Цьмяны водбліск святла. З маленнем гляджу на таварышаў. Вачамі і ледзь улоўным шэптам прашу: «Бліжэй, яшчэ бліжэй!...»

Неба, якое зноў паказалася над нашымі галоўкамі, быццам пабялела, а ноч ужо не здаецца такой чарнільна-змрочнай. Лёгка здагадацца, што гэта водсвет агнёў вялікага горада, якія аддалілі начную цемру. Перад намі — Сайгон!»

* * *

Цяпер Сайгон — на вокал. Я ў горадзе.

Вуліцы. Шум, гаворка. Класоны. Неонавыя шыльды, рэклама, плакаты. З найбліжшага рэстарана далятае востры пах в'етнамскіх прыпраў. Хтосьці нечакана штурхае мяне локцем і абыякава гаворыць па-англійску:

— I am sorry!

Амерыканскі афіцэр. Насустрэч ідуць двое маладых в'етнамцаў у плямістай чорна-зялёнай форме. Гэта салдаты марынетачнай сайгонскай арміі. Не, раней мне не даводзілася бачыць іх так блізка. Калі б тады я сутыкнулася з імі твар у твар, хто ведае, ці давялося б мне зноў апынуцца ў гэтым горадзе! Праўда, я бачыла такіх здалёку — на мосце Хіенлуонг, які злучае берагі ракі Бенхай. Было гэта ўвесну 1962 года, яшчэ да пачатку подлай амерыканскай эскалацыі, гэта значыць у мірны час. Потым зноў — у 1965 годзе, калі ўжо на паўночным беразе ракі рваліся амерыканскія бомбы і ДРВ падверглася нападку амерыканскай ваеншчыны.

Атэль «Каціна», атэль «Кантыненталь». Адкуль мне знаёмы гэтыя назвы? А, ўспомніла: раман Грэма Грына «Ціхі амерыканец»!..

Вось ён ляжыць перада мною, план горада з назвамі вуліц. Дарэчы сказаць, гэта першая мая пакупка, за якую я толькі што заплаціла старому кіяскаму мясцовай валютай. Хаваю ў партманет блакітнаваты і чырвоныя паўднёва-в'етнамскія піястры і вяртаюся да плана Сайгона. Рознакаляровыя геаметрычныя плямы азначаюць раёны. Блакітныя ніткі — адгалінаванні і рукавы ракі Сайгон, якая глыбока ўрэзваецца ў горад. Зялёныя абрысы — паркі і скверы. Паралельныя палоскі — вуліцы, назвы якіх (хоць далёка не ўсіх) я ведаю з расказаў в'етнамскіх таварышаў, з паведамленняў друку і радыё, па кнігах.

І вось я хаджу па гэтых вуліцах сярод белага дня, адкрыта, але ўсё яшчэ ў нейкім ашаламленні. Мне пакуль што цяжка паверыць у рэчаіснасць, якую можна ахарактарызаваць так: «чырвоная сука» (так называлі мяне ў Заходняй Германіі), «агент Масквы» (гэту мянушку далі мне амерыканскія цемрашлы), «польскі В'етконг» (так жартам празвалі мяне в'етнамскія сябры) з нахадзіцца ў Сайго-не! У самым цэнтры сталіцы Паўднёвага В'етнама. Пад носам у ворага!

Стоп! Усё гэта вельмі добра, але якая задача стаіць перада мною ў сувязі з тым, што я пранікла сюды? Далейшае назіранне за в'етнамскай трагедыяй? Паслядоўная лінія падтрымкі прынамсі амерыканскай агрэсіі?

Так, іменна гэта! У Сайгоне знаходзіцца больш як трыста акрэдытаваных пры кабінете Тхіеу-Кі прадстаўнікоў капіталістычнай прэсы. І мне міжволі ўспамінаецца Ханой. Там, убачыўшы еўрапейца, дзеці радасна і ўсхвалявана крычаць: «Л'е н с а!» — што азначае «рускі, савецкі», бо яны любяць прадстаўнікоў «Краіны Леніна» і ведаюць, што адтуль заўсёды ідзе самая вялікая дапамога. Тут жа, у Паўднёвым В'етнаме, няма ніводнага журналіста з сацыялістычных краін. Больш таго, няма ніводнага пастаяннага або хоць бы часова накіраванага сюды карэспандэнта якой-небудзь прагрэсіўнай заходняй газеты! Для іх — і для нас тым больш — уезд сюды зачынены наглуха.

Прабачце!

ЯБЛЫНЕВЫ ШЭПТ

Дрэвам гэтым столькі год, колькі жыве Яўгення адна, без мужа. Сад яны закладвалі разам той самай восенню, калі пажаніліся. Быццам зараз бачыць Яўгення, як яе Раман лёгка ўзмахвае рыдлёўкай, як растуць побач з ямкамі горкі зямлі. А вунь праз тую яблыню з крывым ствалом яны паспрачаліся.

— Ты павярні яе крывым бокам на поўнач, — настойваў Раман.

— Няхай разам з усімі на сонца глядзіць, — усміхалася Яўгення.

І пасадзіла яблыню па-свойму.

Вясной, калі малады сад пусціў першыя парасткі і трапяталі на майскім ветры пяшчотныя лісточкі, Жэня не адыходзіла ад дрэўцаў, дзівілася, як дружна яны пайшлі ў рост. За садом найбольш сачыла сама: чакала першынца, прыбавілася свабоднага часу. Раман неяк пастыў да саду. Усё часцей заводзіў размовы, што абрыдла яму жыццё на сяле, во ў горадзе — дык там грошы самі ў рукі плывуць, а працуюць людзі ад званка да званка, не тое, што мы, калгаснікі. Усё больш абыякавым рабіўся не толькі да саду, але і да работы, да сям'і. Калі нарадзілася дачка, пацалаваў яе ў лобік, абняў жонку і падаўся ў Данбас шукаць вялікіх заробкаў. У Ясінаўцы падзівіліся яго ўцёку: задурыву яму галаву доўгі рубель, ад жонкі і ад дзіцяці не адракаецца, аднак і назад не едзе.

Дасылаў Раман грошы, пісьмы пісаў, але да сябе не запрашаў: маўляў, жыццё з сям'ёю няма дзе. Ды і не магла Яўгення кінуць дом і бацькоў, якім патрэбна была яе дапамога. Спадзявалася, што вернецца Раман. Пісала мужу пра змены, якія адбыліся ў калгасе, пра тое, што з'явілася шмат рознай тэхнікі, людзі сталі добра зарабляць, мог бы і Раман раз знайсці сабе добрую працу...

Аднойчы паабяцаў муж, што хутка прыедзе. Захвалявалася Яўгення, напісала, што і яна не збіраецца сядзець склаўшы рукі. Пойдзе на ферму дзяркай... «Не смей!» — адказаў ён. — Мне патрэбна гаспадыня ў хаце, а сям'ю ўтрымліваць я сам здолею, калі, вядома, захачу».

Паласнулі па сэрцы словы: «калі, вядома, захачу!» Убачыла за імі тое, чаго не хацела бачыць: здраду. Цяжка было расставіцца са сваім каханнем у дваццаць два гады. Але ж пайсці ў рабыні... «Ды яна скрозь зямлю правалілася б, а годнасць сваю зберагла», — гаварыў потым Ілья Мельнікаў, рэкамендуючы Яўгенню Нічыпарук у партыю.

Пайшла Яўгення працаваць на ферму. Хіба ў яе маладыя гады сядзець дома склаўшы рукі? І сама была з людзьмі, і за дачку не турбавалася — маці дагледзіць, усе побач, адзін прэ аднаго дбаюць.

Раман ад выпадку да выпадку дасылаў лісты, а потым і зусім замоўк, ні слыху, ні дыху. Даходзілі чуткі, што жыву-здорову, аднак шукаць яго Яўгення не стала, гордасць не дазволіла.

Між тым жыццё складалася нялёгка. Не было і на ферме асаблівай радасці: каровы што козы, дзе тут думаць пра

высокія надой. Але на другі год замянілі Яўгенніну групу пародзістай жывёлай. Ды якой: ужо ад першацёлак яна надаіла больш як па тры тысячы літраў. І пайшло вялікае малако. Бачылі людзі, што, якімі б ні былі добрымі каровы, але без стараных рук Яўгенні Нічыпарук не далі б яны столькі.

Не лічылася з лішнімі турботамі, не дзяліла працу на «сваю» і «чужую», не баялася перастарацца. Бывала, возчыкі не паспеюць своечасова прывезці салому ці вывезці гной — Яўгення запрагае каня і за работу. Крыкне ёй сяброўка Марыя Гаўрылюк:

— Ой, і ў мяне няма чаго каровам падсцілаць...

— І табе падвяду...

Заўсёды выручыць, але ж і пасварыцца, калі напаткае непарадак. Нават Марыю ўшчувала аднойчы, калі ўбачыла, што тая дрэнна памыла электрадаёнку. Сяброўка не пакрыўдзілася: «Ну чаго ты, зараз памыю». Прынесла гарачай вады і давай наводзіць бляск.

Спярша Яўгення Нічыпарук выйшла на чатырохтысячны рубель, а ў 1973 годзе сягнула яшчэ далей — пераадолела пяцітысячны. Высокая ўзнагарода — ордэн Леніна — вячае яе працу. За новыя поспехі прыбавіўся да яго ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга. Яго ўручэнне супала з дваццацідвухгадовай працай Яўгенні Нічыпарук у жывёлагадоўлі.

І быў яшчэ дзень, які здаваўся жыццёвай узнагародай. Той дзень, калі дачка Ніна таксама прыйшла на ферму. Па той жа матчынай сцяжынцы. У тым жа ўзросце, што і маці. Вось толькі працаваць ёй зараз куды лягчэй. Не таму, што побач маці — добры памочнік, вялікі майстар сваёй справы. Непазнавальна змяніліся ўмовы працы.

Маці з дачкою ідуць у першай шарэнзе лепшых працаўнікоў калгаса. У юбілейным ленинскім годзе ім абедзвюм былі ўручаны медалі «За працоўную доблесць».

...У свабодную хвіліну любіць Яўгення Піліпаўна пасядзець у садку, каля сваіх яблынь, а часцей за ўсё — каля той, крыву скрыўленай. Састарылася дрэва, раяць суседзі выкапаць яго ды новае пасадзіць. А яна і слухаць не хоча, бо амаль усё яе жыццё прайшло ў яблыні на відавочку. Гледзячы на яе, пытаецца сама сябе Яўгення Піліпаўна: ці добра зрабіла, што выгадвала дачку без бацькі, што не рынулася следом за мужам шукаць жаночага шчасця? Пастаіць перад яблынькай у ціхім роздуме, прыслухаецца да яе шэпту, і здаецца, нібыта старая сяброўка сучашае, просіць не шкадаваць аб мінулым і не лічыць сябе абдзеленай, бо цвёрда на зямлі стаіць толькі той, хто не згінае сваю волю, не гоніцца за лёгкім хлебам.

Прыціснецца жанчына шчакой да маўклівай сваёй сяброўкі і ўдзячна пагладзіць яблыню па сагнутаму ствалу...

Іван БАРКОУ

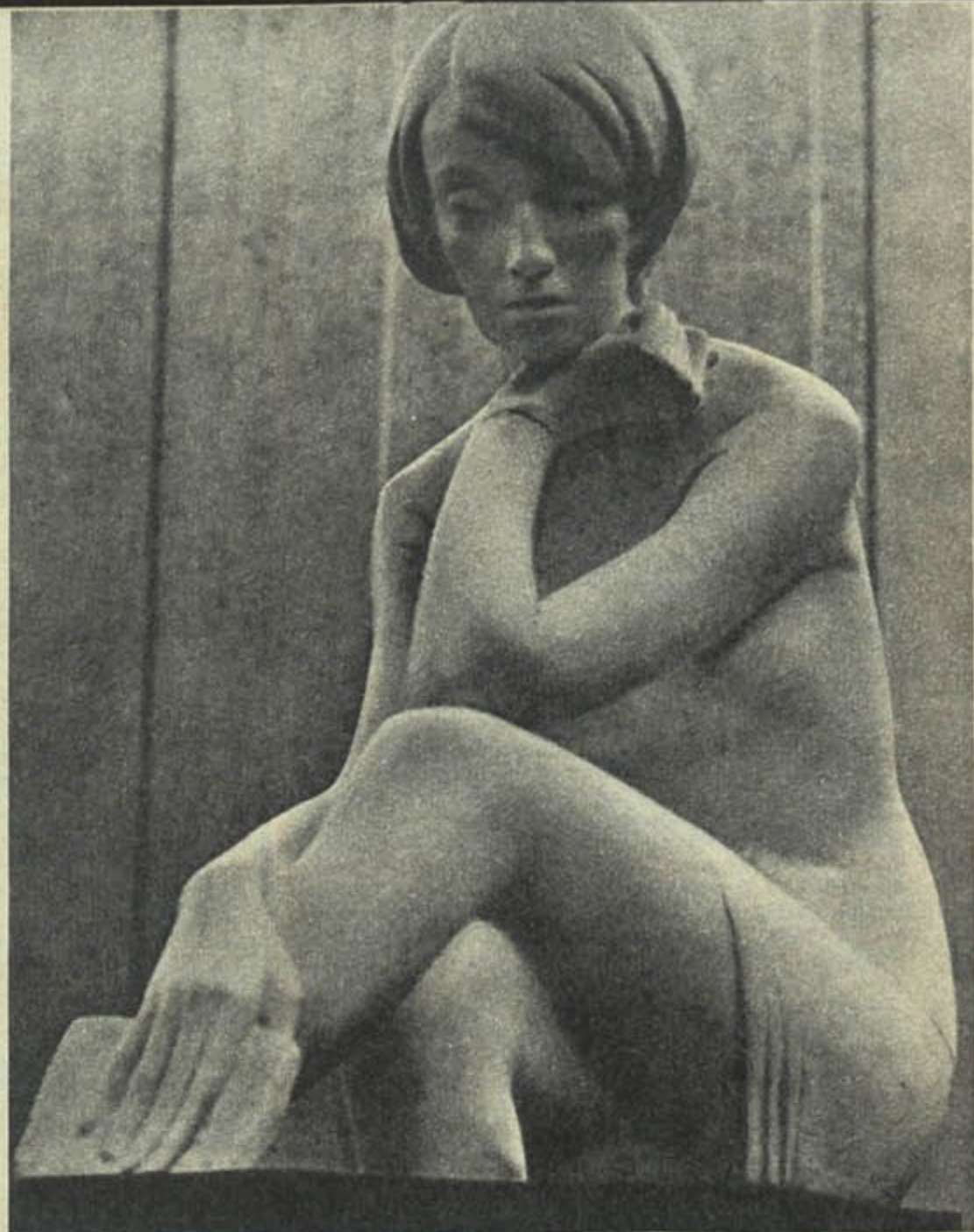
Калгас «Расія»,
Камянецкі раён

СЯСТРА

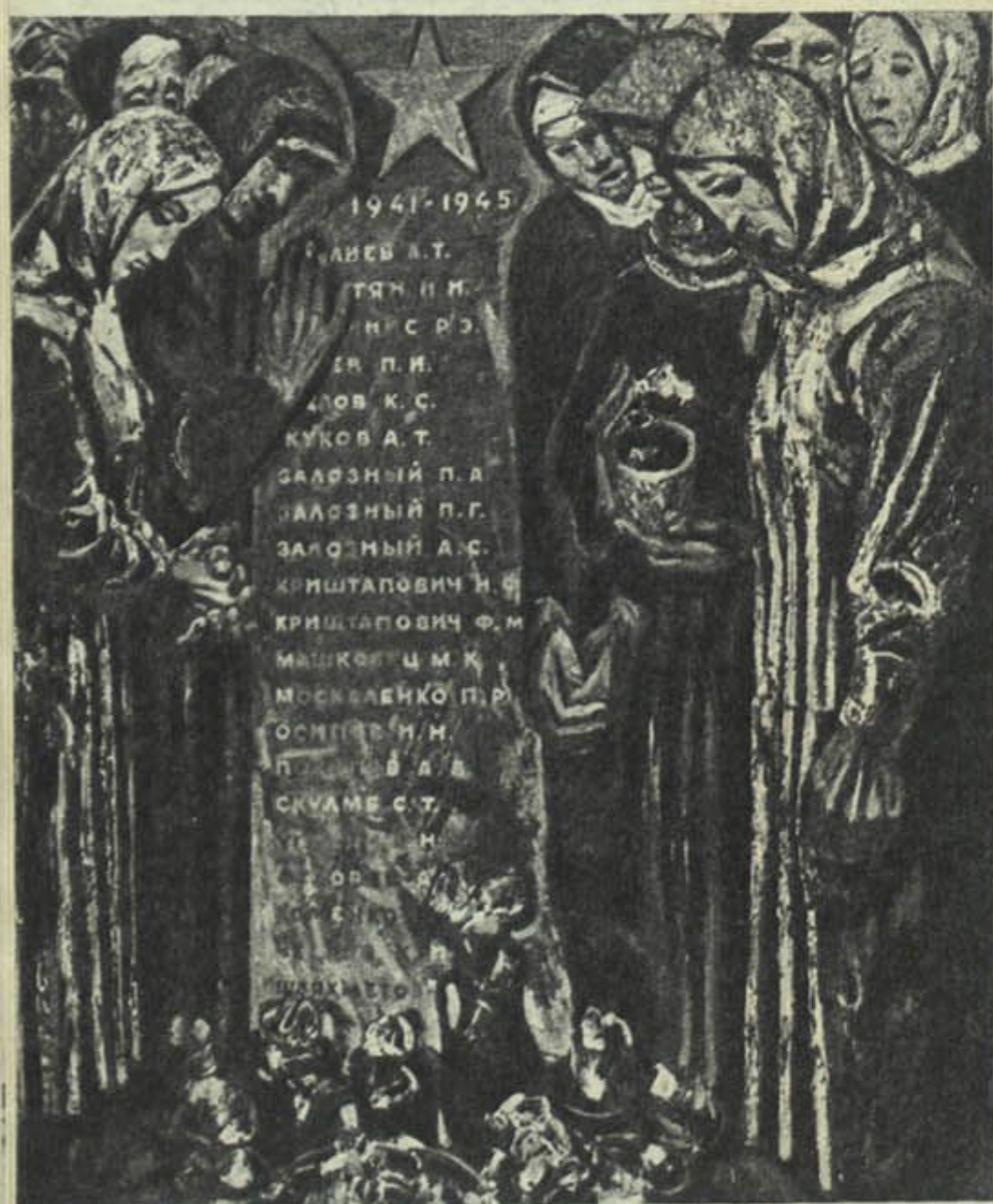

І. Давідовіч. «Шчаслівай дарогі, чалавек!»

А. Анікейчык. «Таццяна».

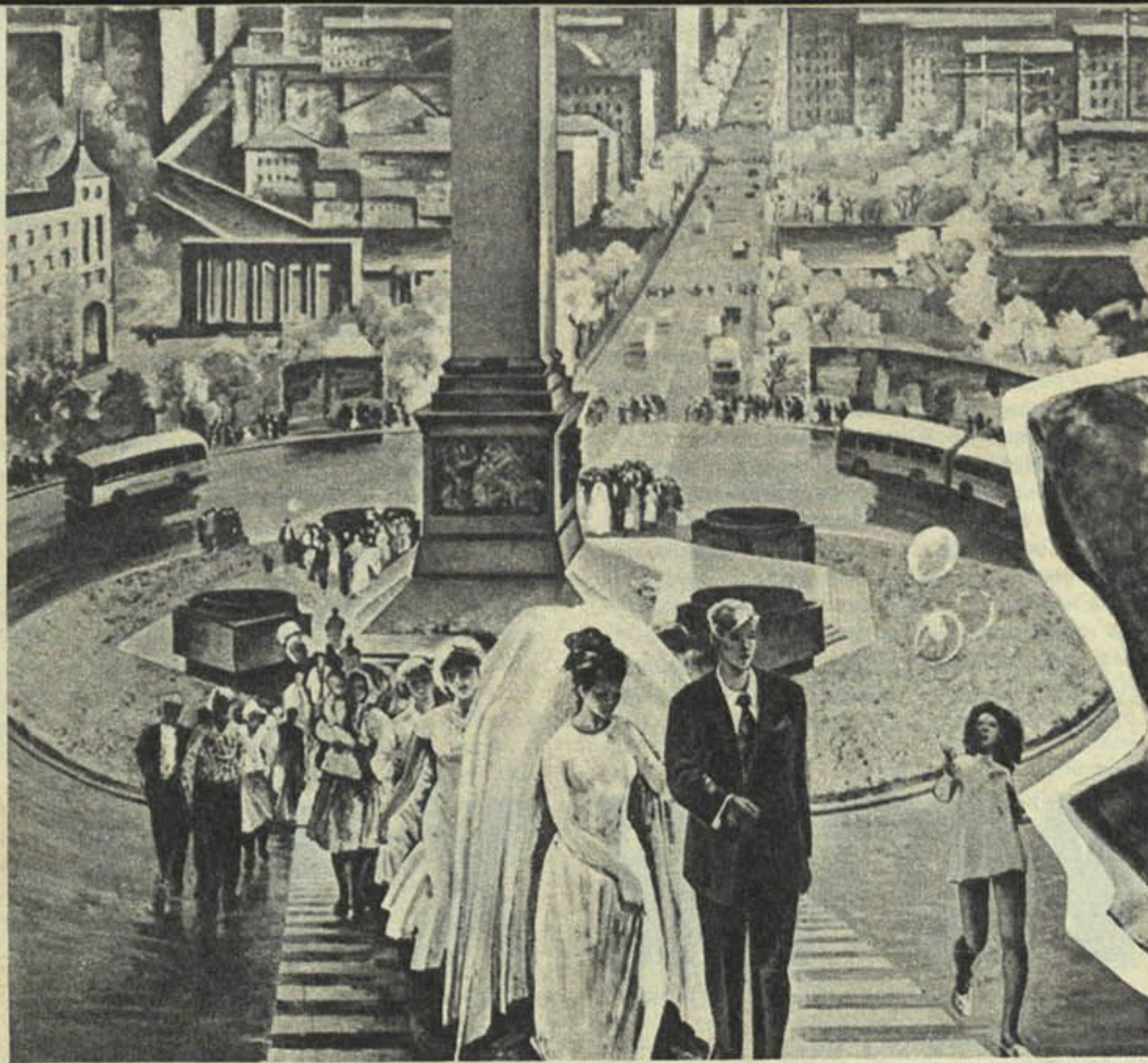
М. Залозны. «9 мая. Удовы».

МІНСК, ПАЛАЦ МАСТАЦТВАЎ...

П. Дурчын. «Святлана Каршакова, намсорг нафтаперапрацоўчай станцыі «Міхалкі».

У Мінскім Палацы мастацтваў у лютым экспанавалася рэспубліканская выстаўка жывапісу, скульптуры і графікі. Сярод шматлікіх твораў на выстаўцы былі прадстаўлены палотны, прысвечаныя жыццю беларускай жанчыны. З некаторымі з іх мы і знаёмім сваіх чытачоў.

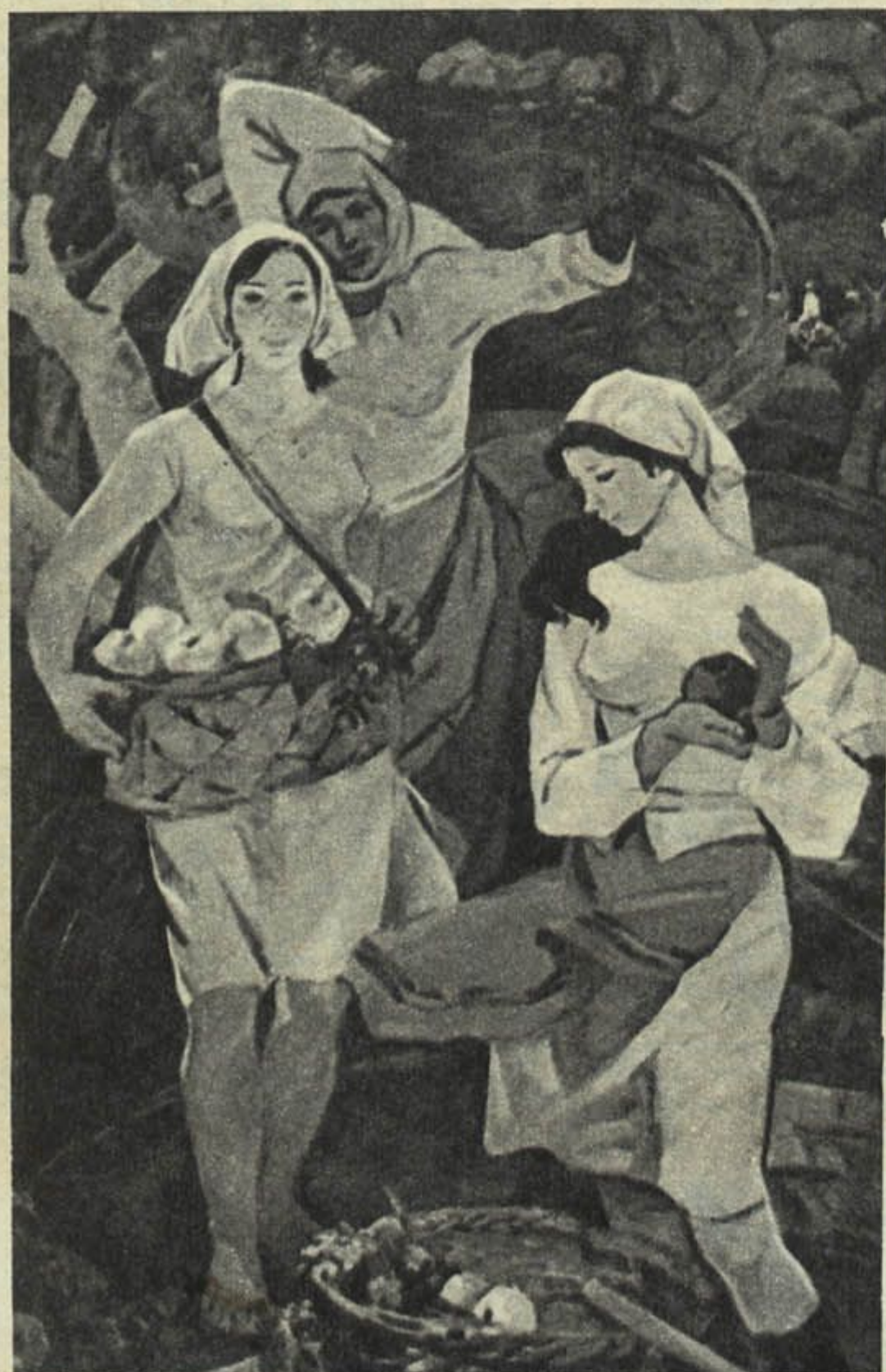

М. Данцыг. «Мінск. Плошча Перамогі».

Л. Гумілеўскі. «Крылатая».

Р. Кудрэвіч. «Беларуская антонаўна».

Ці з дому ідучы, ці вяртаючыся дадому, бачу я штодня людзей з хлебам. Хто нясе яго ў кашолцы, хто ў плеценай сечцы, разам з морквай, бульбай і іншай агароднінай, трапляюцца некаторыя, што нясуць свой надзённы, абы-як загарнуўшы ў газету, і такія, што прыціскаюць яго рукою да грудзей, у якіх робіць сваю цяжкую работу сэрца,— быццам вечна новую, поўную неўміручай свежасці кнігу жыцця, якую людзі не стамляюцца чытаць, зноў і зноў перагортваючы яе старонкі, акропленыя слязьмі і крывёю.

Ніна Дзмітрыеўна скардзілася на сэрца. Не то заходзілася яно ў яе, не то замірала. Здаралася гэта раптоўна, без якіх-небудзь бачных падстаў, і супрацоўніцы бібліятэкі, у якой Ніна Дзмітрыеўна працавала, маглі бачыць, як яна хапалася рукою за стэлаж і тулілася лбом

да кніжак або падала ў крэсла, бледная, з шырока расплюшчанымі, не спалоханымі, а нібы здзіўленымі вачамі, і так сядзела нейкі час, прыслухоўваючыся да тае таямнічай, незразумелай і грознай катастрофы, якая адбывалася ў ёй і кожны раз магла стаць апошняй. Нарэшце яна ўздыхала з палёгкай— стомленае сэрца, быццам радуецца, што не спынілася, пачынала паскорана біцца, гора гнала кроў, знямелыя рукі адыходзілі, збялелы твар ружавеў.

Ніна Дзмітрыеўна падымалася, папраўляла прычоску і зноў хадзіла паміж стэлажоў, адшуквала патрэбныя кніжкі і падносіла іх да стала выдачы, дзе незадаволеныя дзесяцікласнікі і студэнты ціха абураліся затрымкаю і скардзіліся на непарадкі ў бібліятэцы.

Загадчыца Калерыя Іванаўна, сухая і суровая асоба ў старамодных акулярах, узрост якой нельга было вызначыць, па-

ўжо дзевятнаццаць гадоў, яна вучылася ў педагагічным інстытуце, але марыла стаць артысткаю і захаплялася спортам...

Яны любілі адна адну, і цяжка сказаць, хто каго больш. Для Ніны Дзмітрыеўны не існавала на свеце нікога, апроча Лёлі. Дачка была ўсё для гэтай ціхай, ужо немаладой, але яшчэ прыгожай жанчыны. Яна страціла мужа ў першыя тыдні вайны. Паведамленне прыйшло зімой у далёкі калгас за Краснаярскам, дзе яна апынулася з двухгадоваю Лёляй. Ніна Дзмітрыеўна адкідала снег ад парога, няўмела махаючы вялізнай драўлянай лапатай, калі падышла Анікееўна, старшыня калгаса, магутная кабета з жалезнымі рукамі і вечна па-дзявочы сарамлівым тварам. Анікееўна ўжо страціла на вайне мужа і двух сыноў, цяпер яна распячатвала ўсе салдацкія пісьмы, што прыходзілі ў калгас, беручы на сябе ўсё гора і ўсе слязы маладых і нема-

МАТЧЫН ХЛЕБ

Леанід ПЕРВАМАЙСКІ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

дабраўшы тонкія сіняватыя губы, часта гаварыла Ніне Дзмітрыеўне, вымаўляючы словы так, нібы забівала дробныя цвічкі ў сцяну:

— Вам трэба лячыцца, Ніна Дзмітрыеўна. Чаму б вам не падаць у мясцом заяву, каб далі пуцёўку на курорт? Абавязак мясцова дапамагаць членам прафсаюза...

Ніна Дзмітрыеўна спалохана пазірала на загадчыцу прыгожымі і яшчэ зусім маладымі карымі вачамі.

— Дык я ж здаровая, Калерыя Іванаўна... Ды апроча таго, гэта такія турботы, трэба ісці да дактароў, бог ведае, што яны скажуць. А Лёля... На каго я пакіну Лёлю?

Лёлі, дачцэ Ніны Дзмітрыеўны, было

ладых, мясцовых і эвакуіраваных салдатак.

— Дай хіба мне лапату, Дзмітрыеўна,— сказала Анікееўна.— Не для тваіх рук гэтая работа... Перацярпі. Вайна скончыцца, будзеш у нас бібліятэкаркай... Па душы ты мне, я для цябе бібліятэку расстараяся на ўвесь раён!

— Ой, што вы,— як заўсёды, спалохалася Ніна Дзмітрыеўна,— я ж кіеўская... Косця вернецца з вайны...

Косцем звалі мужа.

— Не вернецца твой Косця,— кінула лапату ў снег Анікееўна і загаласіла, абдымаючы дваццаціпцігадовую ўдаву, як дзіця малое,— не паднімецца ён на белыя ножкі, падкасіла яго смерць у полі чыстым, нібы кветачку тую ясновую, нібы колас той сярод лецейка...

Тое галашэнне, што не прыкідвалася песняю, а сапраўды было тысячагадовай паззіяй жаночага гора, выратавала маладую жанчыну. Яна моўчкі плакала ў абдымках Анікееўны, а потым яны ўдзвюх сядзелі ў яе святліцы і Анікееўна чытала ёй салдацкія пісьмы да жонак, скупыя, суровыя, перапоўненыя гаспадарчымі парадамі і прывітаннямі радні,— а яшчэ паклонамі ад высокага неба да сырой зямлі і абяцаннямі абавязкова разбіць немца. Анікееўна вяла калгас, трымала ў руках нявестак і не спускала вачэй з унукаў— мела іх пяцёра хлопчыкаў і дзяўчатак. Яна лаяла ўсякімі словамі жанчын у кароўніку і на полі, разам з імі галасіла над бязлітаснымі пісьмамі з фронту, разам з імі гнала і піла самагонку, усе любілі яе, яна засталася ў памяці Ніны Дзмітрыеўны прыкладам дзейснай любові і самаадданай вернасці.

Адпраўляючы бібліятэкарку ў Кіеў, Анікееўна дала ёй на дарогу кружок марожанага малака і буханку падобнага на чорную зямлю хлеба.

— Не забывай майго надзённага, як будзеш соладка есці,— абняла яе на развітанне і пайшла ад цягніка— у яе быў не толькі гэты клопат.

Вайна яшчэ не скончылася, калі Ніна Дзмітрыеўна з малою Лёляю вярнуліся

ў Кіеву. Іхні дом па Прарэзнай згарэў, ёй далі дванаццаціметровы пакойчык у канцы вуліцы Дарвіна. Яна зноў працавала ў халодным кнігасховішчы вялікай бібліятэкі, разбірала, запісвала і расставляла па стэлажах кнігі. Хадзіць з работ дадому трэба было праз Крыты рынак, пад гару. Кожны дзень гэта было цяжкай справай, але дома яе чакала пакінутая на суседку Лёлю, яна спяшалася не памятаючы сябе, і тут, на крутой гары, упершыню спынілася, адчуўшы, як паплыў у яе з-пад ног брук. Але ж нельга было спыняцца, у руках у яе была сетачка, а ў той сетачцы старанна загорнуты пайковы хлеб. Надзённы, — цяпер яна інакш не называла яго, — надзённы хлеб для сябе і для Лёлі. Як радалася Лёля таму хлебу, сустракаючы яе на парозе пакоя, малюсенькая істотка на тоненькіх доўгіх ножках. Варта было толькі глянуць на яе, і ў думках усплываў Косця, юнак, які так нядоўга быў яе мужам.

...Купіўшы Лёлі першую салодкую булачку, Ніна Дзмітрыеўна ўспомніла Анікееўну і напісала ёй пісьмо. Адказ прыйшоў праз некалькі месяцаў. Пісала Анікееўна вялікімі круглымі літарамі на лістку паперы ў клетачку, складзеным трохкутнікам, як у час вайны, — ці то па прывычцы, ці то таму, што канвертаў яшчэ ў іх там за Краснаярскам не было. Пісьмо было як ад маці: «Калі стрэнеш сваё шчасце, нікому не аддавай, — пісала Анікееўна, — а так ні з кім свой лёс не звязвай, лепей жыць удавою, чым за чортам».

Усплыў у памяці зімовы дзень, гурбы снегу каля парога, сама яна ў чужым кажусе і валёнках, з пісьмом у руках, і галашэнне Анікееўны: «Падкасіла яго смерць у полі чыстым, нібы колас той сярод лецейка, адвела душу ад белага цела, быццам зерне ад мякіны...»

Хадзіла з супрацоўнікамі разбіраць цэглу на Крашчаціку, вадзіла Лёлю ў лялечны тэатр, чытала ёй вечарамі пра Чырвоную Шапачку і казу-дзеразу, ні аб чым і ні аб кім не думала, і ўся вуліца Дарвіна дзівілася, як гэта такая маладая і прыгожая, такая мілая і вясёлая жанчына жыве адна, нібы манашка, б'ецца дзеля хлеба надзённага для свайго дзіцяці, калі так проста знайсці сабе пару або адбіць у каго-небудзь мужа і жыць, як за каменнай сцяною. Не апамяталася, як Лёля пайшла ў школу, азірнуцца не паспела, як дзяўчынка стала падлеткам. Не прыкмеціла, як стома падпаўзла да сэрца, як усё часцей то заходзілася яно, то замірала. Усю сябе аддавала Лёлі, усю сваю нерастрачаную любоў, усю пляшчоту вернай і адданай душы...

Адзін толькі раз за ўсе гэтыя доўгія гады, — Лёля тады яшчэ вучылася ў школе, — сэрца яе нясмела хіснулася, замітусілася неспакойна, як стрэлка ў кампасе ў час магнітнай буры, а потым выраўнялася і зноў пачало паказваць у адзін бок — на Лёлю.

Сяргей Паўлавіч Клячко, біёлаг, пісаў доктарскую дысертацыю. Падмяняючы супрацоўніцу чытальнай залы, маладую, прыгожую Зою Семірэнку, якая захварэла на запаленне лёгкіх, Ніна Дзмітрыеўна адразу звярнула ўвагу на высокага, стройнага і, калі б не сівізна на скронях, яшчэ зусім маладога вучонага. Нібы штосьці ўдарыла яе ў грудзі, так быў падобны ён на Косцю... Асабліва, калі заплюшчыць вочы і слухаць яго нізкі, крыху хрыпаваты голас, можна падумаць, што не было ні калгаса за Краснаярскам, ні Анікееўны, ні доўгіх гадоў

адзіноты ў дванаццаціметровым пакоі на вуліцы Дарвіна, што ўвесь гэты час побач з ёю быў сумленны і добразычлівы чалавек, які патроху сталаў, потым пачаў сівець, але ад гэтага зрабіўся яшчэ больш блізкім, яшчэ больш родным, бо нічога так не збліжае людзей, як гады сумеснай працы, сумеснай радасці і сумеснага гора ў барацьбе за надзённы хлеб. Дзіўная рэч — гледзячы на яго і чакаючы, што ён загаворыць да яе, яна ўвесь час думала пра Косцю, які не паспеў ні пасівець, ні стаць Канстанцінам Пятровічам, бо зусім маладым скасіла яго смерць у чыстым полі, нібы каласок пшаніцы...

Сяргей Паўлавіч ніколі не гаварыў з ёю. Адзін раз толькі спытаў яе імя і імя па бацьку, але яна зразумела, што яе прысутнасць хвалюе яго. Паміж імі ўжо існавала таямнічая сувязь, нябачныя ніці якой мацнелі з кожным днём. Дзіўная рэч, ужо ўся бібліятэка са спачуваннем сачыла за развіццём іх адносін, хоць яшчэ і адносін ніякіх не было, былі толькі трывожныя, патаемныя думкі Ніны Дзмітрыеўны, якімі яна ні з кім не дзялілася, і маўклівае хваляванне Сяргея Паўлавіча, невядомым чынам адгаданае ці адчутое бібліятэкай. Сяргей Паўлавіч працаваў у бібліятэцы вечарамі і сядзеў звычайна да закрыцця чытальнай залы. Прыходзячы, ён здалёк кланяўся Ніне Дзмітрыеўне і садзіўся на сваё пастаяннае месца з правага боку за перадапошнім сталом каля праходу. Там ужо ляжалі кніжкі, заказаныя мінулым вечарам. Ён схіляўся над імі, павольна перагортваў старонкі, рабіў выпіскі, часам выходзіў пакурыць і роўна за дзесяць хвілін да закрыцця залы вачамі адшукваў Ніну Дзмітрыеўну, каб аддаць ёй заказ на заўтра. Яна ўжо чакала гэтага позірку і падыходзіла да Сяргея Паўлавіча няўпэўненай павольнай хадою, быццам перамагаючы супраціўленне, як той плывец, што пераадольвае сустрэчную хвалю. Толькі гэтак супраціўленне, гэтак хваля, якую ёй прыходзілася пераадольваць, былі ў ёй самой, яна жахалася не таго, што яе ўладна вабіць да Сяргея Паўлавіча, не, — у гэтым было даўно забытае маладое пачуццё шчасця, — яе палыхала тое, што яна думае пра яго, як пра Косцю, а Косця даўно ўжо сатлеў у чыстым полі...

Задоўга да закрыцця чытальнай залы, не заказаўшы кніжак на заўтра, Сяргей Паўлавіч падняўся і выйшаў. Ніна Дзмітрыеўна падумала, што ён выйшаў пакурыць. Кніжкі былі акуратна складзены і падсунуты да лямпы. Яна не магла даць рады сваім думкам, неспадзяванай трывозе, што ахапіла яе і загідала, нібы трэску на хвалях. Сяргей Паўлавіч не вяртаўся. Пайшоў. Не паклікаў вачамі, не кінуў на развітанне сівой хлапечай галавою. Што здарылася?

Ніна Дзмітрыеўна ўзяла ў раздзявалцы сваю сетачку, у якой ляжалі хлеб і гародніна для заўтрашняга баршча. У халаднаватым вялікім вестыбюлі было пуста. Вуліца дыхнула ёй у твар цёплым паветрам. Каля даўно ўжо цёмнага газетнага кіёска стаяў Сяргей Паўлавіч. Яна не здзівілася і не спалохалася, толькі сэрца пачало раптам спяшацца, нібы кінулася яму насустрач, а потым спатыкнулася, зайшлося павольным і доўгім болям... Сяргей Паўлавіч схпіў яе за плечы. Яна расплюшчыла вочы, правяла далонню па лбе. Потым яны моўчкі ішлі міма таполяў вясэрняга бульвара, лісце аб чымсьці шаптала пад ветрам, і яна

вымушана была адпачываць на кожнай лаўцы. Ён няўмела нёс сетачку з гароднінай і хлебам у левай руцэ, а правай падтрымліваў яе за плечы і ўвесь час маўчаў. Яны доўга чакалі таксі на прыпынку ля Крытага рынку. Наперадзе ў іх стаялі маладыя сарамлівыя лётчыкі з даўганогімі гаварлівымі дзяўчатамі з моднымі прычоскамі «конскі хвост».

— Я зайду пеша, — уздыхнула Ніна Дзмітрыеўна, — гэта са мною часта бывае...

Каля дома на вуліцы Дарвіна, развітаючыся з ёю, Сяргей Паўлавіч сказаў: — Вам трэба адпачыць.

Гэта яна і сама ведала.

— Я хацеў вам нешта сказаць...

Яна спалохана хуценька сунула кончыкі пальцаў у яго вялікую мужчынскую руку, падхапіла сваю сетачку і ўвайшла ў пад'езд.

— Заўтра... — прашапацеў яго голас, калі яна зачыняла за сабою цяжкія дзверы.

А можа, гэта ёй здалося.

Ноччу Лёля выклікала хуткую дапамогу. Ускудлачаная тоўстая доктарка ў маленькай беленькай шапачцы на вялікай галаве, хапаючыся рукою за грудзі і раззяўляючы рот, нібы рыба на беразе, уціснулася ў іх маленькі пакой і так запоўніла яго сваім вялікім целам, што двум студэнтам-практыкантам з кіслародным апаратам і чамаданчыкам з медыкаментамі не хапіла ў ім месца. Яны шэптам размаўлялі з суседкамі ў калідоры.

— Ляжаць, ляжаць і ляжаць, — паляпваючы Ніну Дзмітрыеўну па голым плечу, шпарка сыпала абыякавыя словы доктарка, — ляжаць дзесяць дзён, два тыдні, як мінімум, і толькі тады вы будзеце практычна здарова, галубка.

Яна ўпырснула Ніне Дзмітрыеўне кардыазол з атрапінам, два кубікі, дала падыхаць кіслародам і, развітаўшыся, панесла з пакоя сваё вялікае астматычнае цела. Завязкі белага халата не сыходзіліся ў доктаркі на спіне.

Лёля стаяла ўвесь час з перапалоханымі вачамі, і толькі калі студэнты вынеслі кіслародны апарат і чамадан з медыкаментамі, схілілася над маці.

— Табе ж нічога, мамачка? Праўда, нічога? Ты ж не паміраеш? — зусім падзіцячы шаптала яна, заміраючы ад страху. — Заўтра ты не пойдзеш на работу, заўтра мы выклічам доктара з паліклінікі, ён выпіша табе бюлетэнь...

Заўтра яна не пойдзе на работу. Заўтра яна будзе ляжаць у ложку, паклаўшы рукі зверху коўдры і прыслухоўваючыся да свайго сэрца. Лёля пабярэцца ў школу і, вяртаючыся з урокаў, сама прынясе хлеб, — гародніна ёсць, суседка купіць дзвесце грамаў мяса на Крытым рынку і згатуе абед. Заўтра яна будзе адпачываць, і паслязаўтра, і дзесяць дзён запар... Але ж ён таксама сказаў «заўтра». Заўтра ўвечары яна збіраецца з ім сустрацца, заўтра яна ўсё пачуе, заўтра яе чакае шчасце. Лёля схіляецца над маці. Ніна Дзмітрыеўна бязгучна ворушыць губамі, слоў нельга разабраць, вочы заплюшчаны, дыханне становіцца роўным, яна засынае, нібы правальваецца ў цёмную крыніцу, і адразу ж расплюшчвае вочы. Сіняватае неба ў квадраце прамытага чыстага акна. Лёля спіць, згарнуўшыся ў клубчак у старым крэсле. Што гэта было? Ён быў тут, каля яе, жывы, малады Косця, ён стаяў каля Лёлі, лёгка паклаўшы руку на плячо дачкі, і пазіраў разумнымі, крыху сумнымі

вачамі, быццам асуджаючы яе за тое, што яна асмелілася шукаць яго юную красу ў пасівелай сталасці другога... Не, ён не асуджаў, яму было балюча і боязна за вось гэтую дзяўчынку, што зусім яшчэ малая — недарослая, што адзетая спіць у крэсле, напалоханая неспадзяванай хваробай маці, яе пацямнелымі вачамі, рукамі, што бяссільна ляжаць зверху коўдры, нястомныя, пшчотныя, мудрыя рукі маці, якія прыносяць ёй хлеб. Косця стаяў моўчкі, потым нечакана ўсмінуўся і сказаў: мне пара ўжо на лекцыі, ты ж глядзі, Ніна, не кідай дзіця адно...

Яна прагнулася ад удару ў сэрца. У сіняватым небе за акном праплыла, як успамін, маленькая, амаль празрыстая хмарка і растала, нібы патанула ў светлай бездані.

Нічога ёй не трэба. Доктары? Адпачынак? Глупства. Сэрца вытрымае. Трэба ісці ў бібліятэку, рыхтаваць кніжкі, раскладваць іх па сталах і чакаць вечара, — яна не зможа жыць далей, не пачуўшы тых слоў, якія хоча ёй сказаць Сяргей Паўлавіч... Ніна Дзмітрыеўна павольна адзелася, прыгатавала снеданне і пабудзіла Лёлю. У дзяўчыны заззялі вочы: маці ходзіць, яе нястомныя рукі не ляжаць бяссільна, а звыкла і ўмела наразаюць хлеб і намазваюць яго жаўтаватым слоём масла, як штодня, як многа дзён і гадоў кожную раніцу... Яны ўдзвух выйшлі з дому...

Дзень быў доўгі. Увечары Ніна Дзмітрыеўна выйшла з бібліятэкі праз чорны ход і пайшла пацямнелым паркам, дзе на алеях моўчкі туліліся адно да аднаго закаханыя... Уночы яе забрала хуткая дапамога. Паўтара месяца пралажала яна ў бальніцы. А калі вярнулася ў бібліятэку, Зоя Семірэнка сказала ёй, што сівы біёлаг двойчы, а можа, тройчы пытаўся пра яе, а пасля перастаў хадзіць у чытальную залу, магчыма, скончыў сваю дысертацыю, а можа, куды-небудзь выехаў... «Вось і добра», — уздыхнула з палёгкаю Ніна Дзмітрыеўна і чамусьці прыгадала Анікееўну і яе пісьмо: «Свайго шчасця нікому не аддавай, але лепей жыць удавою, чым за чортам...» Хто ведае, чым гэта магло быць. Чым гэта было? І ці было што-небудзь?

...Калерыя Іванаўна выклікала яе да сябе ў кабінет і, сцяўшы тонкія сінія губы, сказала каратка і рэзка, нібы хаваючы добрае сэрца за крохкай шкарлупінай сваёй пастаяннай сухасці:

— Вы ідзіце ў адпачынак. Не хочаце ў санаторый, проста адпачніце. Чаму б вам не паехаць па Дняпры? Падумаўце, я падпішу загад.

Ніна Дзмітрыеўна ўхапілася за гэтую думку — уніз па Дняпры. Лёля даўно марыла пра гэтае падарожжа. Вечарам яны ўжо ўголос марылі пра бялюткі параход. Праз тыдзень скончацца пераходныя экзамены ў Лёлі. Сезон толькі пачынаецца, пажыраў яшчэ зусім мала. Яны возьмуць каюту першага класа...

Шкада, што ў Каневе параход так мала стаіць, нельга будзе схадзіць на Тарасову гару, а так бы хацелася... Ну, нічога, яны паглядзяць з парахода або збруяць, калі гэта можна, прыпынак на суткі. Там, здаецца, ёсць атэль... Не, атэль згарэў у час вайны, яго дагэтуль не адбудавалі. Ды яны знойдуць дзе пераначаваць...

Прышоў Лёлін таварыш Віталік, хмураваты хлопец з чорным чубам. Лёля зачырванелася. Ой, мамачка, я і забыла сказаць, што мы з Віталікам дамовіліся сёння ў кіно... Віталік панура ўсміхаўся

і трос чубам. Ніна Дзмітрыеўна праз акно бачыла, як яны выйшлі з пад'езда, азірнуліся і, пабраўшыся за рукі, пайшлі ўніз на Крашчацік.

Ёй усё не падабалася ў гэтым Віталіку: і тое, што ён маўчыць, і што носіць вузкія зялёныя штонікі і пясочнага колеру кароткую куртачку, і што чорныя непаслухмяныя валасы ў яго падстрыжаны, як у якогасці французскага акцёра, а хлопцу трэба думаць пра тое, як ён будзе навучаць дзяцей фізіцы ў вясковай школе... Яна сядзела ля акна і шыла Лёлі спаднічку, шырокую цыганскую спаднічку з таннай квяцістай тканіны, і як ніколі адчувала сябе шчаслівай. Калі не знойдзецца празрыстай блузкі ў крамах, яна сама пашые, і будзе не горш. Праўда, ёй цяжка шыць іголкаю, такая дробязная работа, а так стамляе, мабыць, таму, што ўвесь час прыходзіцца рабіць аднастайныя рухі рукою, — гэтакі шырокі прыпол, пакуль яго абшыеш...

Змрок ахутваў вуліцу Дарвіна. Лёля не вярталася з кіно. Мабыць, ёй цікава з гэтым Віталікам, тут нічога не зробіш, яна ўжо дарослая дзяўчына, яе жыццё, сама павінна выбіраць сваё шчасце. Раптам Ніна Дзмітрыеўна ўспомніла, што за радаснымі размовамі пра будучае падарожжа на параходзе яна забылася купіць хлеба і Лёлі не сказала, каб зайшла ў булачную. Ну што ж, яно і лепш, яна сама пройдзецца да Крашчаціка, булачная на рагу каля помніка Леніну яшчэ адчынена, там заўсёды добры хлеб і якраз такі, які любіць Лёля...

Яна выйшла з дому. Як разрасліся дрэвы на гэтай ціхай вуліцы і колькі дамоў пабудавана! І на тым падмурку, што захавалася з даваеннага часу, вырастаюць такія вялікі прыгожыя дом з магазінамі, шкада толькі, што яны тут рана зачыняюцца. Ніна Дзмітрыеўна павольна ішла ўніз на Крашчацік, яе ведалі на гэтай вуліцы і пажылыя людзі, і моладзь — усе віталіся з ёю, і ў булачнай на рагу яе нават без чаргі прапусцілі да касы, тут было шмат знаёмых або амаль знаёмых, якія сустракаліся, купляючы хлеб...

— Як ваша здароўечка? — раптам спытала касірка, узяўшыся за ручку касы, але так і не паварочваючы яе.

— Дзякуй, — адказала Ніна Дзмітрыеўна, — у нядзелю мы з дачкою едзем па пародам па Дняпры.

Касірка выбіла чэк, каса бразнула, завінела, нібы сказала: шчаслівай дарогі.

Ніна Дзмітрыеўна пасядзела на каменнай лаўцы каля помніка. Неба апускалася ўсё ніжэй на таполі, на ліхтары, на дахі, над горадам пралацеў самалёт з трыма агеньчыкамі, яна паглядзела яму ўслед, уздыхнула і паднялася...

Лёля ўжо напэўна вярнулася, а яна так забавілася з гэтым хлебам. Добра, што Віталік у гэтым годзе заканчвае інстытут, атрымае прызначэнне і кудысьці паедзе, не пара ён Лёлі, не патрэбны ёй вузенькія зялёныя штонікі і рыжыя чаравікі на тоўстай падэшве... Ох, а што ж ёй патрэбна? Адкуль яна ведае, што ёй патрэбна? Шчасця! Шчасця! — і болей нічога. Хоць у разбітых ботах, хоць і бясаножа... А можа, шчасце ходзіць цяпер на мікрапорыстай?

Яе шчасце хадзіла ў парусінавых туфлях, а потым надзела кірзавыя боты і гімнасцёрку і пайшло ў чыстае поле і не вярнулася...

Ажно галава кружыцца ад гэтых думак, а хлеб сёння чамусьці такі цяжкі, што яна вымушана спыніцца...

Лёля вярнулася позна. Яны выйшлі з

маленькай душнай кіназалы і па тэрасе над Крашчацікам прайшлі на вуліцу Энгельса, адразу забыўшы малацікавы фільм, у якім стралялі з гармат, руйнавалі гарады, паміралі пад танкамі і думалі пра будучае... Навокал было столькі хараства, дрэвы ў Ліпках шапацелі так ціха, дамы дыхалі цяплом, адзін за адным гаслі агні ў вокнах, і толькі дзе-нідзе чуліся павольныя ціхія крокі запозненых пракожных або гучна лескаталі высокія тонкія абцасікі шчаслівай дзяўчыны, што спяшалася дадому са спаткання. Лёлі было весела, яна без канца гаварыла пра паездку па Дняпры, — заўтра ўжо трэба заказваць білеты, у суботу апошні экзамен, — Лёля ўкладвала ў гэтыя словы столькі радасці і надзеі, што яны пачыналі гучаць для яе песняй, якой верыш усёю душою. Віталік пацалаваў яе ў пад'ездзе, яна лёгка пабегла на пяты паверх па прыступках і, як заўсёды, пазваніла двойчы энергічнымі кароткімі званкамі. Дзверы адразу ж адчыніла суседка, у калідоры чамусьці было поўна людзей, яны быццам стараліся не сустрацца з ёю вачамі. Лёля прабегла ў свой пакой і адразу ж убачыла маці на ложку, накрытую кароткай прасціной, з-пад якой вытыраліся ногі ў стаптаных старых чаравіках.

— Не плач, Лёля, не плач, — залівалася слязьмі суседка, і голас яе гучаў, нібы з-за шкляной сцяны. На сталым пасярод пакоя ляжала сетачка з хлебам. Лёля прыбрала яе ў буфет і села каля маці, яшчэ нічога да канца не разумеючы. Зноў пачуўся званок, хтосьці пайшоў адчыняць, і ў дзвярах з'явілася знаёмая, хворая на астму, доктарка, яна адкінула прасціну з твару маці, патрымала яе руку, нахілілася вухам да грудзей і, цяжка хапаючы разяўненым ротам паветра, села за стол нешта пісаць. Яе асістэнты трымалі непатрэбны кіслародны апарат і чамадан з медыкаментамі.

Усё, што адбывалася потым, адбылося хутка і без удзелу Лёлі. Усё зрабілі суседзі і супрацоўнікі з бібліятэкі, яны прывезлі труну і папярковыя вянкi, яны ж ехалі на могілкі ў жалобным аўтобусе. Калерыя Іванаўна, глядзячы паўзверх галоў невялікага натоўпу, што сабраўся каля магілы, сказала прамову, словы якой гучалі, нібы ўдары маленькага малатка. Упалі грудкі зямлі на труну. Калерыя Іванаўна адышлася ўбок, зняла акуллары і раптам пачала плакаць. Лёля бездапаможна азіралася навокал, быццам шукала кагосьці, але нікога не было. Яе акружалі чужыя, амаль незнаёмыя людзі, ёй рабілася страшна, і яна не магла плакаць. Дзень быў яркі, сонечны, на могілках цвіла акацыя, спявалі салаўі, ад іхняга цёхання заходзілася сэрца.

Суседкі трохі пасядзелі ў яе ў пакоі і разышліся. Змяркалася. На спінцы крэсла вісела недашытая квяцістая спаднічка. Разгорнутая карта, над якой яны схіляліся з маці, ляжала на сталым. Віталік не прыйшоў. Святло ў акне з безавага становілася цёмна-сінім, загарэлася першая зорка над дахам суседняга дома. Віталіка не было на могілках, калі грудкі зямлі з грукатам падалі на труну і безупыннае цёхканне салаўёў адзывалася ў сэрцы вострым напамінкам пра жыццё, пра радасць, якую так лёгка страціць, пра шчасце, якое патанае ў цяжкіх слязах...

Лёля нічога не ела ўвесь той дзень. Яна знайшла ў буфеце сетачку і доўга сядзела ў сваім утульным пакоі адна, паліваючы слязьмі апошні матчын хлеб.

Тамара Прыгарніцкая.

ТВОЙ АҮТОГРАФ НА ЗЯМЛІ

Мая ціхая і ўтульная вёска Цішкаўка на Гомельшчыне стала сярод балот. Але аднойчы прыйшлі меліяратары, каб асушыць нашу зямлю, зрабіць яе ўрадлівай. У летнія месяцы я, школьніца, дапамагала ім падвозіць на балота дрэнажныя трубки. Сумесная работа пазнаёміла мяне з трактарыстам Ванем, прозвішча яго не запомніла, хоць, як цяпер разумею, выбрала свой жыццёвы шлях не без яго ўплыву. Ваня-трактарыст любіў свой МТЗ сур'ёзна і адданай мужчынскай любоўю. На тых, хто не падзяляў Ваневай сімпатыі да паслухмянай і выносливай машыны, ён глядзеў з паблаглівым шкадаваннем. Мяне гэта не датычыла, бо я хоць і была дзеўчанёй, але праніклася да Ваневага трактара бязмежнай пашанай. Мусіць, Ваня зразумеў мае майклівае захапленне і таму дазволіў пасля грунтоўнага інструктажу ўзяцца за руль машыны. Потым я папрасіла дазволіць мне праехаць некалькі метраў. Потым яшчэ, яшчэ...

Карацей кажучы, я не вагалася, якую выбраць прафесію. Павінна сказаць, што і дагэтуль з той жа ўдзячнасцю і павагай даглядаю сваю машыну. Па-ранейшаму лічу, што жанчына можа і павінна быць механізатарам. Скажу толькі, што механізатар — паняцце шырокае. Хіба можна пры цяперашніх маштабах сельскагаспадарчай вытворчасці, калі, напрыклад, у нашай гаспадарцы збіраюць ледзь не сорак цэнтнераў збожжа з гектара, уявіць сабе поле без тэхнікі? Або наш жывёлагадоўчы комплекс, разлічаны на тысячы галоў, — без механізацыі кармлення, уборкі гною, даення?

Быў час, калі даяркі адкідалі ўбок даільныя апараты і садзіліся пад карову з вядром: так, маўляў, хоць і марудна, і цяжэй, але затое больш надзейна. Зараз ужо не спрачэюцца, што лепей — ручная дойка ці механізаваная. З давальненнем успрынялі жанчыны бульбяныя камбайны, гэта лепей, чым гнуць спіну над бараной.

А вось за рулём трактара ці камбайна жанчыну ўбачыш не часта: прафесіі трактарыста, камбайнера, шафёра застаюцца прывілеяй мужчын.

Не буду пераконваць, што прафесія трактарыста ці камбайнера па спецыфіцы сваёй чыста жаночая. Але час патрабуе, каб жанчына авалодала тэхнікай. Ёй лягчэй будзе пераступіць пэўныя традыцыі і сесці за руль, калі машына абсталявана з улікам спецыфікі жаночага арганізма і працаваць на ёй лёгка і зручна. Нікога ж не здзіўляе сёння жанчына за рулём дзяржаўнай ці ўласнай аўтамашыны. Што датычыць трактара і камбайна, то вучоныя, канструктары не ўсё яшчэ зрабілі, каб пасадзіць нас у максімальна прыстасаваную для работы кабінку. Ды нават калі жанчына зрабіла свой выбар, яе сустракаюць не заўсёды ветліва. Нібыта некаторыя кіраўнікі гаспадарак не чулі пра пастанову Савета Міністраў СССР аб больш шырокім прыцягненні жанчын да ўдзелу ў кваліфікаванай працы ў сельскай гаспадарцы. Пастанова гаворыць, што жанчынам механізатарам у першую чаргу павінны прадастаўляць трактары, камбайны і іншыя сельскагаспадарчыя машыны, найбольш зручныя ў эксплуатацыі і абслугоўванні, з найбольш дасканалымі кабінкамі. А як часта бывае на практыцы? Прапануюць юнай трактарыстцы машыну яўна не па яе сілах, і бяжыць чалавек ад свайго прызвання.

Вось нядаўна пачулі мы заклік земляробаў Бокаўскага раёна Растоўскай вобласці: «Жывеш у вёсцы — умей кіраваць тэхнікай!». Сапраўды калгасам і саўгасам не хапае ме-

ханізатараў — кваліфікаваных, з высокай прафесіяльнай падрыхтоўкай. Моладзь навучаюць у прафесіяльна-тэхнічных вучылішчах, дапамагаюць авалодаць спецыяльнасцю механізатара. Але супаставім колькасць падрыхтаваных спецыялістаў і тых, хто працуе ў калгасах і саўгасах. Розніца вялікая.

Нядаўна ў адной з газет быў змешчаны мой партрэт. Неўзабаве прыйшло пісьмо ад незнаёмай дзяўчыны з Мінска. Пытаецца: а ці можна прыехаць да вас на працу? Я трактарыстка, а паступіць на работу нідзе не магу. Не бяруць, не давяраюць.

Значыць, гэтага мала — даць прафесію і накіраваць на працу: значна важней замацаваць механізатарскія кадры за гаспадаркай. Справа нялёгкая, патрабуе стараннага аналізу, пошуку прычын, якія прымушаюць будучую змену, будучых аратых зямлі адмаўляцца ад сваёй мары. Бывае, што кіраўнікі некаторых калгасаў і саўгасаў нават не пацікавяцца, як харчуюцца трактарысты ў дні сяўбы, а камбайнер — на жніве, як малады механізатар уладкаваўся з кватэрай, што ён робіць пасля работы.

Асабіста мне, можна лічыць, пашанцавала. Вось ужо хутка год, як я працую ў праслаўленым калгасе імя Урыцкага. Недалёка ад нас горад, але моладзь ісці туды не хоча, бо маральна і матэрыяльна зацікаўлена ў працы на палях і фермах. Летась гаспадарка атрымала чыстага прыбытку 1 мільён 240 тысяч рублёў, сабрала з гектара пасеву 33,9 цэнтнера збожжа, 246 цэнтнераў бульбы, 840 цэнтнераў караняплодаў. Вуліцы нашай цэнтральнай сядзібы не горшыя, чым у горадзе, у дамах газ, водаправод, каналізацыя. За апошнія гады пабудавалі Дом культуры, камбикармавы завод, жывёлагадоўчы комплекс, збожжавы склад. У нас прыгожы гандлёвы цэнтр з магазінамі, рэстаранам, калгаснай школай кулінарыі, Домам быту, музычнай школай, свае эстрады і духавы аркестры. У перспектыве будаўніцтва стадыёна. Тады будзе, бадай, усё, што неабходна для культурных і духоўных патрэб чалавека.

А самае галоўнае — у нас не забываюць пра кожнага чалавека паасобку: і кватэра выдатная, і дзеці ходзяць у яслі ці ў садзік, і грамадскае харчаванне наладжана, і бытавыя справы можна вырашыць на месцы. Вось чаму такая максімальная аддача, высокая прадукцыйнасць працы на кожным рабочым месцы.

Я яшчэ нядаўна працую на калгасным полі. Вынік маёй працы вымяраецца не надта вялікімі лічбамі, хоць дзённыя заданні на ворыве, на ўборцы перавыконваю. Але хіба лічбы

здолеюць перадаць тыя непаўторныя пачуцці вясной, у час сяўбы, ці ўвосень, на ўборцы ўраджаю, калі ўсе працуюць разам і ты бачыш шчодрасць зямлі да людзей, што апрацоўвалі, даглядалі, кармілі яе! Так што 30 убранных мною гектараў бульбы — гэта не толькі лічба для справаздачы, гэта ўласны подпіс на зямлі.

Узімку я працавала на жывёлагадоўчым комплексе. Не пераставала здзіўляцца маштабам гэтай велізарнай вытворчасці, якая належыць калгасу.

Можна лічыць, што работа на трактары склалася для мяне шчасліва. Яшчэ ў час вучобы ўдзельнічала ў спаборніцтве на званне лепшага аратага вобласці. Мне пашанцавала; здабыла самы высокі бал і заняла першае месца. Імяны гадзіннік «Чайка» нагадвае мне зраз тую першую перамогу. Наступныя спаборніцтвы, у Оршы, былі яшчэ больш адказныя. Ішоў дождж, мы прамоклі, працаваць на ўчастку цяжка, але як радасна было пачуць, што ў мяне зноў самая высокая сума балаў! Гэта давала права трапіць на ўсесаюзныя спаборніцтвы.

Участак на ўсесаюзных спаборніцтвах (яны адбываліся на Украіне) быў цяжкі, няроўны. Але ён прынес мне ўдачу — другое месца. Праз месяц я паехала ў Венгрыю, выступала там на МТЗ-50 нароўні з мужчынамі.

Кожная вясна — адказная пара. А сёлетняя — чацвёртая вясна пяцігодкі — адказная ўдвая. Нашы беларускія механізатары выступілі нядаўна разам з механізатарамі Казахскай ССР і Растоўскай вобласці ініцыятарамі сацыялістычнага спаборніцтва за высокапрадукцыйнае выкарыстанне сельскагаспадарчай тэхнікі. Значыць, можна без перавелічэння сказаць: кожная машына, кожны трактар, кожны камбайн у Беларусі будучы трымаць строгі экзамен на баявую гатоўнасць, на выдатнае тэхнічнае здароўе. І калі кожны з нас павысіць выпрацоўку на трактары, выканае абавязальнасць па эканомнаму выдаткаванню гаруча-змазачных матэрыялаў, будзе берагчы сваю машыну — можна лічыць, што высокі ўраджай з вясны закладзены нашымі рукамі — рукамі сельскіх механізатараў.

...Бяжыць за гарызонт першая веснавая баранна. Асаблівае шчасце, калі начэрчана яна на зямлі жаночымі рукамі. Рукамі, якія так многа робяць для яе. І могуць зрабіць яшчэ больш, калі ўзброіць іх магутнай сталёвай сілай.

Тамара ПРЫГАРНИЦКАЯ,
трактарыстка калгаса імя
Урыцкага Гомельскага
раёна, дэлегат XXV з'езда
камсамола Беларусі

ПАЧНІ З ДАВЕРУ

Ёсць у прыгажуні Вясы сціплая іветна—пралеска. Надыдзе час—і шчодрой рукой сыпле Вясы маленькія блакітныя зорачкі на лясныя паліны, з якіх толькі што сышоў снег. І стаяць яны, як сімвал абуджэння зямлі, і няма найлепшага, прыгажэйшага дарунку, чым маленькія букетікі блакітных пралесак.

Ёсць і ў жыцці чалавека нядоўгі, але шчаслівы пралескавы перыяд: час абуджэння пачуццяў, няясных хваляванняў душы, першых трывожных удараў сэрца. У гэты час хочацца пра многае даведацца, пра многае спытацца, пра многае раскажаць. Вось мы і вырашылі весці размову з самымі юнымі нашымі чытацкамі ў клубе для дзяўчат «Пралеска».

Калі вам хочацца папрасіць парады, калі вы ў нечым сумняецеся і шукаеце правільнага адказу, калі вам неабходна падзяліцца з людзьмі сваімі думкамі,—пішыце да нас у «Пралеску».

Наш першы адказ—дзяўчыне з сяла Ліпнае.

Ці можна школьнікам вечарамі ў выхадныя дні быць разам з сябрамі? Мяне мама не пускае да сяброў, не пускае на школьныя вечары, бо лічыць, што гэта замінае вучобе.

Прашу вас даць адказ: ці правільна яна робіць?

Чытачка з вёскі Ліпнае.

Віцебская вобласць.

Першы вальс.

Пытанне вельмі агульнае, адназначнае. Адказваць і лёгка і цяжка. Лёгка, калі адказваюць гэтак жа агульна, адназначна: маўляў, гэта вельмі і вельмі няправільна—забараніць чалавеку сябраваць, бавіць разам з дружкамі вольны час. Хіба гэта магчыма—пражыць добрае, правільнае, шчаслівае жыццё без сяброў? І калі ж яшчэ чалавеку спасцігаць нялёгкую навуку дружбы, таварыскасці, як не ў дзяцінстве, не ў юнацтве?

Але ты, дзяўчына, што прыслала пісьмо, палічыш такі адказ няпоўным і непераканаўчым. Быццам я хачу адмахнуцца ад цябе агульнымі разважаннямі, прапіснымі ісцінамі. Але хіба можна інакш, калі мы пра цябе нічога не ведаем? Мы нават імя твайго не ведаем, колькі табе гадоў, у якім класе вучышся, з кім бы ты хацела сябраваць і чаго чакаеш, чаго патрабуеш ад сяброўства? Чаго, нарэшце, патрабуеш і чакаеш ад гэтых сустрэч «вечарамі ў выхадныя дні»? А хто твая мама, чым займаецца, колькі ёй гадоў, ці вялікая ў вас сям'я, ці дружная? Калі ёсць у цябе браты і сёстры, ці любіш ты іх, ці любяць яны цябе, ці сябруеце вы? Пра што ты марыш, што чытаеш, чым бы хацела займацца ў жыцці?

Вось бачыш, як шмат мы не ведаем пра цябе. Калі б мы ўсё гэта ведалі, наша задача была б намнога лягчэйшая і наш адказ асабіста табе мог аказацца больш карысным. Нялёгка прапісаць ляркства завочна ды яшчэ не ведаючы як след сімптомаў захворвання. Можна толькі меркаваць, толькі здагадвацца. Але, відаць, ёсць у гэтым і свой станоўчы бок: наш адказ можа аказацца карысным

і для іншых юных чытачак, якія таксама, як і ты, скардзяцца на «бацькоўскае самавольства».

Бацькоўскае самавольства... Даўным-даўно мінуў той час, калі бацькі нічога не ведалі ды і ведаць не хацелі пра нейкія асабістыя схільнасці сваіх дзяцей. Тады, у той час, дочки пакорліва ішлі замуж за нялюбых, сыны паслухмяна бралі ў жонкі нямілых ды яшчэ нізка кланяліся бацюхну з матухнай і дзякавалі за любоў і клопаты. Ну некаторыя, здаралася, і бунтавалі. Бо ва ўсе часы нараджаліся як проста свавольныя ды ўпартыя, так і гордыя, высокія душы. Ва ўсе часы нараджаліся пачуцці, у імя і славу якіх ішлі не толькі наперакор, але і на смерць. Нядобрым словам няхай будучы ўспамянуць тыя часы, калі ад чалавека патрабаваўся гераізм, каб адстаяць сваё святое права на дружбу, на каханне...

Але вось якая думка прычытанні твайго пісьма міжволі прыходзіць у галаву: ці не праяўляем мы бунтарскі «гераізм» там, дзе ніхто і не робіць замаху на нашы святыя правы, дзе нам толькі напамінаюць пра нашы абавязкі? Ці не ломімся мы ў адчыненыя дзверы толькі таму, што нам напамінаюць пра гэта цвёрдым голасам? Цяжка дапусціць, што бацька ці маці хочуць зняважыць вашу асобу ў імя нейкіх сваіх карыслівых меркаванняў.

Адзін мой знаёмы юнак, даволі мілы і сімпатычны абібок, узяў хатні бунт з абвешчэннем вольналюбівых лозунгаў. Юнаму свабодалюбцу не цяпелася пакруціць ручку тэлевізара тады, калі ён захоча. Бацьку яго, наадварот, хацелася, каб сын больш уважліва глядзеў у

падручнікі. Магчыма, той хлопец таксама мог бы засесці за пісьмо ў рэдакцыю, паскардзіцца на «здзеі з асобы», абвінаваціць свайго бацьку ў тым, што ён супраць эстэтычнай адукацыі маладога пакалення наогул, а свайго дзіцяці—у прыватнасці. Але бацька быў добра загартаваны супраць дэмагогіі. Майму знаёмаму нічога не заставалася, як засесці за падручнікі.

Другая мая юная знаёмая нядаўна заявіла, што, не звязваючы на забарону, будзе сябраваць з хлопцам, у якога валасы да плячэй, ногі абуты ў паўметровыя платформы, кашуля зашпілена жаночай брошкай, а на шыі боўтаецца каталіцкае распяцце з эмблемай спартыўнага таварыства «Дынама». І абавязкова выйдзе за яго замуж. На злосць маме і класнай, якім чамусьці не падабаецца гэты вельмі перадавы і вельмі культурны хлопец, які заўсёды сочыць за модай.

Не падумай, што мы супраць моды. Але калі на тое пайшло, дык гэты хлопец, які «забег наперад прагрэсу», на самай справе ад яго адстаў. Ужо здадзены ў архіў усімі міжнароднымі моднымі цэнтрамі і валасы да плячэй, і платформы, і брошкі на мужчынскай кашулі. Значыцца, і ў самым вузкім сэнсе гэтага слова ён даўно выйшаў з моды. Відаць, гэты малады чалавек заклапочаны толькі тым, каб кінуцца ў вочы, прыкаваць увагу. Што ж, калі чалавеку больш няма чым прыцягнуць да сябе ўвагу, апрача як паўлінавым апярэннем, калі ў яго няма іншага спосабу ўзвысіцца ў вачах грамадства, апрача як з дапамогай платформ, вольнаму воля. Можна яшчэ і пінжак навыварат апрануць.

Магчыма, што маці і класная, якія маюць большы жыццёвы вопыт, лепей бачаць, што за стракатай шылдай «перадавога» хлопца няма нічога, апрача намеру ашаламіць дзікай сумессю фарбаў і стыляў, аглушыць лямантам транзістара. Магчыма, зрабіць на злосць старэйшым у гэтым выпадку азначае зрабіць нядобра перш за ўсё для сябе самой. Бо не злымі меркаваннямі кіруецца той, хто па-бацькоўску любіць цябе, хоча засцерагчы ад бяды. Злосць — дрэнны дарадчык. Са злосці наогул не варта пачынаць свае адносіны з людзьмі.

Той хлопец, які залішне захапляўся тэлевізарам, і дагэтуль з прыкрасцю ўспамінае сваё «паражэнне», думаючы, што бацька радуецца сваёй перамозе. Не ведае ён, чаго каштуюць бацьку гэтыя хвіліны вымушанага насілля і як горка ўсведамляць, што не заўсёды ўдаецца звычайнымі, ціхімі словамі пераканаць сына. Калі цягне чалавека з багны, не заўсёды выпадае ўзяць яго далікатна пад локаць. Іншы раз хапеш і за валасы і за вушы. А душэўная інертнасць, бяздумнае сузіранне экрану — хіба гэта не багна, якая, калі не дапаможа, не дагледзіць старэйшы, можа засмактаць і праглынуць?

Ну а зараз скажы (шчыра скажы!), чаму твая маці баіцца, што сябры, з якімі ты хочаш бавіць вольны час, замінаюць тваё вучобе? Чаму яна так цвёрда стаіць на сваім, што ты нават вымушана пісаць у рэдакцыю, просячы парады і, відавочна, разлічваючы на спачуванне? А я нават уяўлення не маю, хто яны, твае сябры, што цябе цягне да іх, што іх цягне да цябе. Я не ведаю, пра што вы гаворыце, збіраючыся разам, аб чым спрачаецеся, якія песні спяваеце, якія кнігі чытаеце. І, не ведаючы нічога гэтага, хіба магу я даць парад, хіба магу расудзіць спрэчку з мамай? Ці магу я быць упэўненай, што твае сябры не з тых маладых людзей, якія вечарамі ў выхадныя дні заняты толькі адным: як змарнаваць час?

Павер, я не хачу пакрыўдзіць ні цябе, ні тваіх сяброў. Я папярэдзіла, што вымушана дапускаць розныя варыянты, і загадзя прашу прабачэння і радуся, калі сярод тваіх сяброў няма аматараў марнаваць час. Загаварыла ж я пра іх таму, што бачыла і бачу хлопцаў і дзяўчат, якія свае адносіны з адпачынкам будуць паводле прынцыпу: марнаваць час, што б там ні было, быццам вольны час — іх найпершы вораг. І цяжка

іх пераканаць, што чым больш у чалавека пуштога, нямілага і маруднага часу, тым менш самога чалавека. Бо, марнуючы свой час, чалавек забівае ў сабе здольнасць зрабіць лепшым, разумнейшым, дабрэйшым, губляе сябе, траціць сяброў, а замест іх набывае сабутэльнікаў, балбатуноў, гультаёў, траціць само адчуванне дружбы як адной з найвышэйшых уласцівасцей і патрэб чалавечай душы.

Скажу табе шчыра: калі б маёй дачце пагражала гэтая бяда (а хіба такія сябры — не бяда?), я, не вагаючыся, зрабіла б так, як зрабіў бацька, чый сын чакае ад жыцця толькі «хлеба і відовішчаў». Галасую за такое насілле, за жорсткую, мужнюю руку, не зусім далікатную, але заўсёды верную. Галасую супраць бацькоўскага пяхотнага вуркатання, якое спрыяе сардэчнай і разумовай лянцэ, няўменню і нежаданню вучыцца працавітасці. А без працавітасці не можа быць чалавека ў сапраўдным значэнні гэтага высокага слова.

Але калі гэта не так... Калі твае сябры зусім іншыя, калі яны вабяць цябе і жаданнем і ўменнем напаўняць глыбокім сэнсам свае дні і гадзіны, калі яны ўжо знаёмы з той «раскошай чалавечых зносін», пра якія так добра казаў аўтар «Маленькага прынца» Антуан дэ Сент-Экзюперы, то чаму б табе не пераканаць у гэтым тваю маці? І не капрызным, ультыматыўным «хачу і буду!». І не абыякавым «усе вы, бацькі, аднолькавыя», што загадзя адмаўляе ўсякі давер. А ты пачні іменна з даверу! Пачні з добрага, разумнага, шчырага слова. Паспрабуй пераканаць маму, што твае сябры не перашкода, а сапраўды дапамога ў тваёй вучобе і што сапраўдная дружба яшчэ ніколі і нікому не прыносіла ды і не можа прынесці бяды.

Ты ўжо ўсё гэта гаварыла? Паспрабуй яшчэ раз. І яшчэ, і яшчэ. Пакліч і нас на дапамогу, пачытайце разам з мамай гэты наш адказ. Будзь упартай і настойлівай у жаданні адстаяць свае правы на дружба. За такое права варта змагацца.

Ад душы жадаю табе ўдачы!

І. КЛІМАШЭўСКАЯ,
пісьменніца

ЧАЛАВЕК ВЯЛІКАЙ ПРАФЕСІІ

Будынак сталовай № 9 Мінскага райспажыўсаюза невялікі, драўляны. Але стаіць ў вельмі прыгожым месцы. Спусцішся з ганка — і апынешся на зялёным травяным дыване.

Паварыхай Галіна Анішчанка працуе нядаўна. Была падсобніцай на прадуктовым складзе, але стары повар пайшоў на пенсію, і, каб не закрываць сталовую, паслалі яе. Сказалі, што ненадоўга, пакуль знойдуць чалавека. Але вось ужо другі тыдзень, а чалавека няма.

Сталовая маленькая: кухня, кладовка, зала з трыма столікамі і прылаўкам, за якім гаспадарыць буфетчыца Вера Белянко. Яна ветэран: у сталовай некалькі месяцаў. І выглядае інакш: Галя — сціплая, худзенькая, светлавалосая, а Вера — яркая, смуглявая, з вясёлымі гарэзлівымі вачамі.

Наведвальнікаў мала. У сталовай пуста цэлымі днямі. Дзяўчаты сумуюць. Галіна Анішчанка глядзіць у кухоннае акенца і адчувае сябе нібы ў клетцы. Яе цягне да сябровак на склад. Там хоць і цяжка, затое бачыш вынік.

А тут? У кнізе скаргаў і прапаноў адны папрокі. Больш за ўсіх наракае на сталоўскую яду шафёр Алег. Галіна не ведае, адкуль ён. Кожны дзень яго старэнькі грузавік спыняецца ля сталовай, і хлопец, высокі, статны, без шапкі, узбягае на ганак. І яшчэ з ганку крычыць:

— Гэй, красуні, хутчэй падавайце, што наварылі!

Галіна яго крыху баіцца. Тым больш, што заўвагі Алега заўсёды слушныя.

— Бурда зноў, — гаворыць ён, дэманстрацыйна боўтаючы лыжкай у талерцы, — бульбіна бульбіну даганяе. А цэны, між іншым, як у сапраўднай сталовай. Ці ведаеш ты, напрыклад, што такое боршч флорцы ці расольнік? Ці гэта для цябе марсіянскія паняцці? Прыгатуй хоць раз чалавечую ежу.

Аднойчы Алег давёў яе да слёз. Раскрычаўся — боршч халодны, нясмачны. Спісаў апошнюю старонку ў кнізе скаргаў і паехаў. Галя, знешне спакойная, прыбірала посуд са стала, але слёзы ўвесь час набягалі на вочы.

— А ты не слухай гэтага пераборлівага, — гаварыла Вера, са злосцю змятаючы хлебныя крошкі з буфетнага прылаўка. — Будзе кожны прыходзіць і ляцца! Калі што не да спадобы, няхай ідзе да загадчыка.

Галіна хацела нешта сказаць, але змоўчала, заўважыўшы ў зале новага наведвальніка. За столікам сядзеў пажылы незнаёмы чалавек у акулерах. Побач на крэсле ляжалі шапка і пашарпаны партфель.

Незнаёмы закончыў абед і паклікаў паварыху.

— Як ваша імя? — запытаўся з усмешкай.

Дзяўчына адказала.

— Не трэба крыўдаваць, — сказаў незнаёмы, — хлопец пагарачыўся. Напэўна, стаіўся. Спадзяваўся на гарачы абед. Скажыце, Галя, ці любіце вы сваю працу?

На яе глядзелі павялічаныя шкельцамі акулераў вочы. Галіна апусціла галаву, чамусьці не рашаючыся сказаць «не».

— Ну, потым адкажаце, — згадзіўся незнаёмы і ўстаў з-за стала. — Але абавязкова. Для сябе. Улічыце: вы повар, вы ствараеце настрой людзям. А гэта вельмі важна.

Ён пайшоў. Дзяўчына аднесла посуд на кухню і ў акно ўбачыла, як крочыў, аддаляючыся, гэты незнаёмы чалавек. Здаецца, незадаволены. Ёй падумалася: а колькі іншых людзей выходзяць адсюль вось гэтак жа, з дрэнным настроем? І гэта праз яе. Боршч, гуляш... Кожны дзень. Стала няёмка, калі прыгадала словы: «Ствараеце настрой людзям...»

Вечарам яна распаліла пліту і, калі прыйшоў незнаёмы, падала яму гуляш проста з агню. Але той еў нехаця: пакалупаў відэльцам у талерцы, вяла пажаваў мяса. Галіна ўстрымалася:

— Хіба зноў астыла? — запыталася яна.

— Не, усё добра. Проста дрэнна сябе адчуваю. Страўнік баліць.

— Можа вам прыгатаваць на сняданне... — Галя задумалася, — што-небудзь дыэтычнае?

У кладоўцы не было нічога, апрача мяса і круп. Але яна, не чакаючы адказу на сваё пытанне, паўтарыла:

— Я прыгатую.

Як толькі незнаёмы пайшоў, Вера Белянко ўсміхнулася:

— Што ты яму наабыццала? Дзе ў цябе прадукты, дзівачка?

— Знайду, — з раптоўнай упэўненасцю адказала Галіна.

Пасля работы яна пайшла на кватэру да загадчыка грамадскага харчавання прыгараднага калгаса імя Леніна. Той падумаў, што дзяўчына прыйшла нахонт звальнення і паморшчыўся:

— Хутка пойдзеш зноў на склад. Шукаем чалавека.

— Я не за гэтым, Мікалай Аляксандравіч. Прадукты патрэбны.

— А ты што, хіба не атрымлівала раніцой?

— Малако трэба, яйкі, сметанковае масла.

— Каго гэта збіраешся частаваць? — здзіўлена спытаўся Мікалай Аляксандравіч Ткачоў.

— Усіх. Гатаваць сапраўдныя абеды, а не... бурду. Сорамна перад людзьмі! Кожны дзень адно і тое. Хіба так можна? — Галіна раптам змоўкла, спалохаўшыся свайго гучнага голасу.

— Цябе якая муха ўкусіла? — запытаўся загадчык. — Думаеш, іншага клопату няма, апрача тваёй сталовай?

Ад свайго начальніка яна пайшла ні з чым. Яйкі і масла дала кватэрная гаспадыня, а малако прынесла з дому Белянко.

— На, — падала яна абвязаны марляй збанок. — Прыняла заказ не падумаўшы. Ды хто ён, гэты дзядзька?

— Я не спыталася, — прызналася Галіна.

Удзвюх дзяўчаты прыгатавалі сняданак. Але незнаёмы не прыйшоў. Не з'явіўся ён і ў абед.

...Пятая гадзіна. У сталовай перапынак да шасці вечара. Галіна Анішчанка — на кухні, пакрыху падкладае ў пліту дровы: чакае. На вуліцы цішыня. Пройдзе машына па дарозе і зноў ані гуку. Але вось пад самымі вокнамі лягнулі дзверцы кабіны. На ганку пачуліся знаёмыя крокі: Алег! Кучаравая галава прасунулася ў дзверы.

— Не чакала? — весела ўсміхнуўся.

— Зачынена ў нас.

— Злуешся? Не трэба. Дай чаго-небудзь перакусіць. Слова не скажу, чэснае шафёрскае. З учарашняга вечара ў роце нічога не было.

Галіна адышла ад пліты і адчыніла акно раздачы.

— Садзіся, накармлю...

Яна наліла ў талерку рысавы суп, нарэзала хлеба. Прынесла біточки.

— Ну, малайчына! — здзіўіўся хлопец. — Першая страва ёсць і другая... Ды і зварыла смачна!..

Галі стала прыемна. Упершыню разгледзела яго твар: смуглявы, з вясёлымі шэрымі вачамі.

— Не будзеш сварыцца — заўтра звару боршч са свежай капусты, — раптам асмелілася Галіна.

Хлопец здзіўлена заморгваў.

— Глядзі ты, а я думаў, мае словы што аб сценку гарох. Тваё імя як? Маё... Магу адрэкамендаваць: Алег Загарулька.

У сталовай раптам з'явіўся загадчык грамадскага харчавання. Нетаропка прайшоў праз залу, зазірнуў на кухню.

— Прадукты атрымала?

Галіна кінула галавой. Гадзіну назад возчык даставіў у сталовую кошык як, малако і масла.

— Ну вось, я ж казаў: ёсць прадукты — аддаю, не хаваю, — усміхнуўся Ткачоў. — Дарэмна толькі скардзішся...

— Пра што гэта вы? — запыталася яна здзіўлена.

— Хіба не ведаеш? Письменніку паскардзілася. На, прасіў табе перадаць, — працягнуў ён кніжку ў карычневым пераплёце.

Галіна разгарнула кніжку. Ubачыла невялікі партрэт. Чалавек у акуларах... Уважлівы погляд. «Незнаёмы», — падумала яна.

На наступнай старонцы надпіс: «Галіне Анішчанка — чалавеку вялікай прафесіі. Жадаю поспехаў. Аўтар».

— Вось не ведала, — уздыхнула Вера.

— Размовы потым, — нецярпліва перабіў Мікалай Аляксандравіч, — зараз справа ёсць. Вось што, дзяўчаты, пашырыць трэба нашу сталовую. Сталоў прыбавіць, умывальнік. Каб быў парадок. Заадно пытанне кадравае вырашым. Дык як, Анішчанка? Працаваць будзеш, ці кінеш? Гавары канчаткова, каб потым галаву мне не дурыць.

Галіна акінула поглядам кухню, успомніла пастаянных наведвальнікаў, Алега Загарулька, якому абяцала зварыць боршч са свежай капусты, і разгублена ўсміхнулася. Адказала за яе Вера Белянко:

— Ды што тут гаварыць, Мікалай Аляксандравіч! Будзе працаваць, а як жа!

І смуглявая рука Веры мякка лягла на плячо сяброўкі.

А. СТАРЦАЎ

ЖЫЦЦЁ Ў ТАНЦЫ

Калі аб'явілі яе выхад, яна жахнулася, хоць ведала свой нумар і чакала таго імгнення, калі дыктар па радыё пакліча яе на сцэну. У нейкія долі секунды пераадолела баязлівасць і скаванасць. На дапамогу прыйшлі музыка Лео Мінкуса, а магчыма і тое цяпло, з якім сустрэлі яе выхад балгарскія сябры і шматлікія замежныя турысты, што запаўнялі ў дні конкурсу ўсе гасцініцы Варны. У талент юнай балерыны з Саўецкага Саюза верылі.

Святло пражэктараў, сафітаў тэле- і кінакамер залівае сцэну. Бязлітаснае святло слепіць вочы, апякае цела, але яно дапамагае журы, якім кіруе праслаўленая Галіна Уланова, выяўляць усе тэхнічныя і артыстычныя вартасці, а заадно і памылкі танцаўшчыкоў.

Віхрам узнімаюцца палымяныя мелодыі па-дэ-дэ з «Дон Кіхота». Уцягнутая ў іх кругаварот, яна забывае і нервовае напружанне цяжкіх дзён балетнага марафона, і фізічную стомленасць, і нясцерпны боль у ступнях.

Трэба танцаваць. Танец — гэта жыццё. У танцы — сучаснае і будучае. Танец — гэта і недалёкае мінулае выпускніцы Варонежскага харэаграфічнага вучылішча, дзе чулы педагог О. Нікалаева раскрывала багацце класікі. Заміраючы ад захаплення перад прыгажосцю танца, Люда не зваяжала на боль і стому, танцавала з зачараваннем, з радасцю і надзеяй. Цяпер трэба было даказаць, што гады працы не прайшлі дарэмна, што яна балерына па праву.

Патокі імклівых мелодый захапляюць, напаўняюць сэрца радасцю. Яна лічыць хлесткія туры, калі яе цела павінна павярнуцца на пальцах апорнай нагі 32 разы, прычым працуючая нага робіць пры кожным павароце рэзкія рухі ўбок у іншую пазіцыю. Адзін, два, тры, чатыры, пяць... Ужо выканана тая колькасць фуэты, якімі ашаламіла рускую публіку звыш ста гадоў назад Генрыета Дор... Шэсць, сем, восем... Калісьці гэта было верхам віртуознага майстэрства вялікай Вірджынii Цукі, любіміцы Масквы і Пецярбурга, Мілана і Фларэнцыі... Пятнаццаць, шаснаццаць... Гэтай колькасцю фуэты асляпляла Антаніэта дэль Эра... Залатая палавіна. Танцаваць стала лягчэй. Яна адчувае сябе спакойна. Заўважае, як замёр велізарны амфітэатр летняга тэатра. Дваццаць... Дваццаць пяць... Трыццаць... Трыццаць адзін. Застаўся адзін паварот. Толькі адзін. Але ён павінен быць самым дасканалым. Яна павінна закончыць танцавальную фразу ідэальна чыста і эфектна. Трыццаць два. Працуючая нага, апісаўшы дугу, апускаецца на падлогу. На сцэну абрушваецца шквал апладысmentaў. Нібы хвалі цёплага Чорнага мора, яны ласкава абдымаюць балерыну, здымаюць напружанне і стомленасць. Перамога. Так, яна, Людміла Сінельнікава, з бляскам прайшоўшы этапы міжнароднага спаборніцтва артыстаў балета, становіцца сярэбраным лаўрэатам. Экзамен на артыстычную сталасць вытрыманы. Наперадзе праца, праца, праца...

СЛУЖБА ТЫСЯЧЫ ПАСЛУГ

Сфера паслуг стала шматгаліновай. Асаблівае развіццё яна набыла за апошнія 10—15 год. Попыт на паслугі расце хутка. Калісьці мы абыходзіліся паслугамі шаўца, краўца, фатографа... А сёння служба быту прапануе нам мыццё бялізны і абнаўленне вопраткі, дае ў часовае карыстанне многія рэчы, вучыць іграць на музычных інструментах і г. д. Падлічана, што ў Мінску бытавікі прадастаўляюць насельніцтву звыш 500 відаў розных паслуг. Але ці задаволены людзі іх якасцю?

Летась інстытут «Белбыттэхпраект» прааналізаваў задаволенасць попыту насельніцтва на паслугі. Супрацоўнікі інстытута распаўсюдзілі анкету ў розных гарадах і ў сельскай мясцовасці. На пытанне: «Ці задавальняе вас якасць паслуг, якімі вы карыстаецеся?», амаль 55 працэнтаў адказаў на сяле, 66,3 працэнтаў у малых і 85 працэнтаў у вялікіх гарадах былі адмоўнымі. У чым жа справа? Чаму так многа незадаволеных работай службы быту?

Людзі скардзяцца на доўгія тэрміны выканання заказаў, на чэргі, нязручны для заказчыкаў распарадак работ і майстэрняў, прыёмных пунктаў, нізкую якасць выканання работ.

Нярэдка наш сервіс працуе так, каб было зручна тым, хто абслугоўвае, а не тым, наго абслугоўваюць. Прыкладаў шмат. У Мінску побач з аўтобуснай станцыяй «вуліца Каліноўскага» ёсць прыёмны пункт фабрыкі хімчысткі. Працуе ён

Паспяхова выступіўшы на конкурсе ў Варне, Людміла Сінельнікава шмат танцуе на сцэнах оперных тэатраў Варонежа і Казані. Тут створаны вобразы Жызелі, Адэты-Адэліі, Золушкі, Кітры. Найбольш поўна раскрыўся лірыка-драматычны талент балерыны на сцэне Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР. Мінчане палюбілі віртуозны танец і пазычна адухоўленую ігру Людмілы Сінельнікавай.

Ні ў адной з партый класічнага рэпертуара — а ёю былі выкананы на мінскай сцэне партыі Адэты-Адэліі, Кітры і Марыі, — яна не выходзіла «прэм'ершай», балерынай, што прывыкла да поспеху і славы. Усе, каму даводзілася бачыць Людмілу ў жыцці і гутарыць з ёй, ведаюць яе прастату і абаяльнасць, памятаюць на дзіва ласкавыя глыбокія вочы. Уменне захаваць на сцэне гэтыя чыста чалавечыя якасці, злучыўшы іх з артыстычным натхненнем, нараджае радасць ад сустрэчы з кожным балетным вобразам, створаным Сінельнікавай.

Балет П. Чайкоўскага «Лебядзінае возера» — камень спатыкнення для ўсіх балерын, што калі-небудзь танцавалі на рускай сцэне. Пасля П'ерыні Ляньяні, якая ўпершыню выканала ў ім 32 фуэтэ (яны сталі пазней абавязковымі), сотні балерын жылі ў вобразах Адэты і Адэліі, але мала хто з іх пакінуў след у памяці глядачоў.

Не праводзячы параўнаўчых паралелей, хочацца сказаць, што пасля выдатных выканаўцаў партыі Адэты-Адэліі, якія ўвайшлі ў гісторыю беларускага музычнага тэатра, — Аляксандры Нікалаевай, Лідзіі Ражэнавай, Аляўціны Карзянковай — Людміла Сінельнікава зрабіла самае радаснае ўра-

жанне, пацвердзіўшы не толькі сярэбраную пробу міжнароднага поспеху, але і высокую артыстычную самастойнасць у выбары псіхалагічных фарбаў вобраза.

...Месячным серабром мільгае возера скрозь цяністы таямнічы лес злога дэмана Ротбарта. Сумна схіліліся перад каралевай зачараваныя дзяўчаты-лебедзі. Сустрэча з прыгожым прынцам Зігфрыдам абудзіла ў душы Адэты надзею на ратунак. У рабоце беларускай танцаўшчыцы — яркая самабытнасць. Людміла па-свойму паказвае псіхалогію гэтага вобраза. Эфектная і чароўная прыгажуня — такую Адэлію мы бачылі ў многіх выканаўцаў. Адэлія — параджэнне пекла, актыўная памочніца злоснага чарадзея. Але ці так гэта? Калі дапусціць, што ўлада Ротбарта бязмежная (а чарадзеі ўсясільныя), то што ж перашкаджае яму зачараваць прынца і навекі загубіць Адэту? Не, не ведае бацькавых спраў юная красуня Адэлія. І яна не злая і каварная спакусніца, якая спазнала свет і абрушыла свой гнеў на мужчын. З'явіўшыся на бал, Адэлія Л. Сінельнікавай зачароўвае прынца прыгажосцю і непадобнасцю да іншых. У музыцы Чайкоўскага гучаць дэманічныя ноты, але яны характарызуецца хутчэй вобраз Ротбарта і яго задуму, а не самую Адэлію. Адэлія, смела ўзвінчваючы вострыя, шалёныя фуэтэ, тэмп якіх узрывае дворцовую атмасферу, уцягвае прынца ў свет рамантычнага палёту, пазычнага настрою. Гэта якасць збліжае з вобразам Адэты і захапляе прынца, прымушвае яго парушыць клятву вернасці.

Такая самастойнасць вырашэння партыі Адэты-Адэліі пры захаванні ўсёй тэхнічнай

вытанчанасці танца гаворыць аб перспектывах росту маладой і таленавітай балерыны.

Мне запомніўся дзень артыстычнага нараджэння Людмілы. Летам 1968 года ў час калінінградскіх гастролей Варонежскага тэатра яна, нядаўняя выпускніца вучылішча, танцавала галоўную партыю ў балете Адана «Жызель». Васемнаццацігадовая балерына стварыла тонкі партрэт прастадушнай сялянскай дзяўчыны, перадала складанасць пераходу ад дзіцячай даверлівасці да пераканання ў жудасным падмане. Запомнілася кволая постаць надломленай ашуканствам Жызелі, бясцільна апушчаныя рукі, утрапены позірк вялікіх вачэй. Гэта была першая і вельмі ўдалая спроба балерыны сродкамі танца і пантамімы выказаць сацыяльны пратэст сваіх гераінь супраць зла і насілля.

Жывуць і змагаюцца са злом Жызель і Адэта, перамагаючы яго сілай веры ў чалавечую дабрату і мужнасць. Гіне, не скарыўшыся волі дзікага хана Гірэя, юная Марыя ў «Бахчысарайскім фантане» Б. Асаф'ева.

Кожную раніцу ў рабочых класах опернага тэатра пачынае свой працоўны дзень Людміла Сінельнікава. Пад кіраўніцтвам строгіх захаваўнікаў чысціні рускага савецкага класічнага танца Ніны Міхайлаўны Стукалінай і Аляксея Леанідавіча Андрэева, якія ўнеслі немалы ўклад ў развіццё нацыянальнага балета нашай рэспублікі, яна адточвае тэхнічныя дэталі вобразаў Адэты-Адэліі, Жызелі, Марыі, Кітры. Здавалася б, 32 фуэтэ, стаўшы сведчаннем дасканаласці балерыны, уваходзяць і ў «Лебядзінае возера», яны і ў «Дон Кіхоце» і «Раймондзе». Але, адшліфоўваючы кожны рух, балерына дабіваецца, што ў адным выпадку фуэ-

Л. Сінельнікава — Адэлія ў «Лебядзіным возеры».

тэ нясе ў сабе веліч вобраза гераіні, у другім — цвёрджанне сілы, маладосці і баявога азарту, а ў трэцім — перакананне чалавека ў святасці дружбы, веры і маралі. І так бясконца адбірае балерына складаныя нюансы для перадачы сэнсавай выразнасці віртуозных па класікі.

Цвярджаючы ў танцы прыгажосць, паззію, рамантыку жыцця, Людміла Сінельнікава пакарае залу высокім мастацтвам сцэнічнага пераўвасаблення, уцягвае глядача ў лебядзіны палёт фантазіі. Спадаемся, што ў хуткім часе яна падорыць аматарам харэаграфіі не толькі вобразы Кармэн, Аўроры, Золушкі, але і вобразы жанчын у беларускіх нацыянальных балетах.

У. ЯФРЭМАЎ

з 11 да 20 гадзін з перапынкам на абед і з двума выхаднымі днямі. Прымае і выдае вопратку адзін чалавек. А гэта значыць — доўгія чэргі. Больш таго — прыёмны пункт часта без ніякай прычыны бывае на замку. І жыхары мікрааёна здаюць вопратку ў цэнтры горада. Там і распарадак дня іншы, і гатовую рэч можна атрымаць з першага заходу.

Або возьмем жаночыя цырульні. Увечары жанчыны трацяць па тры гадзіны, каб зрабіць прычоску. А зайдзіце ў тую ж цырульню раніцай або апоўдні. Чэргі няма. Дык ці нельга зрабіць так, каб вечарам працавала больш цырульнікаў, адпаведна скараціўшы іх колькасць у першай змене?

Сапраўды, колькі яшчэ такіх непаладак сустракаецца ў нашым шматгаліновым сервісе! Насцярожвае і тое, што ў многіх выпадках бытавікі не спяшаюцца выпраўляць становішча, хаця ад іх не патрабуюцца нейкіх асаблівых намаганняў.

Вось некалькі інтэрв'ю, узятых у заказчыкаў.

А. Г. Савіна, начальнік лабараторыі Наваполацкага нафтаперапрацоўчага заводу:

— У горадзе не рамантуюць гумавыя абуткі. Нізкая культура абслугоўвання і ў цырульнях Наваполацка. Сурвэнтны выкарыстоўваюцца па некалькі разоў...

Л. В. Шот, жыхарка г. Ліды:

— Летась я шыла сукенку ў атэлье.

Мусілі тры разы перарабляць. Майстар нездаволены, што яму выказваеш прэтэнзіі. Грубасць, знявага — вось што сустракаеш часта ў атэлье.

В. Д. Ахрэмчык, настаўніца з Салігорска:

— У нашых атэлье і цырульні толькі асобныя майстры добра спраўляюцца са сваімі абавязкамі. Неабходна прад'яўляць больш высокія патрабаванні да работнікаў службы быту пры іх атэстацыі і пераатэстацыі.

За апошнія гады адбыліся карэнныя змены ў матэрыяльна-тэхнічным забеспячэнні службы быту. Майстры ў большасці сваёй аснашчаны найноўшым абсталяваннем. Зараз асаблівае значэнне набывае асоба майстра, яго падрыхтаванасць да працы, выкананне ім сваіх абавязкаў. Няма чаго грахі таіць, у службе быту часцей, чым у іншых галінах народнай гаспадаркі, можна сустрэць людзей, якія халатна адносяцца да сваёй працы. Нядобрасумленна працуюць рабочыя на заводзе або фабрыцы — да яго прад'яўляюць вялікія прэтэнзіі адміністрацыя прадпрыемства, таварышы. Але цяжка знайсці такі прыклад, калі б на прадпрыемстве бытавога абслугоўвання не госьці звольнілі за неахайнасць у рабоце або зняважлівыя адносіны да заказчыкаў. Могуць сказаць: «Кадраў не хапае». Так, пакуль што гэта нявырашанае пытанне. Але ці дапаможа вырашыць яго, напрыклад, прыёмшчыца ў майстерні па рамонту абутку, што глядзіць на

заказчыка, як на данучлівага просьбіта? Не вырашыць яго і майстар, які робіць сваю справу абы з рук. Наадварот, такія людзі падрываюць аўтарытэт усяго калектыву і прыносяць не столькі карысці, колькі шкоды.

Кадры — «альфа і амега» ўдасканалення ўсяго нашага сервісу. Служба быту павінна стаць камсамольскай службай. Трэба зацікавіць юнакоў і дзяўчат, растлумачыць ім, наколькі ганаровая і адказная работа — абслугоўваць людзей, ствараць ім добры настрой. Там, дзе гэта робіцца ўмела, моладзь ахвотна ідзе працаваць на прадпрыемствы быту.

Возьмем, напрыклад, Гарадоцкі райбыткамбінат Віцебскай вобласці. Тут для маладых спецыялістаў створаны добрыя ўмовы, яны павышаюць сваю кваліфікацыю, вучацца ў спрактыкаваных майстроў. Кіраўнікі камбіната, партыйная і прафсаюзная арганізацыі аказваюць моладзі ўсялякую падтрымку, уважліва ставяцца да яе патрэб і інтарэсаў. Таму ў гарадоцкіх бытавікоў праблема кадраў увогуле вырашана. І справы тут ідуць добра. Тое ж характэрна і для Аршанскай фабрыкі бытавых паслуг. Слонімскага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга райбыткамбінат.

Нашу службу быту называюць службай тысячы паслуг. Трэба, каб гэтыя паслугі задавальнялі жыхароў гарадоў і вёсак.

М. ЛАЛЫКА.

МОЖА ХТО-НЕБУДЗЬ ВЕДАЕ...

У час вайны мы жылі ў вёсцы. Мама — Марыя, бацька — Валентын (у яго былі вусы, мама яго называла Валён). Сястра — Насця, брат — Вася. Было ў мамы яшчэ грудное дзіця, яго імя не памятаю.

Прыблізна ў 1944 годзе летам жыхарам нашай вёскі загадалі на працягу трох дзён эвакуіравацца. Мы ўсе разам ехалі на возе. Раптам пачалі бамбіць, і мы ўтраіх — Насця, Вася і я — згубілі бацькоў. Было горача, вельмі хацелася піць і есці. Мы падышлі да жанчыны, якая жала траву сярпом. Яна нас прывяла дадому, накарміла і прытуліла на некаторы час. Тут нам было вельмі добра. Потым нас разабралі па дамах, напэўна ў нейкім горадзе ці мястэчку. Бо есці я хадзіў у пэўны час у сталовую, а жыў у нейкім доме. Але так было нядоўга. Я захварэў і трапіў у бальніцу, ляжаў разам з раненымі салдатамі. Пасля бальніцы сястру не бачыў. Мяне адправілі ў г. Аукштаворыс Літоўскай ССР у міліцыю, а адтуль у дзіцячы дом, які знаходзіўся ў вёсцы Чыжунай. Мне далі новае прозвішча — Карваліс (у перакладзе на рускую мову Голуб). Спачатку я памятаў назву сваёй вёскі, але ўсе вельмі смяліся, калі я вымаўляў яе. Запісаць ніхто нідзе не запісаў. А я потым перастаў вымаўляць яе і забыўся.

Дарагая рэдакцыя, я звяртаюся менавіта ў ваш часопіс таму, што я, напэўна, беларус, бо па-літоўску не разумею. Гаварыў не на рускай мове, але з рускімі дзецьмі ў дзіцячым доме я мог дагаварыцца.

Імя маё, як я запамніў, Пётр, а прозвішча і імя па бацьку далі першае, якое трапілася. Год нараджэння, як заключыла камісія, — 1939. Зараз я живу па наступнаму адрасу: 234120 г. Укмерге Літоўскай ССР, вул. Клайпедас, 7, кв. 1, Карваліс Пятрас Якубавіч.

Вельмі прашу апублікаваць маё пісьмо і фатаграфію. Магчыма, мяне пазнаюць старэйшыя вёскі або мая сястра: яна старэйшая за мяне і, напэўна, памятае больш, чым я.

ЯКІ ТЫ БЫЎ—ТАКІ ЗАСТАЎСЯ

Мая жонка нарадзілася ў Беларусі, у Клімавіцкім раёне. Два разы мы ездзілі ў госці да яе бацькоў і абодва разы з прыгодамі.

Першы раз — сем гадоў таму назад. Прыехалі мы ў Клімавічы, адтуль трэба ехаць у вёску Красавічы. Узалі білеты. На руках малое дзіця. Пры пасадцы ў

аўтобус была такая штурханіна, што нас ледзь не задушылі. Справа мінула. Мы і забыліся пра гэты выпадак. Сын наш вырас. Нарадзілася дачка. І мы надумаліся зноў паехаць у госці да бацькоў.

Прыехалі ў Клімавічы, а там не толькі ўсё па-ранейшаму, а нават яшчэ горш. На аўтастанцыі п'яныя хлопцы кураць, брыдка лаюцца. У аўтобусах брудна. Тая ж штурханіна пры пасадцы. Аўтобусы здымаюць з маршрутаў наму як уздушаецца. Напрыклад, нам выдалі білеты на 15 гадзін 40 мінут на аўтобус Клімавічы — Рысін. Аўтобуса своечасова не падалі. Людзі стаяць, хвалююцца, многія з дзецьмі, а дыспетчар замест таго, каб папрасіць прабачэння, растлумачыць як след, што здарылася, пачала грубіць.

Амаль чатыры гадзіны чакалі мы на дварэ. Далі аўтобус зусім іншага маршрута ў 19.00. Мусілі 5 кіламетраў да вёскі ісці пешшу. Колькі непрыемнасцей ад дрэннай арганізацыі работы аўтобуса нага парна, яго людзей, дыспетчара!

І ўзнікаюць пытанні: чаму б дружнынікам не арганізаваць дзяжурства на аўтастанцыі хоць бы ў перадавыя дні і святочныя дні? Чаму трымаюць на рабоце такіх грубых дыспетчараў? Кнігі скаргаў і прапаноў яна не дала. Прозвішча назвала, але нельга было разабраць: ці Арэхава, ці Гарохава.

Хочацца думаць, што ў наступны мой прыезд у госці на аўтастанцыі ў Клімавічах будзе парадак. Каб не было сумненняў, прыкладаю білеты. Хачу заўважыць, што такіх білетаў было 29.

З павагай
П. ВІШНЯК

БЛАКІТНЫ КІЁСК

Гэты бланкітны кіёск знаходзіцца на тэрыторыі рынку ў Слуцку. У вітрынах і на паліцах — часопісы, кнігі, паштоўкі, маркі, газеты. Ніводны чалавек, што прыходзіць на базар, не мінае яго. І кожнага кіяскара Лізавета Дзмітрыеўна Васіленка сустракае ветлівай усмешкай.

— Вам «Правду»? Калі ласка. А вось нядаўна «Веселые картинки» прыйшлі. Абавязкова купіце вашаму сыну.

Кіяскарам Л. Д. Васіленка працуе шаснаццаць гадоў. Яе добра ведаюць жыхары горада і навакольных вёсак. Ведаюць і паважаюць за сумленны адносіны да працы, за ветлівасць і добразычлівасць. Л. Д. Васіленка — палыміяны прапагандыст друнаванага слова, ударнік камуністычнай працы.

Г. МАРОЗ

ЗАЙДЗІЦЕ Ў МАГАЗІН

Калі будзеце ў калгасе «Дружба» Бешанковіцкага раёна, абавязкова зайдзіце ў сельскі магазін, што размясціўся ў вёсцы Заполле. Яніх толькі тавараў там няма! І абутак, і адзенне, і тавары паўсядзённага попыту, тэлевізары і халадзільнікі. Бойка ідзе гандаль — задаволена загадчыні магазіна Антаніна Ціханаўна Галавешка. Калі якіх-небудзь тавараў у магазіне няма, а пакупнікі пытаюцца пра іх, Антаніна Ціханаўна абавязкова запісвае просьбы калгаснікаў у сшытак і праз некаторы час завозіць патрэбныя рэчы. Некаторыя тавары, напрыклад, мэблю, тэлевізары, работнікі магазіна дастаўляюць калгаснікам на дом.

Жыць аднавяскоўцы пачалі багата, заможна. У кожнай хаце — прыгожыя, сучасныя рэчы. Вялікае дзякуй гавораць калгаснікі работнікам магазіна за іхнюю ўвагу і клопат.

С. БУЧМІНСКІ,
калгаснік

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Працую ў саўгасе 15 гадоў, да гэтага — на будоўлях у Мінску і Віцебску. Маю працоўны стаж 26 гадоў, але па ўзросту працаздольная. Ці мае права адміністрацыя саўгаса звольніць мяне з работы, калі я не буду выходзіць на працу

хоць бы ў зімовы перыяд? І другое пытанне: ці можна мне карыстацца прысядзібным зямельным участкам, калі не буду працаваць у саўгасе?

М. ТРЫБУХОВА

Гарадоцкі раён.

1. Калі рабочы або служачы прадпрыемства, арганізацыі, у тым ліку і саўгаса, не будзе выходзіць на працу без уважлівых прычын, то адміністрацыя мае права звольніць такога работніка за прагул (артыкул 33 п. 4 Кодэкса законаў аб працы БССР).

2. Саўгасы і іншыя дзяржаўныя сельскагаспадарчыя прадпрыемствы, арганізацыі прадастаўляюць прысядзібным зямельным участкам або агароды пастаянным рабочым і служачым, а таксама настаўнікам, урачам і іншым спецыялістам, якія працуюць і жывуць у сельскай мясцовасці. Калі вы будзеце звольнены з працы за прагул, адміністрацыя саўгаса можа не захаваць за вамі права на прысядзібны зямельны ўчастак у ранейшых размерах.

Прысядзібныя ўчасткі ў ранейшых размерах захоўваюцца за рабочымі і служачымі пры пераходзе іх на пенсію па старасці або інваліднасці, а таксама за сем'ямі рабочых і служачых, прызнаных на абавязковую тэрміновую военную службу ў рады Узброеных Сіл СССР або паступіўшых на вучобу — на ўвесь тэрмін знаходжання на ваеннай службе або ў навучальнай установе. Удзельнікі захоўваюцца таксама за рабочымі і служачымі, выбранымі на выбарныя пасады, пераведзенымі вышэйшымі арганізацыямі на іншую работу, і сем'ямі памёршых рабочых і служачых, калі ў сям'і няма іншых працаздольных (артыкул 74 Зямельнага кодэкса БССР).

Ці выплачваюць прадпрыемствы, арганізацыі, калгасы і саўгасы кватэрныя студэнтам, якіх яны накіравалі на вучобу ў вышэйшыя або сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы?

Студэнты Смалевіцкага сельгастэхнікума ВЯРБІЛА, МАРОЗ, МАЦУЛЬ і іншыя

Не, не выплачваюць. Згодна п. 88 Палажэння аб сацыялістычным дзяржаўным вытворчым прадпрыемстве прадпрыемства мае права накіроўваць перадавых рабочых і служачых, па іх жаданню, на навучанне ў вышэйшым навучальным ўстанове і тэхнікумы і выплачваць ім павышаныя (на 15 працэнтаў вышэй звычайнай дзяржаўнай) стыпендыі пры ўмове дачы абавязальнасці гэтымі работнікамі пасля заканчэння навучальнай установы вярнуцца на прадпрыемства, якое накіравала іх у навучальную ўстанову. Выплата кватэрных за кошт прадпрыемства такім студэнтам законам не прадагледжана.

На гэтых жа ўмовах на вучобу ў вышэйшым і сярэднім спецыяльным навучальным ўстанове, прафесіянальна-тэхнічным вучылішчы і школы, на курсы павышэння кваліфікацыі накіроўваюць калгасы (п. 41 Прыкладнага статута калгаса).

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

УРОК ДАЕ БАЦЬКА

Уся вуліца любіла дзевяцігадовага Валодзьку за самастойнасць думак і рыцарскія адносіны да какетлівай першакласніцы Волечкі, якая жыла ў суседнім доме. Волечка «правя-рала» свайго паклонніка тым, што давала яму ў рукі абшарпаную ляльку з анучак і загадвала ісці ўслед за сабой па вуліцы, цікуючы спадцішка, хто з дарослых назірае за гэтай сцэнай. Рана прачнулася ў гэтым прыгожым стварэнні жаночая фанабэрыстасць. Але і ў Валодзьку жыў мужчына. Даруючы Волечцы яе капрызны, ён так паважна нёс яе ляльку, што ні адзін хлопчык не дазволіў сабе ўсміхнуцца: Валодзьку паважалі. Уся вуліца лічыла, што ён шмат у чым паўтарае свайго бацьку, і ёй падабалася гэта, бо ў Валодзькі быў усімі паважаны таварыш Тата. «Мы з табою — мамыны абаронцы», — гаварыў ён сыну ледзь не з п'ялёнак. І сын за-своіў, што ён мужчына не таму, што прырода надзяліла яго мацнейшымі мускуламі і загадала мужчынам аберагаць жанчын.

— У мяне двое мужчын, — любіла паўтараць ціхая Валодзькава мама, сарамліва ўсміхаючыся, нібы просячы прабачэння, што ёй пашанцавала з мужам і сынам.

Не ведаю, ці сапраўды ёй пашанцавала, ці гэта яе стараннем пасялілася ў сям'і атмасфера дружбы і павагі. Але цвёрда магу сказаць: мы, жанчыны, іншы раз не цэнім шчасця ва ўласным доме.

Ніколі не прыніжаючы ролі маці ў выхаванні дзіцяці (ды і ці можна яе прыніжаць?!), я хачу пагаварыць пра тат у сям'і, пачаўшы размову... з мам. І вось чаму. Я ведаю нямала жанчын, якія вельмі неберажліва ставяцца да ўзаемаадносін бацькі і дзіцяці. Ubачыўшы, што сын, кінучы партфель у куток, сеў каля бацькі, які разбірае кручкі і блёсны, і завёў з ім размову пра чарвякоў-апарышаў і звычкі карасёў, маці, не задумаўшыся, можа сказаць з'едліва:

— Ты, Грыша, проста другое дзіцятка ў мяне. Замест таго, каб спытацца ў сына пра школу...

Жывая «мужчынская» размова, нібы зачэпіўшыся за кручок, заціхае. Бацька (каторы ўжо раз) вырашае: сапраўды, які з мяне выхавальнік, няхай ужо маці гэтым займаецца, га-лоўнае — не замінаць ёй.

На жаль, гэта часты «грэх»: замест таго, каб выкарыстаць захапленне бацькі для выхаваўчай справы, жонка псуе тую атмасферу канфідэнцыяльнай блізкасці, што ўзнікае ў непрымушаных, незапраграмаваных, такіх цікавых для маленькага чалавека гутарках. Па-першае, бацька, які добра ведае прадмет размовы, «расце» ў вачах дзіцяці. Па-другое, тут не кантроль, не справаздача, а размова «на роўных» з дзіцем, і гэта вельмі важна. Сама ж мама, даўшы бацьку з сынам нагаварыцца, можа дарэчы ўступіць у гутарку і нават перавесці яе ў іншы кірунак, калі гэта неабходна. Але яна не хоча чакаць і пачынае сварыцца на мужа: «Ты кіруй дзіцем, чаго ты ў сябрукі да яго лезеш?»

Ах, як гэта добра, калі сапраўды ў бацькі з сынам ці

дачкай сяброўскія адносіны! Але іх трэба заваяваць. А жонка, як гэта ні парадасальна, не дае гэтага зрабіць, «аберагаючы» дзіця ад бацькі.

Вось ваша дзіця, якое зусім нядаўна глядзела на свет з атласнага «канверта», робіць першыя крокі. Тату вельмі хочацца, каб яго сын смялей прайшоў ад канапы да стала, і ён неасцярожна пакідае дзіця без дапамогі сваіх рук. Туп-туп — і маленькае стварэнне моцным плачам абвясчае, што яно павалілася. Яно не ўдарылася, толькі спалохалася. Вядома, трэба супакоіць малога, і тата ўжо спрабуе гэта зрабіць. Але мама, прыбегшы з кухні, вырывае дзіця з бацькоўскіх абдымкаў і галосіць над ім, ды так, што бацька адчувае сябе дзетазабойцам. Адкуль такі эгаістычны недавер і ўпэўненасць, што вы зробіце ўсё лепш, чым бацька? Хіба манаполія на радасць сувязі з дзіцем забяспечана тым, што вы яго фізічна нарадзілі?

...Вера Іванаўна ўшчувае Святлану за непаспяховасць у

Л І Н І Я А Д Р Э З У

Дарагія сяброўкі!

У лістападзе 1974 года споўніцца пяцьдзесят год з дня выхаду ў свет першага нумара «Работніцы і сялянкі». Пяцьдзесят... Паўвека...

Перагортваем пажоўклыя старонкі першых нумароў, параўноўваем, пазнаём і не пазнаём «Работніцу і сялянку» ў былых «Беларускай работніцы і сялянцы», у «Работніцы і калгасніцы Беларусі».

Рыхтуючыся да юбілею, зноў і зноў думаем, ці ўсё зроблена, каб «Работніца і сялянка» была вашым сапраўдным дарадчыкам і сябрам. Што вам падабаецца ў часопісе, а што не? Якім бы вы хацелі яго бачыць?

Каб лепш ведаць сваіх чытачоў, іх запатрабаванні і пажаданні, змяшчаем сёння гэтую анкету.

Прачытайце яе ўважліва, адкажыце, калі ласка, на пытанні і дашліце анкету ў рэдакцыю. Калі хто хоча адказаць больш падрабязна, таксама будзем рады, загадзя кажам вам дзякуй.

АНКЕТА

«РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНКИ»

1. Ваша прозвішча, імя і імя па бацьку?

2. Кім вы працуеце, колькі вам год?

3. Ці даўно выпісваеце або купляеце ў кіёсках «Работніцу і сялянку»?

4. Што вам падабаецца ў часопісе? Ці дапамагае ён у вашай рабоце, у выхаванні дзяцей, у быце?

школе. Увайшоўшы ў пакой, бацька падтрымлівае жонку:

— І мне сорамна за цябе, дачка. Глядзі, якая малайчына суседская Зіна...

— Знайшоў каго ў прыклад ставіць, у цябе заўсёды чужыя лепшыя за ўласных дзяцей,— мяняе напрамак «агню» Вера Іванаўна. Слова за словам, і ўжо разам — маці і дачка — апалчаюцца супраць бацькі. І выхавальчы момант ператвараецца ў недарэчнае пры дзіцяці высвятленне адносін паміж бацькамі. Дзве-тры такія «бацькоўскія канферэнцыі» — і мама хапаецца за сэрца, а тата ступае на шлях найменшага супраціўлення, добраахвотна «хавалася ў падполле» ад выканання бацькоўскіх абавязкаў...

Бачу ўсмешку на тварах жанчын: божа мой! Навошта агітацыя! Хіба мы самі не рады, калі дзіця пад бацькоўскім вокам: дыхнуць няма калі за хатнімі справамі...

Але ў тым вось і сутнасць, што дзіцяці патрэбны бацька не таму, што занята маці, не толькі для таго, каб яе разгрузіць (гэта само сабой зразумела!), не толькі для таго, каб дубліраваць нагляд. Усё гэта таксама важна. Але яшчэ важнейшая сама сувязь з бацькам, з іншым індывідуумам, яго мужчынскім характарам, мужчынскай псіхалогіяй, нарэшце. Бацька, як правіла, больш умее

абстрагіравацца ад дробязей быту, больш цяроплівы да не-растаропнасці дзіцяці і ўжо адным гэтым нясе магчымасць навучання, выхавання, перадачы накопленнага вопыту свайму дзіцяці.

...Калі Людэчка была маленькая, яе заўсёды вадзіў у «сідзік» бацька. Тата прыводзіў яе раней за іншых і цяропліва чакаў, пакуль яна распраналася, непрыкметна дапамагаючы ёй у гэтай (складанай, аказваецца) рабоце. Вядома, Людэчка прасіла татавай дапамогі не толькі тады, калі ў яе ўзніклі непрыемнасці з парваным шнурком. Але са шнурка пачалася тая вялікая дружба, якая на ўсё жыццё звязала Людмілу з яе бацькам. Зараз, стаўшы маці, яна ўсімі сіламі стараецца падружыць дачку з яе бацькам. Бо той, каму знаёма шчасце духоўнай блізкасці з бацькам, ведае, якое яно вялікае...

Думаецца, што пашыранае да гэтага часу ўяўленне, быццам выхаванне дзяцей — жаночая доля, не толькі памылковае, але і шкоднае. Яно пагражае аднабокасцю выхавання. Школа ўжо зразумела гэта і ўжо кліча педагогаў-мужчын. Але ж у сям'і — мужчына, як кажуць, у наяўнасці, яго клікаць не трэба. А маці, выхваляючыся прывязанасцю сына, замілавана гаворыць суседцы:

— Знойдзе Сашачка грыб —

і да мяне. Бацька побач, а ён усё роўна — да мяне, — і прыгладжвае, прылізвае віхрастыя Сашачкавы валасы, і ўдзячна яму за прывязанасць. У сэрца яе чамусьці не стукаецца, не прыходзіць трывожнае пытанне: «Чаму паміж бацькам і сынам няма дружбы? Чаму ім не хочацца пабываць разам? Чаму ім няма пра што гаварыць?» І не баіцца яна па-жаночы прыгладзіць Сашачкаў характар разам з яго віхрамі.

Вядома, некаторых бацькоў саміх выходзіць трэба. Але тут шмат залежыць ад жанчын. Я ведаю жанчыну, якая штучна стварала «культ» мужа і бацькі ў сям'і. Праўду кажучы, яе муж не заслугоўваў гэтага. Але яна перамагла (муж стаў лепшы, дзіця расце ў дружнай сям'і), і ёю можна толькі захапляцца.

...Іна Васільеўна заўважыла, што муж збіраецца на рыбалку, і выбраўшы зручны момант, гаворыць:

— Ты ведаеш, Ігар, сын даўно чакае тваёй увагі. Ты яму нешта раскажаш, дык ён дагэтуль успамінае. Я яго, бачыш, не задавальняю, — пакрыўджаным тонам «скардзіцца» жонка, наўмысна закранаючы мужчынскае самалюбства. І хоць Ігар Іванавіч не можа ўспомніць, чым «прываражыў» увагу сына, але ён ужо без ранейшага захаплення глядзіць на свае

вудачкі... А вось Ларыса Сцяпанаўна, ведаючы, што муж не церпіць «жаночых падказак», вядзе наступленне на дачку, не ўпускаючы поведы да размовы пра бацьку.

— Кажаш, Валя пераязджае ў новую кватэру? Гэта не той дом, што наш тата будаваў? А ты спытайся ў бацькі, яму прыемна будзе. Няхай ён пакажа табе дамы, якія будаваў. Заўтра выхадны — вось і пахадзіце па гораду, палічыце, колькі яго рукамі зроблена.

Ведаеце, памагае...

Нядаўна я стаяла ў чаканні ліфта, калі да мяне далучыліся двое: бацька і сын. Хлопчык гадоў дзевяці падышоў да самых дзвярэй, і, калі ліфт спыніўся, мы разам з ім адчынілі дзверы, якія цяжка адсоўваліся.

— Заходзь! — прапанавала я яму прайсці ў кабінку.

— Пасля вас! — нечакана вымавіў хлопчык, прапускаючы мяне наперад.

Увайшоўшы ў ліфт, я азірнулася. Бацька прыняў як належнае паводзіны сына і, кінуўшы яму, сказаў:

— Едзь, Віця, не затрымлівай цёцю. А я пачакаю маму тут, каб ёй не было сумна...

Цікава, якая ў іх мама?

І. СІМАНОВА

Л І Н І Я А Д Р Э З У

Месца
для маркі

220041 г. Мінск-41,
Ленінскі праспект, 77,

РЭДАКЦЫЯ ЧАСОПІСА
**«РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА»**

ЗВАРОТНЫ АДРАС

5. Пра якую жанчыну вам хацелася б раска-
заць або прачытаць на старонках «Работніцы і ся-
лянкі»?

6. Вашы думкі, заўвагі па афармленню часопіса.

7. Чаго б вы пажадалі свайму часопісу напярэ-
дадні яго юбілею?

Мал. К. Ціхановіча.

У СТРАХУ ВОЧЫ ВЯЛІКІЯ

Галіна КАШУЦКА

За вёскай, за ўзгоркам — бярозавы гай. Яго відаць нават з акна хаты. Бярозы гойдаюць зялёнымі галінкамі, нібы запрашаюць у госці ўсіх дзяцей.

Гаворыць Кася свайму браціку Янку:

— Хочаш, пойдзем вунь у той лес, што за пагоркам?

— Добра, — згаджаецца Янка. — Назбіраем суніц для мамы. А як выскачыць воўк або леў, я цябе бараніць буду.

Узяліся яны за рукі і пайшлі. Спачатку ішлі дарогай пясчанай, пасля лугам

квяцістым. А потым узгорак перайшлі — і ўжо ў гай бярозавым.

Прыбраліся бярозы ў белыя сукенкі. У доўгія косы з галінак уплялі лісточкі зялёныя. Шумяць ветліва, дзяцей вітаюць: «Добры дзень, дзеці, добры дзень!»

З кветкі на кветку пералятаюць матылькі — жоўтыя, белыя, чырвоныя. Шчабечуць весела птушкі, радуюцца, што сонейка прыгравае, што кветкі цвітуць, што бярозы зелянеюць.

А Кася з Янкам ідуць павольна, трымаючыся за рукі, на ўсе бакі глядзяць. Яны яшчэ ніколі ад дому так далёка не адыходзілі.

— Нічога не бойся, Кася, — гаворыць Янка. — Калі выскачыць на нас воўк, я цябе абараню.

— Я і не баюся, — кажа Кася. Але сэрца яе стукае моцна, моцна. У лесе ўсё можа здарыцца.

Ідуць яны, ідуць і не ведаюць, што пад кустом затаілася, задрамала малое шэрае зайчанятка. Ого, нехта ідзе па лесе. Наставіла зайчанятка свае доўгія вушы і слухае. Можа, гэта паляўнічы са стрэльбай ды сабакамі? Сэрца зайчанятка стукае моцна, моцна.

Трэснула галінка пад нагой Янкі. Зайчык спалохаўся, ускочыў.

«Ратуйце! Паляўнічыя!» — закрычаў ён, напэўна, калі б мог крычаць людскім голасам.

І пабег, што сілы.

— Воўкі! Воўкі! — усклікнула Кася. І пабегла, цягнуць за руку Янку.

Бягуць яны цераз узгорак, цераз квяцісты луг, цераз дарогу пясчаную. Спыніліся толькі перад самым домам.

— Што здарылася, дзеці? — пытае ўстрыможаная мама.

— Во гэтакі воўк нас хацеў з'есці, — гаворыць Янка, шырока разводзячы рукі.

— Страшны ваўчышча, — дадае Кася. — Мы ледзь уцяклі ад яго.

А шэрае зайчанятка імчалася, баючыся глянуць назад. Цераз гай бярозавы, цераз поле пшанічнае. Спыніўся зайчык толькі ў густым ляшчынніку на беразе ракі. Там ён убачыў свайго брата.

— Што здарылася? Чаму такі напалоханы і задыханы? Хто за табой імчаўся? — спытаў брат.

— Уф, уф, — сапе зайчанятка. — Ледзь ад смерці ўцёк. Наскочылі на мяне паляўнічыя са стрэльбамі, з цэлай зграяй сабак. Паслухай, як моцна стукае маё сэрца!

Пераклаў з польскай мовы
Яўген БЯГАНСКИ

Мама, пачытай!

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

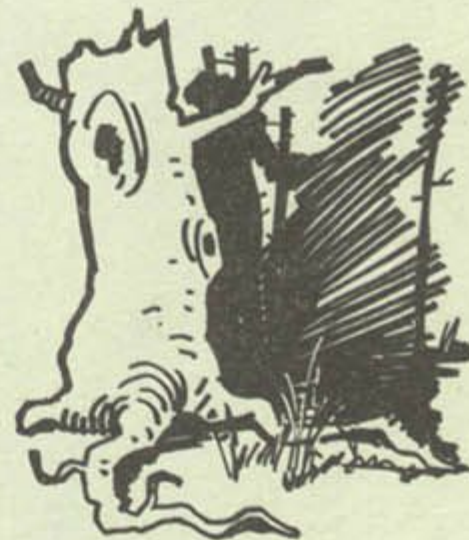
Школьнае лясніцтва

Ёсць лясніцтва ў нашай школе,
А у ім хлапцоў даволі.
Ёсць таксама і дзяўчынкі —
Дзве Марынкi, дзве Галінкі,
Ёсць ляснічы, леснікі —
Добрыя працаўнікі.

Праца ідзе па распарадку,
Робім мы лесапасадку,
Садзім клёны і асінікі
І маленькія хваінкі,
І курчавыя дубкі,
Вырастай, лес гаманкі!

Работнічкі

Як прыйшлі бацькі з работы,
Запыталі ў дзетвары:
— Што рабілі ў дзень спякотны
Да вячэрняе зары?
— Я пасуду вымывала, —
Кажа Юлечка, дачка.
— Я ў буфет яе стаўляла, —
Адказала Настаска.
— А ты што маўчыш, Ігнатка!
Ах, гультайчык жа такі.
— Я збіраў з пасуды, татка,
З той пасуды чарапкі.

На першай старонцы вокладкі: Герой Сацыялістычнай Працы
цяляціца саўгаса «Судно́ва» Хойніцкага раёна Алена Яфі-
маўна Вяргейчык.

Фота Я. Коктыша.

На чацвёртай старонцы вокладкі: Вясна прыйшла.

Фота У. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ,
М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МА-
РЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041. Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакрэтара,
аддзела рабочага жыцця — 32-38-14, аддзела сельскага жыцця
і пісем, культуры і літаратуры, быту — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. П. Голубева.
Журнал «Работница и крестьянка»
на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 13019. Здадзена ў набор 1/III-74 г. Падп. да друку 21/III-74 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90%.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 464 524 экз. Зак. 805. Цана 15 кап.

Жульен

8000000 198 134 1

Жульен

Цена 15 кап.

Индекс 74995